

MASARYKOVA UNIVERZITA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra občanské výchovy

Toltécký šamanismus

Úvod do teorie bytí a poznání mexických indiánů

Diplomová práce

Brno 2007

Autor práce: Petr Kuba

Vedoucí práce: PhDr. Milan Valach, Ph.D.

Bibliografický záznam

KUBA, Petr. Toltécký šamanismus. Úvod do teorie bytí a poznání mexických indiánů : *diplomová práce*. Brno : Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra občanské výchovy, 2007. 147 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Milan Valach, Ph.D.

Anotace

Diplomová práce pojednává o tom, jak šamani a čarodějové mexické kultury popisují charakter skutečnosti a způsob, jakým jej člověk vnímá a interpretuje.

Annotation

This diploma thesis concerns the approach of the shamans and sorcerers of the Mexican culture to reality and the way man apprehends and interprets it.

Klíčová slova

Indiáni, Toltéci, šamanismus, čarodějství, vědomí, nagual, tonal, Carlos Castaneda, don Juan Matus

Keywords

Indians, Toltecas, shamanism, sorcery, consciessness, Nagual, Tonal, Carlos Castaneda, don Juan Matus

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen prameny uvedené v seznamu literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena na Masarykově univerzitě v Brně v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům

Brně dne 14.04.2007

Petr Kuba

podpis

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval panu PhDr. Milanu Valachovi, Ph.D. za podnětné a inspirativní diskuse, jeho věcný přístup a střízlivý vhled a především za jeho neúnavnou práci na Pedagogické fakultě. Dále chci poděkovat za příležitost studovat, která se mi dostala. A nakonec chci poděkovat všem látkám schopným posunout naše vědomí, kterými nás příroda obdařila, a které nás ve svém důsledku vedou k poznání, že žádné látky k posunutí vědomí nepotřebujeme.

Obsah

OTEVÍRÁME...	8
TEORETICKÁ ČÁST	14
1. ÚVOD	14
1.1. Cíl práce	14
1.2. Terminologie	16
1.3. Způsob zpracování	18
2. O TOLTÉCÍCH	21
2.1. Archeologické nálezy o Toltécích, říše Toltéků	21
2.2. Toltécká kultura dle současných Toltéků	22
2.3. Ti staří - druhý toltécký cyklus	23
2.4. Třetí cyklus a španělská poroba	24
2.5. Toltécké linie	25
2.6. Čtvrtý cyklus – co nového ve světě	26
3. POPIS SVĚTA	28
3.1. Základní předpoklad – energetická esence vesmíru	28
3.2. Každodenní svět jak o něm hovoříme (samí pro sebe)	28
3.3. Inventář	29
I. Co je mimo jiné součástí běžného lidského inventáře	30
3.4. „Realita“ jako kulturní dědictví	32
3.5. Jiné reality se lze naučit jako jinému jazyku	33
3.6. Příběhy síly	34
3.7. Zastavit svět (chci vystoupit)	34
3.8. Vnitřní mlčení a bod zlomu	35
II. Skutečnost (popis skutečnosti) <small>-fenomenologická závorka</small>	36
3.9. Světelné bytosti	37
3.10. Dva kruhy síly	38
4. TONAL A NAQUAL	39
4.1. Tonal – ostrůvek v nekonečném moři naqualu	40
4.2. Osobní tonal a tonal doby	41
III. Jaký je tonal naší doby?	42
4.3. Naqual – nekonečné moře, kterého můžeš být pouze svědkem	42
IV. Příběh o nekonečnu	44
4.4. Ontogeneze člověka z hlediska naqualu a tonalu	45
V. Na začátku bylo slovo, to slovo bylo od Boha, a to slovo bylo: „Já“	47
4.5. Vynořování naqualu a celistvost člověka	48
VI. C.G. JUNG a hlubinná psychologie	49
4.6. Tonal normálního člověka X tonal bojovníka	51
4.7. Bojovník na ostrově tonalu	52
4.8. Oči tonalu a jejich osvobození	53
4.9. Způsob předání naqualu učedníkovi	53
Štulec	54
Výkřik	54
4.10. Učitel a dobrodinec	55
4.11. Naqual je smrtelně nebezpečný!	55
4.12. Používání a prožívání naqualu	56
4.13. Jak si naqual vysvětluje ten kdo nevidí	57
5. VÝKLAD ČARODĚJŮ	58
5.1. O výkladu	58
5.2. Přípravenost k výkladu čarodějů	59
5.3. Rozlomení pečete vnímání	60
VII. Mysl TAO a I-t'ing	61
5.4. Roztahování křídel vnímání	64
5.5. Výklad čarodějů	65
5.6. Rozum a naqual – poslední kousek výkladu čarodějů	66

PRAKTICKÁ ČÁST	68
1. <u>ÚVOD</u>	68
2. <u>PŘEDSTAVA BOJOVNÍKA</u>	71
2.1. <u>Bojovník na stezce poznání</u>	71
2.2. <u>Osobní síla</u>	73
2.3. <u>Bezchybnost bojovníka</u>	75
2.4. <u>Krychlový centimetr šance</u>	76
2.5. <u>Sebedůvěra a pokora bojovníka</u>	76
VIII. <u>Konformita člověka a ovládaná pošetilost bojovníka</u>	77
2.6. <u>Bojovníkovo rozpoložení</u>	80
2.7. <u>Víra bojovníka</u>	81
2.8. <u>Osamělost bojovníka a jeho zálibení</u>	82
3. <u>ZPŮSOBY LOVCE</u>	84
3.1. <u>Přijmout odpovědnost</u>	85
3.2. <u>Vymazat osobní historii</u>	86
3.3. <u>Ztratit vlastní důležitost</u>	87
3.4. <u>Smrt je rádcem</u>	89
3.5. <u>Být nepřístupný</u>	91
3.6. <u>Přerušit mechanický chod života</u>	92
3.7. <u>Poslední bitva na zemi</u>	93
4. <u>ZPŮSOBY BOJOVNÍKA – LOVEC SÍLY</u>	95
4.1. <u>Zastavit vnitřní dialog</u>	96
4.2. <u>Správný způsob chůze</u>	97
IX. <u>Dívat se nebo vidět?</u>	97
4.3. <u>Jednání bez očekávání odměny</u>	100
4.4. <u>Umění snít</u>	101
4.5. <u>Nedělání</u>	104
4.6. <u>Pozorování tonalů</u>	107
4.7. <u>Rekapitulace</u>	108
<u>Seznam</u>	109
<u>Dech</u>	110
<u>Místo</u>	111
ZÁVĚR	114
1. <u>U KONCE</u>	114
2. <u>FENOMÉN CASTANEDA</u>	115
3. <u>...ZAVÍRÁME</u>	125
<u>SHRNUTÍ</u>	132
<u>RESUME</u>	132
POUŽITÉ A DOPORUČENÉ PRAMENY A LITERATURA	133
<u>ELEKTRONICKÉ ZDROJE</u>	137
<u>ODKAZY NA ZDROJE CITOVANÉ V TEXTU</u>	138

Kdo je svědkem čeho?

První axiom gnoseologický: Chci to vůbec vědět?

Věnováno všem, kteří zjistili, že poznání je nejen informace, ale i čin.

*Bloudíme tajemstvím země, ptáme se věcí mlčenlivých
na jaro, které nepřichází, na květy, které se nerozvíjí;
vždy s jedním pozdravem větrům, jež do věků budoucích vanou,
vždy s jednou myšlenkou nedomyšlenou, písní nedozpívanou,
příisahou vázaní svědkové mystérií.*

(Otokar Březina, Šílenci¹)

Otevíráme...

Svět sám o sobě, a život člověka v něm, je veliké tajemství. Být přesvědčen o opaku hraničí s pošetilostí. Lidé po celém světě a ve všech dějinných etapách lidstva se pokoušeli a pokouší poodhrnout oponu běžného světa a nahlédnout do toho, co se skrývá za ní. O svých postupech a zkušenostech podávají zprávy formou charakteristickou pro tu či onu kulturu, přesto jsou však tyto formy velmi podobné. Lidé po celém světě vyprávějí příběhy a mýty, tvoří umění, vepisují svou moudrost do hvězd nebo se jí pokouší uchovat pomocí znaků – písma. Při studiu šamanismu, svědectví mystiků, či starých metafyzických nauk můžeme dospět k názoru, že člověk za závojem „reality“ již mnohokrát byl a přinesl si od tam pozoruhodnou trofej – Poznání. Vědecká metoda založená na rozumu, slově a statistice na tato svědectví hledí skrze prsty nebo se je snaží vysvětlit po svém – racionalizovat. Tento postoj je však neopodstatnělý. I šamani, dávní mystici a filozofové mají své „vědecké“ metody. Metody neopírající se o fragmentující rozum, metody dosahující poznání, nikoliv však slovního, ale poznání beze slov – tichého poznání. U tohoto poznání lze pouze popsat a vyložit metodu, další kroky již musí udělat poznávající sám. V tomto bodě je jejich poznání objektivní, pokud si poznávající poctivě osvojí příslušnou metodu. Ti, kdo dosáhli tichého poznání, je popisují tak, že náhle „věděli“. Jakoby k nim náhle přišly statisíce informací v jednom informačním balíku. Jakoby náhle „pochopili“. Lineární, slovní, rozumové poznání tento proces okamžitě přerušuje. Rozum vidí velmi detailně jeden bod, tiché poznání vidí a chápe vše najednou - celek. Poznání jednotlivosti – rozumové poznání se odnepaměti doplňovalo s poznáním celku – tichým poznáním.

Na úsvitu dějin vytvářeli lidé po celém světě různé kultury – soubory slov, pojmů a jejich významů, rozčleňující bezbřehost světa, dávající světu řád. Jak svět rozumu – slova rostl, rostla také potřeba poznání beze slov. Mystické a náboženské systémy poskytovaly určitý klíč, šitý na míru té které kultury, odemykající „realitu“ a vedoucí k magické skutečnosti, k poznání celku ve své složitosti, k poznání beze slov. Jak vznikaly rozsáhlé, složité a specifické kultury, vznikaly také rozsáhlé, složité a specifické metafyzické systémy vedoucí k přesáhnutí – transcendenci těchto kultur. Vznikaly texty, později

označované jako posvátné, ze slovně předávaných mýtů se stávala náboženství. Člověk se tajemné síly vesmíru snažil přiblížit, pojmenovat, časem si je personifikoval, až dospěl k panteonu bohů. Každý bůh vyjadřoval určitý aspekt skutečnosti důležité pro tu či onu kulturu. Jednotliví bohové však většinou byli podřízeni jedinému, který byl zdrojem, ze kterého se zrodil celý svět. Nejúspěšnější světová náboženství časem dospěla k představě boha jediného – monoteismu.

Co však chtěl náš předek před tisíci lety označit slovem Bůh? Proč Židé nesmějí jméno svého Boha vyslovit? Že by byl nevyslovitelný? Nepopsatelný slovem?

Církev a institucionalizovaná náboženství se stala překážkou tichého poznání. Moc spojená s výsadním postavením ve společnosti byla příliš velkým lákadlem a obecně vedla ke konzervaci, rigiditě, lpění na slově, na „svatém“ textu, na dogmatu. Západní křesťanství postupně zdegenerovalo v mocenskou, hierarchicky strukturovanou organizaci. Stalo se překážkou samo sobě. Dalším krokem byl ateismus, tedy víra v rozum a popření všeho, co je mimo rozum. Obdobně se děje po celém světě.

Moderní člověk je zcela ponořen do víry v rozum, do světa slova, světa analýzy, vidění jednotlivosti na úkor celku. Symbolem moderního člověka jsou brýle: oddělující od světa, zužující zorné pole a poutající zrak k jedinému bodu – ohnisku. Odcizení je to správné slovo. Odcizení od pocitu jednoty s celkem, odcizení od všeho, co je autentické, posvátné.

Již delší dobu se napříč vědeckými obory hovoří o takzvané syntéze. O spojení nesmírného množství analytických informací do jednoho celku. Syntéza se však nedaří a tímto způsobem vlastně ani podařit nemůže. Spojením mnoha analýz dohromady nevzniká syntéza, ale pouze veliká analýza. Jak vyjádřil Albert Einstein: „Naše problémy nemohou být vyřešeny na stejné myšlenkové úrovni, na níž jsme se nalézali, když jsme je vytvářeli.“ Přesto se v moderní vědě za poslední roky událo mnoho převratného. Zrodila se nová paradigmat, nové náhledy na svět. Nikdy mne nepřestane udivovat a naplňovat radostí, kde všude se nová paradigmat formují a rozvíjejí: ve fyzice, v medicíně, v biologii, ve filozofii, v psychologii. Tyto nové vědecké náhledy na svět se pro radu často obrátily ke starým systémům poznání, poznání našich předků, poznání celku, a toto poznání, často i s metodami, integrovaly do svého těla, do své struktury.

Fyzika hovoří o energii, medicína o celostním lékařství, psychologie analyzuje pohádky a mýty a hovoří o archetypech a individuaci, biologie o morfických polích, filozofie dává „realitu“ do závorky, aby mohla být svědkem podstaty, esence.

Žijeme na úsvitu nové etapy lidstva. Naše situace je o to naléhavější a palčivější, že svět slov, svět rozumu, do kterého jsme se uzavřeli a oddělili se tak od celku, nás přivedl do bezbřehého materialismu. Náš postoj ke světu je kořistnický, parazitický. Žijeme na úkor celku, jehož jsme součástí, nacházíme se na pokraji sebezničení a jen výčet našich problémů je absurdně dlouhý.

Lékař a psychoterapeut Rüdiger Dahlke hovoří o tom, že vzorem naší kultury na buněčné úrovni je nemoc rakovina. Rakovinná buňka žije nekontrolovatelně na úkor celého těla. Nápadné je příliš velké jádro (hlava). Této buňce již nejde o splnění úkolů v buněčné tkáni, nýbrž především o rozmnožení sebe samé. Bezohledně vniká na cizí teritoria a nezastaví se před vykořisťováním jiných buněk, při procesech látkové výměny. Zákony zdravého růstu jsou důsledně ignorovány. Vzor rakoviny určuje podobu našeho světa nejen v hrubých rysech, ale i v jemných detailech. Názorný obraz rakovině obdobných expanzivních snah poskytuje růst moderních velkoměst. Na družicových snímcích se projevuje, jak se tato města jako vředy zahryzávají do okolní krajiny. Pozorujeme-li zemi jako celek, jak je ve všech částech a koutech jakoby užírána rakovinným bujením, bez ohledu plněna a olupována o svou schopnost klást odpor, odpovídá její obraz tělu napadenému rakovinou. Rakovinná buňka však umírá brzy po svém hostiteli. Vyschnou zdroje potravy a energie. Rakovinná buňka nevidí, že nemůže být nezávislá, stejně jako člověk je odkázán na svět, i ona zůstává odkázána na tělo, v němž žije. Růst našeho hospodářství je právě tak šílený jako rakovinné bujení. Podnikání nemá dosažitelný konečný cíl. Pokrok směřuje k novému pokroku, a tím v zásadě do budoucnosti a z našeho dosahu. Lineární pokrok má v sobě něco zdegenerovaného a ohrožujícího lidský druh. Bez ohledu na náš původ v přírodě a bez zřetele na cíl v duchovní sféře běžíme vstříc nebezpečí, že se staneme neovladatelnou rakovinou. Příslušná kritéria pro to již splňujeme. Smysluplným zpracováním tématu, který obsahuje tato nemoc by mohl být vědomý návrat ke kořenům. Rozpomenutí na původ vyjádřené otázkou: „Odkud přicházím?“ Stejně jako otázka výhledu: „Kam jdu?“ Předpokladem k tomu je

upřímné nahlédnutí vlastní situace až po vhled, že se nic neděje náhodně, nýbrž všechno má smysl, dokonce i tak děsivý obraz nemoci. Na tomto základě lze někdy teprve zažít celé zoufalství, které diagnóza rakoviny vyvolává. Cokoliv posiluje vztah k víře a náboženství (religio) a otevírá postiženému přístup k jeho hlubším rovinám, může být správnou cestou. Vědomě poznat jednotu se svým tělem³ – Zemí.

Náš svět se nezmění, pokud se nezmění lidé, kteří jej vytváří. Lidé jsou soubory představ sami o sobě. Dalo by se říci, že lidé stanovují sami sobě hranice. Toltéci tvrdí, že ve skutečnosti žádné hranice nemusí existovat. Každý člověk se může svých hranic dočasně vzdát a splynout s celkem – dosáhnout tichého poznání. To však dokáží až opravdoví mistři. Dobrým začátkem je hluboké a nelítostné predefinování našeho vztahu ke světu a vytyčení nových hranic – méně omezujících a smysluplnějších z hlediska zachování celku a šťastného života jednotlivce v něm. Stačí změnit naše představy o světě a změní se svět sám.

Toltécká nauka nabízí jedinečný nástroj jak uchopit „realitu“, který by mohl být silnou oporou, ne-li nosnou myšlenkou, při hledání nového vztahu lidstva ke světu. Nabízí však také mnohem více, totiž transcendenci sama sebe. Je to klíč odemykající dveře vedoucí k tichému poznání, k přímému vnímání esence vesmíru. Cílem je přivést člověka zpátky ke ztracené jednotě s nevýslovnou silou přítomnou všude ve vesmíru. Poodhrnuje oponu tajemství. Nabízí dobrodružství poznání.

Jádro toltéckého šamanismu se opírá o výklad dona Juana Matuse, indiána kmene Yaqui a interpretaci jeho výkladu Carlosem Castanedou, západním člověkem s akademickým vzděláním a původně zcela ponořeným do světa slov. Výsledkem této konstelace je nauka – klíč, který přesně padne do zámku západní kultury. Toltéci hovoří o osobní odpovědnosti každého z nás za svůj život v tomto tajuplném světě.

Není cílem této práce polemizovat o pravdivosti či nepravdivosti Castanedova díla. Předpoklad, ke kterému se spíše přikláním, tedy, že je jeho práce pravdivá a skutečně vystihuje charakter toltéckého šamanismu, potvrzuje mexický antropolog Victor Sanches, který tvrdí, že kulturní prvky, které Castaneda popsal ve svých knihách, našel u izolovaných populací indiánů žijících v horách Mexika, Wírrariků⁴, Nahuů, ale i Huičolů, Mazatéků a Aztéků⁵.

Více se věrohodnosti Castanedova díla věnuji ve druhé kapitole závěru - Fenomén Castaneda.

Jde mi spíše o to, co toltécký systém nabízí, zdali obdobu jeho závěrů můžeme nalézt i u jiných kultur a jak by mohl přispět ke kvalitě života jednotlivce, ke kvalitě života lidstva na prahu 3. tisíciletí.

Systém, které předkládá Castaneda a další badatelé hlásící se k toltéckému odkazu, někteří na Castanedu navazující, někteří nezávisle na něm, lze celkem prostým způsobem ověřit a to doslova na vlastní kůži. Podívejme se na to takto: abychom mohli vypočítat matematickou rovnici, musíme podniknout několik podstatných kroků. Musíme se naučit mluvit, poté číst a psát, dále si osvojit základní pravidla matematiky, posléze pravidla potřebná k počítání příslušné rovnice a poté zmiňovanou rovnici vypočítat. Jiný postup, jak zjistit či ověřit výsledek, by byl nesmyslný nebo by nás činil závislým na cizí autoritě a jejím tvrzení, které bychom nemohli ani potvrdit, ani vyvrátit. Mohli bychom v ně pouze věřit, nebo nevěřit. Ještě před tím, než začnete Toltéctví věřit či nevěřit, si Vám dovoluji nabídnout nachlup stejný postup. Byl by hlupák, kdo by toltéckému čarodějství věřil..., nebo nevěřil, aniž by se odhodlal své stanovisko prověřit. Podle Toltéků vychází víra, nebo nevíra, z naší osobní historie, z našeho předsudku, založeného na zkušenosti. Věřit, nebo nevěřit, aniž bychom ověřovali, znamená podléhat diktátu našeho inventáře, je to past o to nebezpečnější pro ty, kteří se rozhodli podhalit oponu tajemství a nahlédnout za závoj do té nesmírnosti. Udělat kotrmelec do abstraktna.

Naproti tomu posuzovat Toltéctví pouze rozumem je také krátkozraké a ukazuje to na fakt, že badatel nepochopil (rozumem ☺) podstatu stezky poznání. Podle Toltéků je rozum dobrý sluha, ale špatný pán. Rozum je dobrý nástroj, ale je to nástroj analyzující, selektivní, tudíž se zdaleka nehodí na všechno. Jak bychom mohli výkonným dalekohledem pozorovat celou noční oblohu? Jen velmi úzkou část reality dokážeme ovládnout rozumem a rozum je natolik žárlivý, že nedopustí, aby jeho pochybný nárok na celý náš svět byl zpochybňován. Udělá cokoli pro to, aby jakoukoliv snahu o uchopení toltéckého poselství „přečtyračil“ a zahnal do autu, popřípadě podal chatrné vysvětlení nevysvětlitelného. Toltéci svůj rozum používají velmi přesně, ale také na správném místě. Přesně ví, kdy se rozumu musí pustit, oprostít se od rozumování a prostě být svědkem. Zdokonalování a rozvíjení této dovednosti

zasvěcují celý svůj život, ať již je jejich povolání či místo ve společnosti jakékoliv. Zkušenost mi ukázala, že i když se člověk nehlásí zrovna k Toltékům, uvedený vztah k rozumu může kvalitu jeho života nesmírně pozvednout. Člověk méně dlí ve svém rozumu, ve své hlavě, méně naslouchá svým vlastním výmyslům, předpokladům a předčasným závěrům a více je – tady a teď. Přibližuje se tak modu *být* od Ericha Fromma – je spokojený z toho, že je, a že je i všechno ostatní, jako protipól modu *mít* – kdy nachází radost ve vlastnění, respektive hromadění věcí, v tomto případě myšlenek, názorů a stanovisek⁶. Svobody se dobereme pouze tehdy, když získáme přístup k moudrosti a zbavíme se svého připoutání k vědě⁷.

Cesta za poznáním je jako veliký drahokam. Na začátku je jen taková hrouda kamene, kterou nic netušící poutník nalezne v prachu u cesty. Usiluje o poznání, proto začne kámen trpělivě a pečlivě čistit, brousit a leštit, až má dokonalý a harmonický tvar, hraje všemi barvami a v jeho třpytu se leskne krása světa... a potom jej zahodí. Don Juan říká, že aby člověk mohl jít po cestě vědě, musí mít velikou představivost. Na cestě vědě není nic tak jasné, jak by si lidé přáli⁸. Přeji Vám příjemné a podnětné čtení.

Teoretická část

Není prvořadé hovořit, ale sdělit, co má bojovník na srdci (don Juan Matus, Příběhy síly⁹).

1. Úvod

1.1. Cíl práce

Tato práce pojednává o vesmíru, který je nekonečný, o lidském vědomí, a o způsobu, jakým vědomí tento nekonečný vesmír vnímá a interpretuje. Vychází z uceleného souboru poznatků šamanů pocházejících z Mexika a nazývajících sami sebe Toltéky s odkazem na toltéckou kulturu, existující v této oblasti před staletími.

Můj záměr, se kterým jsem k psaní přistupoval, byl původně jiný - mnohem více obecný. Chtěl jsem se zaměřit na přehlednou syntézu stěžejních informací o toltécké gnoseologii a ontologii (teorii bytí a poznání), dále pak připojit seznam literatury dostupné na českém trhu s odkazy na příslušné knihy, kde jsou konkrétní témata probírána do hloubky. Během práce a intenzivním zaměřováním své pozornosti na jednotlivé aspekty toltécké nauky však došlo ke kvalitativnímu posunu v mém vnímání světa. Rozhodl jsem se svůj cíl přehodnotit, nechat se vést novým záměrem, který se přede mnou vynořil a dát práci odlišný směr.

Novým záměrem je objasnění učení o dualistickém konceptu nagual^{*} a tonal, který Toltékové souhrně nazývají „Výklad čarodějů“. Přijetí, pochopení a prožití obsahu těchto pojmů nutí chápat svět ve zcela nových a důmyslných souvislostech. Nagual můžeme definovat jako vesmír, duch, nekonečno, vše, abstraktno, záměr. Tonal je pak nesmírně malá část, kterou z nekonečna

* Jak čist výraz nagual? Carlos Castaneda podává na jediném místě svého díla návod, jak vyslovovat pojem nagual. Je to v knize Příběhy síly, kde praví, že výslovnost je: „navál“ Don Miguel Ruiz zase používá vyslovování: „naguál“^{III}. Ken Eagle Feather vyslovuje „nahual“^{III}. K jaké z možností se připojíme není důležité. Nejde o slova, ale o jejich obsah. Navíc v české realitě zdomácnělo prosté fonetické vyslovování nagual. Jak přistoupit k tomuto terminologickému oříšku? Vyberte si jednu nebo více možností a ty používejte.

vybíráme, abychom jej mohli vnímat jako nám známý svět. Jako nás samotné. Toltéci říkají, že nagual nelze nikterak popsat, přesto samotným upozorněním na skutečnost, že něco tak nepředstavitelného a nesmírného existuje (tady, přímo na tomto místě, za bariérou našeho vnímání), může dát našemu životu zcela jiný rozměr a nikoliv pouze intelektuální přijetí této skutečnosti dává životu člověka zcela zásadně odlišný směr.

Při objasňování „Výkladu čarodějů“ vycházím především z díla antropologa Carlose Castanedy, který byl učedníkem toltéckého šamana dona Juana Matuse. O svém učednictví podal obsáhlou zprávu ve 12 knihách*. Don Juan Matus nazývá svůj systém čarodějstvím a na jeho doporučení tak často činil i Castaneda, i když, jak později podotýká, označení čarodějství možná ještě více zatemňuje už tak dost nejasné jevy, před něž ho don Juan při svém učení stavěl¹⁰. Castaneda o čarodějství v podání toltéckých šamanů říká:

„Být čarodějem (...) neznamená provozování černé magie, ovlivňování lidí nebo posednutí démony. Být čarodějem znamená dosažení úrovně vědomí, ve které se nemožné věci stávají možnými. Název „čarodějnictví“ vlastně činnost čarodějů nevystihuje. Ani „šamanismus“ není dostatečný výraz. Čarodějové svou činnost směřují k abstraktní a neosobní oblasti. Snaží se o dosažení cíle, jenž nemá nic společného s usilováním běžných lidí. Čarodějové se pokoušejí dosáhnout nekonečna a uvědomit si je¹¹.“

Clara Grauová čarodějství definuje takto:

„Pro nás je čaroděj bytostí, která dokáže díky sebekázi a vytrvalosti zrušit hranice přirozeného vnímání¹².“

Toltéctví šamani své poučení rozdělili na dvě části: první se týkala postupů, druhá tyto postupy vykládá čistě abstraktně¹³. Praktická východiska a jejich uskutečňování jsou západní kultuře a jejímu starému teoreticko – racionálnímu paradigmatu na hony vzdálená, tvoří však nezbytnou součást celé

* Plus jedna vydaná posmrtně (pozn. autora).

nauky. Praxe bez teorie je možná, byť namáhavá. Teorie bez praxe je sice v naší kultuře obvyklá a běžná, ale pro Toltéky je bezcenná. Říkají:

„K čemu znát věci, které nemají žádné praktické využití? Takové znalosti nám nijak nepomohou se připravit na nevyhnutelné setkání s neznámem¹⁴.“

S Výkladem čarodějů je tedy nerozlučně spjat životní styl, označovaný jako zásady bojovníka či stezka bojovníka. Toltéci tvrdí, že lidé mají dvě velká silová centra a rozum je pouze to menší. Je však v přímém napojení na mluvení, což způsobuje nekompromisní a neustálou dominaci rozumu. Většina lidí netuší, že existuje ještě jiné, mnohem mocnější centrum. Prostě si toho nevšimli, protože byli zaposloucháni do nikdy nekončícího monologu svého vlastního rozumu. Toto druhé centrum není přímo spojeno s mluvením a poznání vycházející z tohoto centra není slovní. Toltéctví čarodějové kultivují centra obě, větší důraz však kladou na to druhé, které nazývají vůle. Aby poznání mohlo vycházet i z druhého centra a mělo tedy i jinou, než slovní hodnotu musí mít člověk dostatek volné energie. Tuto energii mu má poskytnout právě dodržování zásad stezky bojovníka. Rozhodně se však nejedná o poskytnutí nějaké energie zvenčí, ale zcela zásadní přeorganizování lidského života tak, aby se zamezilo nesmyslnému plýtvání, kterému jsme od dětství učeni. Dodržováním zásad bojovníka přesměrovává energii, což bojovníkovi umožňuje fyzicky si uvědomit existenci nagualu a v dalším kroku jej využít s pragmatičností, která je Toltékům vlastní.

Cílem a záměrem teoretické části této práce je tedy upozornit na fakt, že svět je mnohem, mnohem víc než si běžně uvědomujeme a než jsme ochotni připustit i v nejdivočejších fantaziích.

1.2. Terminologie

Soubor svých poznatků Toltéci nejčastěji označují jako šamanismus, toltéctví, čarodějství (Carlos Castaneda), Cesta Toltéků (Ken Eagle Feather), jiné čarodějství, umění záměru, Nové toltéctví (Victor Sanches), nagualismus (Norbert Classen). Taisha Abelarová říká, že pro nedostatek vhodnějších názvů používá pojem čarodějství¹⁵. V tomto bodě autoři přiznávají jistou

terminologickou nejistotu. Prostě neví, jaký termín je k označení toltéckého systému nejvhodnější - všechny jsou zavádějící. Carlos Castaneda v úvodu ke své osmé knize Síla ticha píše:

„Měl dojem (don Juan), že nejpříhodnější název je nagualství, avšak tento výraz je velice nejasný. Říkat mu jednoduše „poznání“ je naopak příliš mlhavé a „čarodějství“ je příliš vulgarizující. Termín „mistrovství záměru“ je příliš abstraktní a „hledání absolutní svobody“ zase moc dlouhé a metaforické. Protože nebyl s to najít příhodnější označení, nazýval je nakonec „čarodějstvím“, i když připouštěl, že tento název není správný¹⁶.“

Jaké označení autor zrovna použije závisí na tom, který aspekt nauky chce zdůraznit. Nebo to prostě vychází z jeho osobního zálibení a preferencí. Ken Eagle Feather připouští, že nejednotnost pojmů pro jeden aspekt světa může představovat určitý problém – například na akademické půdě. Dodává však, že nestálost pojmů má pro Toltéka také pozitivní účinek. Změny v názvosloví totiž vytvářejí půdu pro tiché poznání¹⁷. Toltékům nejde o pojmy, ale o to, co se skrývá za nimi a mezi dvěma označeními pro jednu věc lze snadněji proklouznout ke svobodě.

Toltéctví má jako součást sebe sama obrovskou dynamiku. Když učitel předává své učení žákovi, může (a dokonce je to jeho povinnost) jednotlivé pojmy přizpůsobovat, či zcela měnit, tak, aby to odpovídalo založení učitele nebo žáka. Učitel musí vždycky hledat nejlepší způsoby vysvětlení. Čas všechno mění a učitel musí přijímat nová slova a nové představy, aby popsal to, co chce sdělit¹⁸. Abstraktní jádra schovaná za pojmy však přetrvávají. Toltékové mají na paměti, že pojmy a myšlenkové struktury jsou jen prostředky, nástroje a v určité fázi učednictví je nutné tyto pomůcky opustit. Pro uskutečnění záměru této práce používám především označení šamanismus a čarodějství, někdy s odkazem na toltécký původ.

Obdobně můžeme o nositelích tohoto učení hovořit jako o šamanech, Toltécích, lidech poznání či lidech oddaných poznání, čarodějích, vidoucích, rangerech, zřecích (od slova zřít) či bojovnících. Ken Eagle Feather zpracoval hierarchii úrovní toltéckých učedníků. Jednotlivé stupně označil jako: Začátečník, Učedník/Ranger, Tolték, Člověk oddaný poznání/Ten který poznal,

Zřec/Vidoucí¹⁹. Toto rozdělení není samoučelné. Každý stupeň je charakteristický způsobem zapojení do světa, úrovní vědomí, úkolem a hlavní překážkou, které jsou: strach, jasnost, moc a stáří. Zde však uvedená označení většinou kladu na roveň a používám je tedy jako synonyma. Obdobný postup volí i Victor Sanches²⁰. S ohledem na Castanedovo dílo a na skutečnost, že výklad čarodějů je učni předáván na úrovni bojovníka, používám především označení bojovník. Dále také lovec, čaroděj, Tolték a šaman.

Někdy používám označení „realita“, čímž mám na mysli konsenzuální, obecně sdílenou skutečnost. Uvozovky mají v tomto případě funkci fenomenologické závorky*. Člověka, jež je zcela ponořen do „reality“ poté označuji jako „obyčejného“, „průměrného“ nebo „běžného člověka“.

1.3. Způsob zpracování

Při hlubším studiu šamanských tradic či filozofických směrů si nelze nevšimnout podobnosti myšlenkových systémů, které se snaží nějakým způsobem, popsat podstatu světa a navrhnout cestu, jak si ji uvědomit (tradiční západní filozofické disciplíny ontologie a gnoseologie). Ať již pocházejí z kterékoliv části světa, jsou evidentně stavěny na společných základech. Abstraktní jádra Jógy, Buddhismu, Taoismu, Zenu, šamanismu, před Sokratovských filozofů jsou si až znepokojivě podobná. Kulturní oblek je jiný, to co se skrývá za slovy je vždy stejné: nekonečno a jak se k němu dostat, či jinými slovy: nalezení celistvosti člověka. K našemu výčtu připočtíme moderní fyziku, psychologii, filozofii**, biologii*** či medicínu⁺. V uvedených vědeckých disciplínách se rodí nová paradigmata, která se v mnohém podobají starobylým naukám. Průniky, na které jsem během svého studia narazil vždy

* Viz. rámeček II: Skutečnost (popis skutečnosti)^{-fenomenologická závorka} (pozn. autora).

** Doporučuji knihu Norberta Classena Vědění Toltéků, která se poměrně obsáhle věnuje srovnání Toltéctví s psychologií C.G. Junga, filozofií Edmunda Husserla a nábožensko-historickými poznatky Mircea Eliadeho (viz použité a doporučené prameny a literatura, dále jen literatura).

*** Nové paradigma v biologii navržené britským biologem a filozofem Rupertem Sheldrakem (viz literatura).

+ Například Rüdiger Dahlke nebo Jacob Liberman (viz literatura).

představuji v rámečku, který je pro přehlednost vydělen z toku textu. Nejedná se o vyčerpávající studie, pouze o příběhy. Příběhy o lidském vědění.

Pro lepší plynulost a čtivost textu jsem se rozhodl některé citace nepatrným způsobem upravit (například vynecháním spojky).

Někde záměrně zobecňuji ponaučení, která učitel předkládá svému uční, tedy pokud mám za to, že jsou obecně použitelná a platná u většiny lidí.

Snažil jsem se klást důraz na soudržnost sdělení tak, aby tato práce mohla sloužit i jako praktická příručka pro každého, který by se odhodlal ponaučení ověřit na ostří svého vnímání.

Jedním z přínosů Toltéků v globální diskusi o podstatě světa je jejich pragmatičnost. Pohnutá historie a násilný zánik toltécké kultury je donutil k hlubokému přehodnocení svých praktik. Zavrhli mnohdy bizarní a drastické metody, kterými se šamanské tradice jen hemží, odmítli také rigiditu, strnulost a s tím související degeneraci filozoficko-náboženských směrů. Toltékové systém svého poznání nazývají mýtem. Mýtus je mapa. Je to návod, jak se orientovat v tom, co prožíváme a kudy vede cesta k magické skutečnosti. Victor Sanches říká, že pokud není člověk na výši svých mýtů a není schopen podle nich jednat, proměňuje mýty v dogmata a zakládá náboženství. Jakmile se toto stane, ztrácí mýtus svoji osvobozující úlohu a stává se nástrojem útlaku. Zatímco mýtus má být žit, dogma je něco, v co se má věřit. Mýtus vyzývá k činům, dogma k poslušnosti a podřízení se. Mýtus odráží nejvznešenější tužby smrtelníků. Vyzývá a vede nás k proměně v magické bytosti, k níž dojdeme jeho ztělesněním²¹.

Nezbývá mi než tento úvod zakončit slovy dona Juana Matuse, které definují vztah Toltéků ke slovnímu poznání a zde jej předkládám jako inspiraci, jak přistoupit k této diplomové práci:

„To je právě ta potíž se slovy (...) vždycky nám vnutí dojem, že jsme osvícení, ale sotva se obrátíme čelem ke světu, pokaždé nás zklamou. Tváří v tvář světu dopadneme tak, jako jsme dopadli vždycky – bez osvícení. A proto tedy chce čaroděj raději jednat než mluvit²².”

Přesto mají čarodějové dvě možnosti, jak slovy vysvětlit čarodějství. Buď mohou mluvit v metaforách a hovořit o světě magických rozměrů nebo své

záležitosti objasňovat abstraktními výrazy náležícími k čarodějství (...).
Racionální mysl západního člověka nikdy neuspokojí ani jedna²³.“

Ted' jsi mě dostal. Já nevím. Nebo možná vím a neumím to vysvětlit. Nebo to možná vysvětlit umím, ale nechci. Budeš muset počkat a sám si přijít na to, jak to vlastně je (don Juan Matus, Umění snít²⁴).

2. O Toltécích

2.1. Archeologické nálezy o Toltécích, říše Toltéků

Původ Toltéků jako etnika je nejasný. Tento kmen pravděpodobně vznikl smíšením různých populací indiánu ve středním Mexiku. Ze skalnaté pouště severního Mexika přišla skupina Toltéků – Čičiméků. Další skupina Toltéků – Nonohualců přišla ze vzdáleného jihu. Dle archeologických vykopávek se zjevně již nejednalo o lovecké nebo sběračské skupiny kočovníků. Museli již znát zemědělství a dosáhnout určitého stupně sociální integrace. Někteří vědci se naproti tomu domnívají, že to byli sochaři a řemeslníci, kteří byli pozváni, aby někdy v 9.století pomohli budovat hlavní město Tulu²⁵.

Dle Katze vpadají Toltékové v 9. nebo 10. století n. l. pod vedením vojevůdce „Hada z mraků“ na středomexické Altiplano. O necelé století později pronikají hluboko do jižní části Mezoameriky. Zřetelné stopy toltécké kultury lze najít téměř ve všech oblastech Mezoameriky²⁶.

Toltéky podrobené oblasti se rozpadly na řadu městských států, navzájem většinou nezávislých. Největší z nich ležel na středomexickém altiplanu s hlavním městem Tulou (někdy nazývána Tollán). Kromě toho, že šlo o státy, v nichž dominantní úlohu hráli válečníci, není o sociální organizaci toltéckých městských států známo nic bližšího.

Toltékové již usídlení v Mezoamerice byli dalšími skupinami postupujícími ze severu zatlačováni více na jih. Katz vyslovuje názor, že došlo pravděpodobně ke konfliktu starých a nových kněžských náboženství, přičemž došlo k vítězství nových toltéckých představ²⁷.

Katz dále uvádí, že veškerou moc ve státě vykonávali válečníci. Toltékové vystavěli město Tula a středisko Chichen Itzá, jež se staly metropolemi. Také zahájili znovu provoz na obchodních cestách, přerušeny po zániku Teotihuacánu. Došlo k velké obchodní výměně mezi nížinou a altiplanem, severem a jihem. Tři hlavní artikly: kakao, peří a bavlna, byly

zdrojem bohatství, rozmachu měst a vysoké prosperity Tuly v prvním století její existence. Rozsáhlý obchod byl zřejmě i příčinou, proč se v této době v Mezoamerice objevuje znalost hutnictví kovů. Pro hospodářství a válčení, měla však druhořadý význam²⁸. Nástroje jsou zhotovovány ze dřeva nebo kamene, kovové nástroje slouží jako ozdoba nebo mohly mít i náboženský* význam.

Za dvě až tři století po založení Tuly, toltéckou říší otrásají hladomory a sucha. Příčinou mohly být klimatické změny k nimž došlo ve 12. a 13. století. Archeologické nálezy dokládají, že mohlo dojít i k úpadku zavlažovacích zařízení. V důsledku hlubokých vnitřních konfliktů dochází k úpadku řady oblastí středního Mexika. Nositelé vysoké kultury se stahují do malých městských států a do Mezoameriky ze severu vpadají Chichimékové, kteří odpovídají našemu pojmu „barbaři“²⁹. Tula je v roce 1168 n.l. napadena a chrámy a paláce vypleněny. Obyvatelé uprchli a zanechali Tulu opuštěnou až do příchodu Španělů. Toltékové po sobě zanechali celou řadu legend. Byli považováni za vysoce kulturní národ³⁰.

2.2. Toltecká kultura dle současných Toltéků

Čarodějka Clara v knize Taishy Abelarové *Přechod čarodějů* říká, že lidé prehispanického Mexika se v mnoha ohledech velmi podobali starověkým Číňanům. Možná proto, že mohli mít společný původ, měli podobný náhled na svět. Staří mexičtí indiáni však prý měli nepatrnou výhodu, protože žili ve světě, který byl ve fázi přechodu. Tím pádem byli nesmírně vybíraví a zvědaví, zajímali se o každý aspekt života. Chtěli porozumět vesmíru, životu a smrti a zmapovat rozsah lidských možností pokud šlo o vědomí a vnímání. Zanechali detailní popis postupů, které používali a zmapovali oblasti, jež se jim díky těmto postupům podařilo odkrýt. Tato tradice byla předávána z generace na generaci a obvykle byla udržována v tajnosti³¹.

Jistou představu o zaměření a charakteru toltécké kultury můžeme získat také z vyprávění dona Juana Matuse, zaznamenané v knize *Vnitřní oheň*:

* Nebo magický (pozn. autora.).

„Dávno před tím, než do Mexika přišli Španělé, tu byli mimořádní toltéčtí zřeci, kteří uměli nepředstavitelné věci. Byli posledním řetězem článku poznání, který se táhl po tisíce let. Tito mocní čarodějové rozkrývali tajemství a udržovali tajné vědění, jež používali k ovlivňování lidí, z nichž se stávali jejich oběti³².“

2.3. Ti staří - druhý toltécký cyklus

Tito toltéčtí zřeci měli být svrchovanými mistry v zacházení s vědomím. Don Juan dále v knize Vnitřní oheň praví, že „dost z jejich praktik přežilo do dneška, ale naštěstí ve změněné formě. Naštěstí proto, že jejich praktiky nedovedly staré vidoucí Toltéky ke svobodě, ale do záhuby“.

Staří vidoucí byli čaroději v pravém slova smyslu, aby se od nich odlišili, používají často současné generace Toltéků označení: „ti noví“, „noví zřeci“, „noví vidoucí“³³.

Tito Toltékové jedli rostliny síly* a to je přivedlo na stezku poznání. Těžko říci, zda je k tomu poháněla zvědavost, hlad nebo se to stalo nedopatřením, každopádně je jedli. Jakmile v nich jednou rostliny síly vyvolali svůj účinek, bylo už jen otázkou času, kdy začnou někteří z nich analyzovat své zkušenosti. Dle dona Juana museli být tito první lidé na stezce poznání velice odvážní, zároveň se však velice mýlili.

V dobách několik staletí (či možná tisíciletí) před příchodem Španělů, žili všichni tito lidé oddaní poznání, na rozlehlém zeměpisném území na sever i na jih od mexického údolí. Jejich zaměstnáním byly zvláštní pracovní obory: léčili, čarovali, vyprávěli příběhy, tančili, věštili z orákula, připravovali jídlo a pití. Tyto obory vyžadovaly a podporovaly zvláštní typ moudrosti, kterou se pak tito lidé odlišovali od průměru. Toltékové patřili do struktury každodenního života, asi jako k dnešní době patří doktoři, umělci, učitelé, kněží a obchodníci. Svoje povolání provozovali pod přísným dohledem organizovaných bratrstev. Stali se zdatnými a vlivnými do té míry, že ovládali dokonce i skupiny lidí, kteří žili mimo zeměpisné území Toltéků.

* Tedy rostliny obsahující psychedelické látky (pozn. autora).

Don Juan dále vypravuje, že se celá staletí zabývali rostlinami síly. Když se konečně naučili vidět*, ti nejpodnikavější z nich začali vidění učit i ostatní, kteří byli také oddaní poznání. A to byl počátek jejich konce. Jak plynul čas, počet zřeků stoupal a jejich posedlost tím, co vidí, která je naplňovala obřadnou úctou i strachem, nabyla na takové intenzitě, že přestali být oddaní poznání. Byli neobyčejně zdatní ve vidění a dovedli uplatňovat velikou moc nad zvláštními světy, jichž byli svědky. Ale nebylo jim to moc platné. Vidění podkopalo jejich sílu a přimělo je k posedlosti tím, co viděli³⁴.

Toto období „ryzího čarodějství“ označují současní Toltéci za druhý cyklus. Jedním z nejmarkantnějších rysů tohoto cyklu bylo, že Toltéci využívali své poznání a osobní síly k manipulaci lidmi i věcmi. Čarodějové tohoto období dokázali rozšířit své vědomí do neuvěřitelných dimenzí. Současně se stali běžnou součástí společnosti a byli pevně propojeni s kulturou v níž žili. Postrádali však sílu ducha, skutečné porozumění neboť nedokázali vidět nic, než sebe samé. To je učinilo zranitelnými a vedlo téměř úplnému vyhlazení v průběhu indiánských válek³⁵.

Někteří zřeci údajně tomuto osudu unikli. Dle dona Juana to byli velcí lidé, kteří navzdory svému vidění nikdy nepřestali být oddaní poznání. Ti vidoucí, kteří uměli jenom vidět dopadli špatně. Když zemi, kde žili napadli dobyvatelé, byli stejně bezbranní, jako všichni ostatní³⁶.

2.4. Třetí cyklus a španělská poroba

Taisha Abelarová uvádí, že v Mexiku existovaly dvě kultury, které se přímo střetly, španělská a indiánská.

„O starodávném Španělsku víme téměř všechno, ne však o starodávném Mexiku. Je to proto, že vítězové byli Španělé a ti se pokoušeli indiánskou tradici vyhladit. Ale navzdory jejich systematickému a neúnavnému úsilí se jim to tak docela nepodařilo³⁷.“

* Nebo také zřít, tedy vnímat energii volně plynoucí vesmírem, nepodmíněnou naší interpretací (pozn. autora).

Don Juan vypráví, že když přišli Španělé, staří zřeci již byli pryč několik staletí. V té době tu však již bylo nové pokolení zřeců, kteří si začali zajišťovat svoje místo v novém cyklu. Totiž, když byl zničen svět prvních Toltéků, vidoucí, kteří přežili, se stáhli a s velikou vážností začali přezkoumávat svoje praktiky. Ze všeho nejdříve zajistili, aby se rozhodujícím momentem stal důraz na osobní disciplínu a přestali klást takový důraz na používání rostlin síly³⁸. Třetí cyklus definoval jako největší slabinu starých Toltéků jejich osobní důležitost a proto noví Toltéci zaměřili mnoho svého úsilí právě na to, aby se této důležitosti zbavili. Soubor pravidel, jak toho docílit nazývají stopařstvím nebo také stezkou bojovníka.

Nový cyklus se zrovna začínal ujímat, když španělští dobyvatelé zaplavili zemi. V té době už byli noví zřeci důkladně připraveni a mohli se postavit tomuto nebezpečí. Staletí poroby, která následovala, vytvořila podle dona Juana novým vidoucím ideální podmínky, v nichž si mohli zdokonalovat svoje dovednosti. Je dost zvláštní, že právě extrémní krutost a útlak té doby jim poskytl potřebnou hnací sílu, aby zdokonalovali svoje nové principy. A vzhledem k tomu, že nikdy svoji činnost nevyzradili, byli ponecháni na pokoji a mohli si mapovat svoje objevy. Původně jich bylo dost, ale ke konci zbyla jen hrstka. Ostatní byli zlikvidováni³⁹. Feather označuje španělský útisk za tak masivní, že se stal odrazovým můstkem k posunu do vyšších, střízlivějších oblastí. Zatímco druhý cyklus byl fascinován svými zjištěními, rysem třetího cyklu bylo porozumění. Zatímco u druhého cyklu bylo chování spojeno s nenasytostí, manipulováním silou a hromaděním moci, třetí cyklus je propojil s abstraktnějšími vlastnostmi jako je rovnováha a svoboda⁴⁰. Abstraktní čarodějové podle Abelarové usilují o svobodu skrze rozšiřování své schopnosti vnímat⁴¹.

2.5. Toltécké linie

Dalším charakteristickým rysem třetího cyklu je vznik linií nebo také tradic. Všechny linie vidoucích začaly ve stejné době a stejným způsobem. Ke

konci šestnáctého století se každý nagual* se svou skupinkou záměrně izoloval a přerušil otevřené kontakty s ostatními skupinami. Důsledkem této drastické izolace bylo vytvoření jednotlivých linií. Existují linie, podobně jako linie kruhu dona Juana, které sahají až do přítomnosti.

Linie dona Juana prý měla čtrnáct nagualů a sto dvacet šest vidoucích. Někteří z nagualů měli pouze sedm zřeců, jiní jich měli jedenáct a někteří dokonce patnáct.

Don Juan tvrdil, že jejich linie je zcela výjimečná, protože prošla drastickou změnou v roce 1723, kdy na ni dolehly vnější vlivy, které neúprosně změnili jejich směr. Od toho okamžiku se počítá nový počátek a osm nagualů, kteří od té doby ovládali tuto linii, lze považovat za podstatně jiné, než bývalo oněch šest, kteří jim předcházeli. Díky tomuto vlivu, který je blíže popsán v knize Umění snít⁴², představuje učení linie dona Juana Matuse tu nejryzejší podobu novodobé toltécké nauky. Klade důraz na rozvoj vnímání, vymýcení pocitu vlastní důležitosti a spolupráci s přirozeným řádem. Clara Grauová říká, že patří ke stejné tradici, jako čarodějové dávných dob, ale že je jejich zaklínadla nezajímají⁴³.

V současnosti je veřejně dostupné také učení linie naguala don Miguela Ruize.

2.6. Čtvrtý cyklus – co nového ve světě

Charakteristickým rysem třetího cyklu bylo maximální utajení toltécké nauky a to až do roku 1968, kdy Castaneda zveřejnil svou první knihu. Ken Eagle Feather je přesvědčen, že jejím zveřejněním, což byl úkol, který Castaneda dostal od dona Juana, se začal formovat nový toltécký cyklus.

Victor Sanches v roce 1990 připouští, že se vytváří početná skupina více či méně osamocených bojovníků zapojených do toltéckého mýtu. Feather v roce 1995 říká, že hovořit o čtvrtém cyklu, znamená otevřeně přiznat, že zde v současnosti probíhá určitá významná změna. Castanedovo dílo podnítilo u mnoha lidí zájem o toltéckou tradici, kterou dále rozvíjí, podobně jako noví vidoucí navázali na minulost spuštěním třetího cyklu. Tím, že Castaneda

* V tomto významu chápáno jako vůdce skupiny čarodějů, který je charakteristický specifickou energetickou konfigurací svého těla (pozn. autora).

publikoval hlavní rysy systému, poskytl každému potenciálnímu uživateli pevný referenční bod. Množství publikací je jen chabým měřítkem záměru, který se s pomocí toltéckého mýtu v současnosti formuje.

Feather říká, že cesta Toltéků je dnes součástí technicky založeného světa a v průběhu své adaptace podléhá i jeho vlivu. Počátek čtvrtého cyklu tak skýtá úrodnou půdu, z níž může mnohé vzejít⁴⁴.

„Nepoleví-li pevná disciplína těch, kteří učení praktikují, výtobytky třetího cyklu se neztratí. Je ale třeba nadále bojovat s neodůvodněným uspokojením, brát v potaz již dosažené úspěchy a přitom si zachovat pocit dobrodružství, které skýtá život jako takový⁴⁵.“

Potom může člověk dosáhnout cíle, ke kterému směřuje toltécká mapa a to je poznání, porozumění a svoboda. Svoboda bytí, vnímání a konání v tomto čase, na tomto místě, v tomto zázračném a nekonečném vesmíru.

Svět je tajemství. Tohle nač se díváš, není všechno, co svět je. Svět je mnohem, mnohem víc, vlastně je nekonečný (don Juan Matus, Cesta do Ixtlanu⁴⁶).

Být přesvědčen, že svět je jen takový, jak si myslíš, je hloupost. Svět je tajemné místo, zejména za soumraku (don Juan Matus, Cesta do Ixtlanu⁴⁷).

3. Popis světa

3.1. Základní předpoklad – energetická esence vesmíru

Toltéci tvrdí, a je to základní předpoklad jejich systému poznání, že svět je tvořen energií nebo přesně řečeno energetickými poli. Celý vesmír je shluk různých energetických polí⁴⁸.

Nejdůležitějším úspěchem, jehož Toltéci dosáhli, byla schopnost vnímat energetickou esenci věcí. Tento vhléd měl takovou závažnost, že se stal základní premisou čarodějství. Po celoživotní kázni a výcviku jsou čarodějové schopni vnímat esenci věcí, schopnost, kterou nazývají vidění (nebo také zření)⁴⁹. Tato schopnost jim umožňuje vnímat veškerou podstatu/energii vesmíru přímo, tak jak proudí vesmírem. Schopnost vnímat energii tímto způsobem je považována za jeden z vrcholů šamanismu⁵⁰.

3.2. Každodenní svět jak o něm hovoříme (sami pro sebe)

Svět, který vnímáme a označujeme za „realitu“, svět pevných předmětů umístěných v třírozměrné soustavě, je podle nich výsledkem činnosti našeho rozumu, který prostřednictvím pozornosti vybírá pouze část nekonečna a pomocí vnitřního dialogu ji popisuje jako nám známý svět. Carlos Castaneda tento proces vysvětluje následovně:

„Svět každodenního života není pro čaroděje skutečný* a neleží mimo nás, jak si často myslíme. Pro čaroděje je skutečnost, tedy nám známý svět, pouze popisem.

(...) to co v mysli pokládáme za bezprostřední svět, je pouze popis světa, který nám vtoukali do hlavy od okamžiku, kdy jsme se narodili (...) každý, kdo přijde s dítětem do styku, je učí, protože mu nepřetržitě popisuje svět až do té doby, kdy dítě samo vnímá svět tak, jak je mu popisován. Podle dona Juana si onen strašlivý moment vůbec nepamätujeme prostě proto, že nikdo z nás nemohl mít jiný referenční rámec, s nímž by mohl tento popis porovnávat. Ale dítě se nadále stává členem. Už zná tento popis světa a jakmile je schopno svoje vnímání patřičně interpretovat a výklad přizpůsobovat tomuto popisu, a tím popis potvrzovat, jeho členství se zřejmě stává plnoprávné⁵¹.“

Vesmír je energie různé kvality, která volně proudí. Svět který vnímáme je jakási tapeta, kterou na tuto nesmírnost navlékáme, jak onu zvolenou část nekonečna interpretujeme. Skutečnost našeho každodenního života se skládá z nekonečného toku interpretací toho, co vnímáme. Představa, že interpretace vnímání, které utvářejí svět, volně plynou, se shoduje s faktem, že plynou nepřetržitě a jsou velmi zřídka, pokud vůbec, brány v potaz. Skutečnost světa, tak, jak jej známe, je vlastně natolik samozřejmou, že jen těžko dokážeme brát vážně základní premisu čarodějství, totiž, že naše realita je pouze jedním z mnoha popisů⁵².

3.3. Inventář

Toltéci hovoří o tom, že každý z nás má svůj inventář. To je soubor nástrojů, prostřednictvím kterých si nekonečno překládáme do nám známých vjemů, jak je interpretujeme. Inventář lze také označit za soubor filtrů a zrcadel, které chrání naše křehké bytí před smrtícím náporům nekonečna. Inventář je odrazem osobní historie člověka. Každý člověk má svůj jedinečný inventář a přece jsou všechny lidské inventáře podobné. Inventář obsahuje všechno, s čím

* Lze také říci, že je stejně skutečný jako mnoho jiných, pro nás nepředstavitelných či mystických světů. Skutečných v tom smyslu, že v nich lze dle čarodějů žít a zemřít (pozn. autora).

se člověk v průběhu svého života setkal – co mu bylo popsáno, či co si sám interpretoval. Inventář je tvořen slovy, pojmy, prvky. Každý tento prvek má dvě části: část, která jej definuje a klíč k použití, tedy návod, jak daným prvkem interpretovat energetickou skutečnost a převést ji do smyslových vjemů.

Jelikož se na svět rodíme bez inventáře, který získáváme až v průběhu svého života, je logické, že můžeme kdykoliv kterýkoliv prvek našeho inventáře odebrat, změnit jeho definici nebo návod k použití. Další možností je, že vytvoříme prvek nový, který zatím v inventáři chybí nebo je přítomen pouze jako potenciál. Všechny uvedené možnosti čarodějové používají. Odebráním přebytečných, zbytečných a oslabujících prvků svůj inventář čistí, předefinováním některých prvků jej tříbí a přidáváním nových jej rozšiřují. Jak jsou ve svém konání úspěšní závisí pouze na hladině jejich energie, kterou nazývají osobní síla.

Považuji za nutné ještě jednou zdůraznit skutečnost, že prvky inventáře mají vliv nejenom na to, co si o našich vjemech myslíme, ale především na to, co vůbec vnímáme. Tok okolní energie je popisem přeměňován do sensorických dat a ty jsou posléze interpretovány jako svět kolem nás⁵³. Neexistuje žádný svět sám o sobě, existuje pouze energie a interpretace této energie a tato interpretace hovoří pouze sama o sobě. Podle dona Juana se svět musí přizpůsobovat svému popisu, to znamená, že popis zrcadlí sám sebe⁵⁴.

I. Co je mimo jiné součástí běžného lidského inventáře

Součástí inventáře je vše, co si osvojujeme v průběhu našeho života. Jak už jsme si uvedli, je to samotná „realita“ neboli konsensuální skutečnost, kterou sdílíme společně, ale přesto se u každého individua liší v podrobnostech. Tyto odlišnosti jsou dány naším osobním příběhem. Součástí inventáře je vnímání třírozměrného prostoru či předmětů v něm umístěných. Je to také vnímání barev a tvarů. Jsou to lidské vlastnosti. Lidské vlastnosti jsou hluboce zakořeněné zvyky a stereotypy v chování. Tím, že nějak jednáme, vytváříme jistou pravděpodobnost, že tak budeme jednat i v budoucnu. Opakováním se tato pravděpodobnost posiluje, až pro nás zdánlivě neexistuje jiná alternativa. Toto hovnění svým slabostem poté omlouváme slovy: „já jsem již prostě takový,“ nebo „starého psa novým kouskům nenaučíš“ či „zvyk je železná košile.“ Lidé

běžně volí danou alternativu pouze pro to, že je jim známá, i když ve svém důsledku zničující. Volí ji proto, že je to součást jejich inventáře. Součástí inventáře je také vnímání dobrého a zlého. Vnímání toho, co se nám líbí a nelíbí. Co nás rozčiluje, deptá, dráždí, nudí. Jaké máme očekávání, zvyky a zlozvyky. Jací jsme a jací chceme být. Jací se nám jeví lidé kolem nás. Jaká je naše životospráva, co jíme a jak žijeme. Jaký je náš postoj k sobě samému a k okolí. Jak se vztahujeme k životním událostem, tedy z pohledu „optimismu“, „pesimismu“ či „realismu“. Obyčejní lidé běžně berou životní události buď jako požehnání, nebo prokletí. Pěkné počasí může být požehnání, ale přílišné vedro je zase prokletí. Na tomto prostém příkladu je zřejmé, jak jsou některé prvky inventáře nesmyslné a oslabující. Zdůrazňovat náš postoj ke skutečnostem, které zcela evidentně nemůžeme ovlivnit je vskutku malicherné a ješitné. Součástí inventáře je i to, jaká máme životní kréda („já vždycky říkám, že...“). Vidíme zamračeného člověka a náš vnitřní dialog nám říká: „asi se mu stalo to a to“ nebo „on byl vždycky takový.“ Uvědomme si, že to, co si myslíme o svém okolí, o ostatních lidech, o celém světě, vypovídá málo o okolí, spíš o nás samotných, o našem inventáři. Psychologie tento proces nazývá projekcí. Což je jeden ze způsobů, jak pomocí své osobní historie interpretujeme skutečnost. Všechny naše strachy a lásky jsou prostým výsledkem toho, co jsme ve svém životě potkali a jakým způsobem jsme to zapracovali do svého inventáře. Celá naše představa o světě je vlastně jeden velký předsudek (od slova soudit). Vzhledem k tomu, že jsme těchto předsudků plni až po okraj, nezbyvá v nás již žádné další místo pro to nejdůležitější a tím je svoboda. Skutečnost je bohužel taková, že se prvků svého inventáře vzdáváme jen velmi neradi a většinou tak činíme pouze pod tlakem vnějších okolností, které nás nutí přehodnotit své postoje. Tyto okolnosti však musí být často drastické, aby nás k takovému přehodnocení dohnaly. Může to být nemoc, válka nebo vědomí blízkosti smrti.

Máme ze to, že inventář našeho já je já samotné a náš majetnický a žárlivý vztah sama k sobě nám nedovolí vzdát se prvků, které jsou mnohdy sebedestruktivní nebo přinejmenším značně omezující. Neuvědomujeme si, že inventář je pouze jednou částí našeho bytí a je to bohužel ta část upovídaná a despotická. Jsme zcela ponořeni do svého já, já, já, mně, mně, mně (já mám rád/já nemám rád X mají mně rádi/nemají mně rádi), že nejsme schopni vidět svět kolem nás takový, jaký doopravdy je, tedy nekonečným a bezedným

tajemstvím. To je také důvod, proč Tolteci svůj inventář čistí, tříbí a rozšiřují, aby jej nakonec mohli zahodit a získat tak svobodu.

A co je součástí vašeho inventáře?

3.4. „Realita“ jako kulturní dědictví

Hybnou sílu dává inventáři vnitřní dialog. Je to rozhovor, který si neustále vedeme sami se sebou a který je nejbezprostřednějším vyjádřením popisu, který každý z nás přijal⁵⁵. Vnitřní dialog má mnoho podob. Lidé si mohou pro sebe zpívat, diskutovat, obhajovat, vzpomínat, stěžovat si nebo prostě jenom brumlat, výsledek je vždycky stejný a tím je popis světa.

Učení popisu můžeme analogicky srovnávat s učením se řeči (z určitého úhlu pohledu se jedná o totéž). Lidské bytosti jsou fascinovány slovem a jeho užíváním. Už od narození, kdy se děti začínají učit popisu, dokáží celé hodiny jen tak opakovat jedno slovo či si žvatlat sami pro sebe nějaký nesmysl*. Toto žvatlání nám bohužel zůstává po celý život. Když dítě neumí řeč, nemůže si pochopitelně svět interpretovat. Je velmi pravděpodobné, že novorozenci vnímají vesmír tak jak je, tedy bez jakékoliv podmíněnosti. Postupně se učí vyčleňovat z toku zvuků hlásky, slova a věty, stejně tak, jak se učí vyčleňovat jednotlivé prvky inventáře: barvy, tvary, emoce a jiné kvality „reality“. Řeč i inventář se rychle učíme používat a náš svět dostává jasné kontury. Doba, která je potřebná k celkovému osvojení jazyka se však pochopitelně počítá na roky, stejně tak, jako trvá několik let, než se naučíme popisu a staneme se členy, účastníky a zároveň konstruktéry „reality“.

Jak se jednou popisu naučíme, již to nedokážeme vzít zpět. Již nedokážeme nerozumět. Musíme popisovat, stejně tak, jak už nad smrtí musíme rozumět svému rodnému jazyku. Popis světa, tedy to, co svět je a jaké jsou jeho zákony a pravidla, je stejně jako náš rodný jazyk součástí našeho kulturního dědictví.

* Psychologové vývoje dítěte dokonce sestavili klasifikaci, která přibližuje, jak se dítě učí řeči/vnitřnímu dialogu. Řečové projevy dítěte začínají kolem 6. týdne. Tyto projevy se od 6. týdne nazývají broukání, kolem 6. měsíce žvatlání a od 12. měsíce se hovoří o smysluplném užívání slova^{IV}.

3.5. Jiné reality se lze naučit jako jinému jazyku

Svět jak jej známe vytváříme popisem, tedy interpretací nebo také podmiňováním energie volně plynoucí vesmírem. Prostřednictvím naší pozornosti vybíráme úzkou část nekonečna a vnitřním dialogem uvádíme do chodu jednotlivé prvky inventáře. Část „všeho“ (rozuměj vesmíru, nekonečna, ducha, nagualu) je popisována jako něco, co známe (např. oheň, strom, tma apod.) a ostatní vjemy přicházející z vesmíru jsou prostě ignorovány. Nevejdou se do popisu. „Realita“ je však pouze jedna z možností, jak vnímat nekonečno. Toltéci usilují o svobodu vnímání, tedy o oproštění svého vnímání od jakékoliv podmíněnosti inventářem. Chtějí se zbavit omezujícího popisu. Usilují o to, aby byly svědky esence vesmíru. Aby toho docílili dělají jeden zdánlivě paradoxní krok: učí se dalšímu popisu. V šamanské linii dona Juana Matuse se tento druhý popis nazývá „popis čarodějů“. Jedná se o jisté dědictví druhého cyklu, kdy se čarodějové naučili z nekonečna vybírat a interpretovat nám nepředstavitelné aspekty a ty se staly součástí jejich běžné reality. Jejich inventáře byly nesmírné, ke svobodě je však nedovedly. Tito čarodějové pouze uvázli v dalším popisu stejně tak, jako my jsme ztraceni v tom svém. Novodobí Toltéci tvrdí, že nejde o to, naučit se novému popisu, ale získat svobodu a dokázat své vnímání udržet zcela bez popisu. Cesta k tomuto by se měla otevírat ve skulince mezi dvěma popisy. Don Juan říká, že zření esence vesmíru nastává tehdy, když se člověk protáhne mezi světy. Mezi světem obyčejných lidí a světem čarodějů⁵⁶. Castaneda o svém učednictví popisu čarodějů uvádí:

„Úhrnem můžu říci, že když jsem začal s tímto učednictvím, skutečnost byla jiná. Tím chci říci, že existoval čarodějský popis světa, který jsem ovšem neznal.

Don Juan jako čaroděj a učitel mě tomuto popisu učil. Deset let, které jsem strávil v učení, tedy spočívalo v tom, že odvíjením popisu nové skutečnosti tuto realitu ustavoval, a jak jsem s učením pokračoval, stále přidával další a komplexnější části této reality.

Ukončení učení znamenalo, že jsem se naučil tomuto novému popisu světa způsobem přesvědčivým a autentickým, a že jsem tedy začal být schopen

vyvozovat nové vnímání světa, které odpovídalo novému popisu. Jinými slovy jsem získal členství⁵⁷.“

Don Juan toto ustavení nového popisu komentuje slovy:

„Svět se včera stal takový, jak jej popisují čarodějové. V tom světě kojoti mluví a jeleni také, jak už jsem ti říkal, i chřestýši a stromy a všechny ostatní bytosti⁵⁸. (...) Včera jsi byl přesvědčen, že ten kojot na tebe mluví. Věřit tomu však znamená uvíznout v říši čarodějů. A podle stejné míry nevěřit, že kojoti mluví, zas znamená uvíznout v říši obyčejných lidí⁵⁹.“

3.6. Příběhy síly

K ustavení nového popisu používají Toltéci mimo řady jiných metod metodu vyprávění, kterou nazývají „příběhy síly“. Jsou to příběhy o neobyčejných, nemožných a fantastických činech, skutečnostech či světech, jichž byly svědky na své pouti za svobodou. Tyto příběhy rozšiřují náš inventář a připravují nás na okamžik, kdy nashromáždíme dostatek osobní síly a proměníme příběhy síly ve skutky síly. Abychom mohli ustavit nový popis, musíme prostě připustit, že možnosti obsažené v tomto novém popisu jsou možné, i když pro nás naprosto nepřijatelné a vlastně ani nepředstavitelné. Nejde o to novému popisu věřit, nebo nevěřit. Toltéctví bojovníci si nemohou dovolit něčemu věřit, nebo nevěřit. Prostě jednájí. Připustí možnost existence jiných realit, aniž by této možnosti věřili. Věřit něčemu je pouze součástí inventáře běžných lidí.

3.7. Zastavit svět (chci vystoupit)

Realita je udržována naším neustálým vnitřním dialogem. Již Vás napadlo, co se stane, když tento dialog umlkne? Když se tento dialog zastaví? Když se zastaví vnitřní dialog, zastaví se celý svět.

Dle dona Juana je klíčovým momentem v čarodějsství vnitřní rozhovor. Tohle je klíč ke všemu. Když se ho bojovník naučí zastavit, je pro něj možné všechno, i ty nejabsurdnější představy se stávají dosažitelné⁶⁰. Jedno z umění

bojovníka je nechat svět, aby se z určitého důvodu zhroutil, a pak ho zase obnoví, aby žil dál⁶¹. Výraz „zastavit svět“ vhodně vystihuje určité stavy uvědomování, při nichž se mění realita každodenního života, protože interpretační tok, jenž obvykle běží nepřetržitě, je zastaven⁶².

Od chvíle, kdy se narodíme, nám pořád někdo říká, že svět je takový a takový a tak a tak, a proto přirozeně nemáme jinou možnost, než vidět svět tak, jak nám říkají⁶³. Když se zastaví vnitřní dialog, tuto možnost dostáváme.

Učitel musí být velmi vynalézavý, aby situaci vhodnou k zastavení světa učednickovy přichystal. V dokonalém stavu pro zastavení světa se prý spojuje strach, bázeň, moc, síla i smrt⁶⁴. K zastavení světa se lze však dopracovat i postupně, pomocí přísné disciplíny.

3.8. Vnitřní mlčení a bod zlomu

Vnitřní mlčení je základ, z něhož v čarodějnictví vyrůstá všechno ostatní. Jako vnitřní mlčení označoval don Juan zvláštní stav bytí, ve kterém se zastavuje myšlení. Zdůrazňoval, že vnitřní mlčení vyžaduje zastavení vnitřního dialogu a představuje tudíž stav hlubokého ticha⁶⁵.

Stav vnitřního ticha je možné vybudovat postupně, nashromáždit jej. Při každém cvičení vnitřního mlčení musí bojovník přidat jednu či dvě vteřiny ke společnému základu. Různí lidé mají různý práh dosažení vnitřního mlčení. Tento práh je také nazýván bodem zlomu⁶⁶. Někteří talentovanější jedinci prý potřebují k dosažení vytouženého stavu jen několik minut ticha. Jiným, méně nadaným, může dosažení tohoto cíle trvat i víc než hodinu. Onen kýžený stav čarodějové nazývali zastavením světa. Pokud nastane, vše kolem nás přestává být tím, čím bylo dosud⁶⁷. Tapeta světa se nezadržitelně hroutí.

Zastavením světa se čarodějové vracejí k přirozené podstatě člověka. Toltéci tento stav nazývají také naprostou svobodou. Vnitřní ticho představuje cestu vedoucí k osvobození od posuzování. K osvobození od stavu, kdy jsou podněty přicházející z vesmíru vyhodnocovány a posuzovány smysly. Podstata světa už není více určována vědomím využívajícím při své interpretaci opakujících se zkušeností⁶⁸. Toltékové zažívají vědomí celku.

II. Skutečnost (popis skutečnosti) -fenomenologická závorka

Možností zjištění pravdy vůbec, ať již prostřednictvím vnímání, myšlení nebo vědeckého zkoumání, se v evropské filozofické tradici zbývá gnoseologický skepticismus. Hlavním představitelem této teorie poznání byl německý filozof matematik Edmund Husserl (1859-1938). Jeho učení, fenomenologie, se zabývá otázkou do jaké míry člověk může poznat, respektive poznává skutečný svět⁶⁹. V tomto rámečku čerpám především z pozoruhodné analýzy německého badatele Norberta Classena uvedené v knize Vědění Toltéků.

Fenomenologie znamená nauku o jevech, o jevícím se, tj. zabývá se vším, s čím se my, poznávající, setkáváme jako s předmětem poznání.

Husserl tvrdí, že naše vědomí se vždy zaměřuje na domnělý obsah, který je původcem smyslu, což nazývá intencionalitou (z latinského intendere – něco zamýšlet). Naše vnímání, vzpomínky či představy se vždy zaměřují na domnělý obsah. Každé vědomí něčeho je tedy nerozlučně spjato s intencionalitou, již vnímanému, vzpomínanému atd. propůjčuje obsah⁷⁰. U představy jablka působí intencionalita například tak, že si vybavíme povrch plodu, jeho barvu, v ústech se nám začnou produkovat sliny a také si můžeme asociovat nějaký příběh spojený s jablky, co se z jablek vyrábí a jaké jsou nám známé recepty (třeba štrúdl). Classen uvádí, že se nám možná i odhalí symbolická rovina až k jablku poznání v legendárním ráji. Intencionalita nám odhalí mnohovrstevný význam jablka: co s ním můžeme dělat, že roste na stromech atd. Intencionalita tedy spojuje celé naše vědomí o jablku. Jinými slovy, musíme se předem naučit, co jablko je, jinak je jako takové nemůžeme vnímat či poznat. Intencionalita se ve zlomcích vteřin odehrává v našem vědomí – a pouze tam. Všechna potřebná smyslová data, ať již zraková, hmatová, čichová nebo chuťová, se ve vědomí shromažďují a skládají a intencionalita jim přiděluje konkrétní význam⁷¹.

Husserl vyvinul vlastní metodiku, která bere v úvahu skutečnost, že poznání je vždy konstituováno ve vědomí. Fenomenologie se zdržuje soudu o světě samostatně existujících objektů, který je pokládán za „skutečný“, nepopírá jej, pouze dává představu skutečnosti do závorky. Tomuto zdržení se soudu Husserl říká epoché (z řeckého „epoché“ – držení, zadržení). Vyřazení všech

předsudků o světě věcí mimo vědomí, jež vede k epoché, nazývá fenomenologickou redukcí.

Redukce je chápána jako krok zpět a umožňuje zkoumat „podstatu“ daného poznatku nezaujatě. Pro fenomenologicky redukované pozorování předmětů poznání používá Husserl termín „zření podstat“. Norbert Classen říká, že fenomenologickou redukcí se vracíme do před-rozumové oblasti čistého zření, kterou jsme snad všichni poznali v dětství.

Castaneda označuje fenomenologii za vhodný teoreticko-metodologický rámec, ale poznamenává, že Husserl nikdy nepřekročil teoretický rámec, a proto se nezabýval každodenním životem člověka⁷², tak jako to dělají Toltéci. Přesto princip intencionality nápadně připomíná způsob, jakým Toltékové hovoří o popisování světa, které dává do pohybu prvky inventáře a umožňuje nám vnímat svět se všemi souvislostmi. Stav epoché, neboli zadržení, zase připomíná stav zastavení světa, který umožňuje vidění esence vesmíru nebo také dle Husserla „zření podstat“.

Všechny zájemce o toto téma odkazují na knihu Norberta Classena: Vědění Toltéků, ze které jsem čerpal, a kde je fenomenologii a nagualismu věnováno podstatně více prostoru.

3.9. Světelné bytosti

Čarodějové tvrdí, že pochopitelně i to, jak vnímáme sami sebe, je podmíněno popisem. Jsme to, co si o sobě říkáme, že jsme. Co jsme však bez popisu?

Don Juan říká, že jsme světelné bytosti. Jsme ten, kdo vnímá. Jsme vědomí, uvědomování si, nejsme předměty, nemáme žádnou pevnost, nejsme pevnou látkou. Jsme bez hranic. Svět, kde jsou předměty a pevné látky, to je jen způsob, jak si umožnit a usnadnit průchod na zemi. To je pouze popis, který byl stvořen proto, aby nám pomáhal. A my zapomínáme či spíše náš rozum zapomíná, že popis je jenom popisem, a tak zaplétáme svou vlastní celistvost v bludném kruhu, z něhož se sotva kdy během života dokážeme vynořit⁷³.

3.10. Dva kruhy síly

Čarodějové používají metaforu o dvou kruzích síly, což je pochopitelně pouze způsob, jak hovořit o věcech, které přesahují svět slov.

Praví, že jsme světelné bytosti, které se narodí se dvěma kruhy síly, ale používáme jen jeden. Používáme ho na to, abychom vytvářeli svět. Kruh, který se zachytí záhy po našem narození, je rozum. Jeho společníkem je mluvení. A ty pak mezi sebou snují a udržují svět. Takže v podstatě svět, jež chce rozum udržovat, je svět vytvářený popisem a jeho dogmatickými a nezrušitelnými pravidly, která se rozum naučí přijímat a hájit.

Světelné bytosti mají ještě další kruh síly, který se běžně nepoužívá, a to je jejich tajemství. Vůlí. Trik čarodějů je stejný, jako trik průměrného člověka. Oba mají popis: jeden ho udržuje rozumem, totiž průměrný člověk, zatímco druhý, tedy čaroděj, ho udržuje svou vůlí. Oba popisy mají svá pravidla a tato pravidla lze vnímat. Nicméně výhodou čarodějů je fakt, že vůle pohlcuje více než rozum⁷⁴.

Jak nádherné je být v tomhle krásném světě! A v tuhle úžasnou dobu (Pablito, Příběhy síly⁷⁵)!

Jsi teď na velmi podstatné a obtížné křižovatce. Možná je to poslední křižovatka a pro pochopení je asi ta nejtěžší. Některé věci, které ti chci dnes ukázat, ti nejspíš nikdy nebudou jasné. Ale ostatně se ani neočekává, že budou srozumitelné. Takže se tím netrap a nenech se odradit. Všichni jsme bytosti poněkud přihlouplé, když vstupujeme do světa čarodějství. A vstoupit do světa čarodějů ještě rozhodně nikomu nezaručuje, že se změní. Někteří z nás zůstanou hlupáci až do úplného konce (Don Juan Matus, Příběhy síly⁷⁶).

4. Tonal a nagual

Toltéci tvrdí, že má každá lidská bytost dvě stránky, dvě oddělená jsoucna, dva protějšky, které spolu začínají spolupracovat v okamžiku narození. Jeden nazývají *tonal* a druhý *nagual*.

Učení o tonalu a nagualu je v intelektuální rovině celkem prosté, ve své podstatě je však naprosto ničující. Od učedníka vyžaduje, aby již měl nastřádáno určité množství osobní síly, jinak pro něj tyto pojmy budou pouze intelektuální hrou se slovy. Pokud již jistou osobní sílu má, může „dohlédnout“ za pojmy, může obsah těchto pojmů přímo zažít, může být svědkem, což je také jediný způsob, jak se přesvědčit o jejich skutečném významu a docenit absolutnost tohoto poznání. Poznání totiž není pro Toltéky něco, co vychází z říše slov. Poznání je velmi zvláštní záležitost, zejména pro bojovníka, tedy člověka oddaného poznání. Pro bojovníka je poznání něco, co přichází naráz, co ho zcela pohltí⁷⁷.

Běžný člověk používá k pochopení nagualu a tonalu pouze svůj inventář, a ten pochopitelně většinou neobsahuje nic, co by jejich obsahu odpovídalo. Čarodějové proto používají různé metafory. Hovoří například o ostrovu tonalu v moři nagualu.

4.1. Tonal – ostrůvek v nekonečném moři nagualu

Toltékové hovoří o tonalu také jako o pravé straně, normálním vědomí, tomto světě, tom, co je známé nebo také o první pozornosti. Průměrný člověk by zřejmě použil ekvivalent skutečnost, realita, racionalita, zdravý rozum⁷⁸.

Don Juan vypráví, že by se velkolepé dílo tonalu možná dalo popsat tak, že mu na ramennou spočívá dávat chaos světa do pořádku⁷⁹.

Tonal je všechno, co známe. A do toho patříme nejen my jako osoby, ale i všechno, co je v našem světě. Lze říci, že tonal je všechno s čím se oko setkává. Začneme to pečlivě tříbit, sotva se narodíme. V okamžiku prvního nádechu vdechujeme i sílu k tonalu. Je tedy na místě, když řekneme, že tonal lidské bytosti je neodlučně spojen s jejím narozením. Tonal začíná narozením a končí smrtí⁸⁰. Tonal je všechno, co jsme. Tonal je vědomí já, s nímž žijeme a konáme v každodenním světě⁸¹. Všechno, co můžeme označit slovem je tonal⁸².

Tonal vytváří pravidla, podle nichž chápe svět. Tím tonal vytváří svět jak jej známe, je svědkem tohoto světa, posuzuje tento svět podle pravidel tonalu. Říci, dle dona Juana, že tonal vytváří svět je však jenom způsob, jak se o tom dá mluvit. Nemůže nic vytvořit ani nic změnit, ale přesto vytváří svět, protože jeho funkcí je posuzovat, odhalovat a být svědkem⁸³.

Tonal je svět, jak jej popisujeme. Je to nástroj, který nám umožňuje průchod světem. Rozhlédněte se pozorně kolem sebe. Vše, co vidíte, je váš tonal. Věci, které vidíte, jsou váš tonal. Emoce, které při tom máte, jsou váš tonal. To, jak vnímáte ostatní lidi, je váš tonal.

Energie vesmíru existuje sama o sobě. To, jak ji interpretujeme, je dílem našeho tonalu, proto vše, čeho jsme svědky, je zrcadlem našeho osobního tonalu, našeho popisu, naší interpretace. To mají Toltékové na mysli, když říkají, že tonal zrcadlí sám sebe.

Tonal je také štít, který nás chrání před náporem nagualu. Tonal je strážce, jenž chrání naše vlastní bytí. Proto je také nedílnou vlastností tonalu být opatrný a žárlivě střežit, co sám dělá. A protože jeho činnost je zdaleka tou nejdůležitější částí našeho života, není divu, že se v každém z nás promění z ochránce v dozorce. Tonal se v nás vždy proměňuje v malicherného a despotického dozorce, zatímco by měl být velkodušným strážcem⁸⁴.

Tonal začíná narozením a končí smrtí. Když se na tuto skutečnost podíváme z druhé strany, tak konec tonalu, pro člověka znamená smrt. Proto je tonal tak žárlivý a obezřetný, když se o něm pochybuje. Tonal je náš popis světa, je to předsudek a zároveň je to naše já ve smyslu ega. Toto je velmi důležité. Tonal je „realita“ a zároveň je to naše já, naše individualita. To, co vidíte kolem sebe, je vaše já, váš tonal. Zpochybnění této reality zpochybnění existence ega je pro běžného člověka smrtící. Existuje však způsob, jak se pustit tonalu a přežít...

Toltéci o tonalu také hovoří jako o ostrůvku⁸⁵, který se v okamžiku našeho narození vynoří z nagualu a začne se plnit inventářem. Don Juan jej přirovnává ke stolu v restauraci. Všechny jsou podobné, ale přesto jsou věci na každém z nich jinak uspořádány. Na každém z nich jsou jiná jídla, na některém je hořčice, na jiném chilli (sůl a pepř – bůh a ďábel ☺). Většinou je však na nich pěkný nepořádek (kečup je vylitý a na ubruse jsou mastné fleky, nedojedená jídla...). Bojovníci usilují o to, aby své tonaly řádně vyčistili a nechali si na nich jen to nejdůležitější. Takových tonalů je pak snazší se pustit.

K výkladu o tonalu Toltéci ještě dodávají, že má každý tonal, zhruba řečeno, dvě stránky. Jedna je vnější část, okraj, povrch ostrova. To je ta část, která se vztahuje k činnosti a k jednání, to je strana drsná. Ta druhá část je rozhodování a úsudky, vnitřní tonal, měkčí, jemnější a složitější. Řádný tonal je takový, v němž jsou obě roviny v dokonalé harmonii a rovnováze. Řádný tonal, o který usiluje bojovník je správný, vyvážený a harmonický⁸⁶.

4.2. Osobní tonal a tonal doby

Každý z nás má tedy svůj osobní tonal a pro nás všechny je tu ještě i kolektivní tonal v každý daný okamžik a tomu se říká tonal doby. Tonal doby je to, co nás činí stejné⁸⁷. Je to jídelní lístek, ze kterého si vybíráme co se stane součástí našeho inventáře, co zaplní ostrůvek našeho tonalu. Různé doby mají různé tonaly. To, jak vnímáme naši historii, je pouze odrazem našeho tonalu. Je to viděno pouze skrze brýle tonalu naší doby. O naší minulosti to vypovídá málo, proto jsou některé historické události, některé dochované spisy či některé stavby velmi obtížně pochopitelné. Prostě byly součástí jiného tonalu doby.

III. Jaký je tonal naší doby?

Předsudky tonalu mohou být, a jsou, pro individuální já velmi nebezpečné, někdy sebedestruktivní. Když nemá „já“ dostatek osobní síly, není schopno provést změny na svém ostrůvku tonalu, předefinovat některé prvky, vzdát se jich nebo vytvořit nové, příznivější. Tonal je jako batoh, který neseme na svých zádech poutí vesmírem. Batoh může být lehký, dobře padnout na záda a může obsahovat praktické nástroje umožňující přežití. Může být také plný zbytečného harampádí, které dřív nebo později způsobí nesmírnou únavu a poutník klesne pod jeho vahou, předčasně stár, nemocen či neschopen respektovat tonaly druhých. Takový tonal je politováníhodný.

Mnohem děsivější je však představa pomýleného tonalu doby. Předsudky tonalu doby vedou celá pokolení k zaslepenosti sama sebou. Náš tonal doby je takové pomýlenosti plný. Dospěli jsme do dějinného okamžiku, kdy se hraje o samotnou existenci našeho druhu ve vesmíru. Globální oteplování postupuje rychleji, než se vědci doposud domnívali, mezinárodní terorismus se stal součástí naší „reality“, živočišné a rostlinné druhy vymírají astronomickým tempem. Problémů je tolik, že jejich pouhé vyjmenování by zabralo značnou část této práce. I přes skutečnost, že stojíme tváří v tvář přicházející katastrofě, která může znamenat konec naší kultury, stejně tak jako konec druhu, si individuální tonaly nejsou ochotny tuto skutečnost připustit. Převládá mentalita pasažérů Titaniku, kde do poslední chvíle před potopením hrála kapela, aby cestující mohli tančit a bavit se.

Aby se nám podařilo této hrozbě čelit, je zapotřebí zásadní a důkladné revize našeho popisu světa, naší „reality“, našeho kolektivního tonalu. Změní-li se totiž popis světa, změníme se my i náš svět⁸⁸. Každý může začít u sebe a u svého osobního světa, svého tonalu.

4.3. Nagual –nekonečné moře, kterého můžeš být pouze svědkem

Nagual je ta naše část, kterou se vůbec nezabýváme⁸⁹. Toltékové ji také nazývají vědomím levé strany, druhým světem, neznámem, druhou pozorností⁹⁰ nebo také nekonečnem, duchem, absolutnem.

Nagual je ta naše část, pro kterou nemáme popis, pro kterou nemáme slova ani jména ani pocity, ta část o níž většinu života vůbec nevíme⁹¹. Vzhledem k tomu, že náš svět vytváříme popisem, tak vše, pro co nemáme popis, v našem světě nemůže existovat. Je to tak nějak „za tím světem“. Je to za bariérou našeho popisu.

Nagual není mysl, duše, lidské myšlenky, stav milosti, nebe, čistý intelekt, psychika, energie, vitální síla, nesmrtelnost, životní princip, bůh⁹². Nagual není zkušenost ani intuice ani vědomí. Tohle všechno jsou jen položky na ostrově tonalu. Naproti tomu nagual je jenom působení, účinek⁹³.

Don Juan říká, že nagual je tam. Tam kolem ostrova. Nagual je tam, kde se vznáší síla⁹⁴. To je také jediný způsob, jak ho naznačit. Vzhledem k jeho účinkům by se nagual dal asi nejlépe pochopit v souvislosti se silou⁹⁵.

„Na otázku, co člověk může najít za hranicemi ostrova, se nedá odpovědět. Kdybych ti řekl že nic, udělal bych nagual součástí tonalu. Můžu ti říci jen tolik, že za hranicemi ostrova, můžeme najít jen a jen nagual⁹⁶.“

Abychom o něm mohli mluvit, musíme si půjčovat slova z tonalu, a proto je daleko výhodnější nevysvětlovat ho, ale jednoduše si podrobně popisovat jak působí⁹⁷. Nagual je součástí tajemství světa a pro náš tonal je to tajemství naprosto nepochopitelné. Don Juan přiznává, že sám je pouze svědkem jeho působení, ale jak pracuje to neví⁹⁸. K nagualu se může člověk dostat pouze jako svědek⁹⁹.

Don Juan také odpovídá na Castanedův dotaz, zdali je nagual a tonal v nás:

„To je velmi těžká otázka. Ty sám bys řekl, že jsou v nás. A já bych zase řekl, že nejsou, ale ani ty ani já bychom neměli pravdu. Tonal tvého času od tebe vyžaduje, abys trval na tom, že všechno co se týká tvých pocitů a myšlenek se děje v tobě. Tonal čaroděje zas tvrdí opak, všechno se děje vně. Kdo má pravdu? Nikdo. Uvnitř, vně, na tom opravdu nezáleží¹⁰⁰.“

Člověk může být svědkem nagualu, ale mluvit o něm nemůže¹⁰¹. Jakýkoliv pokus vysvětlit nagual je jen neplodné podléhání slabosti¹⁰².

IV. Příběh o nekonečnu

Nechme se unést tímto příběhem:

Na planetě Zemi žil tvor jménem člověk. Jeho přirozeností bylo poznávat svět kolem sebe a přemýšlet o tom, co poznal. Tento člověk poznal, že planeta, na které žije, je nesmírně obrovská. Tak veliká, že si to takřka nedokázal představit. Nazval ji Země. Poznával dál a zjistil, že Země je součástí sluneční soustavy, kde jsou ještě mnohem větší planety a že uprostřed této soustavy je velká žhavá koule plynu, kterou nazval Slunce. Časem spočítal, že průměr Slunce je 109krát větší než průměr Země, hmotnost je 332 800krát větší, že vzdálenost Země od Slunce je 150 milionů kilometrů a že nejbližší planeta, kterou nazval Neptun, je vzdálená ještě 30X více. To byla vzdálenost, která mu připadla neskutečná. Aby mohl člověk hledět dál, vytvořil pozoruhodný nástroj – dalekohled. Pomocí dalekohledu a svého výkonného analytického mozku přišel na to, že další nejbližší hvězda je vzdálená naprosto nepředstavitelných 40 miliard kilometrů. Pojmenoval ji Proxima Centauri. Zjistil také, že slunce je součástí útvaru, která nazval Galaxie. Aby mohl dále měřit a počítat, spočítal, jakou vzdálenost urazí světlo za pozemský rok a nazval tuto míru světelný rok. Zjistil, že činí 9bilionů 460miliard 500milionů kilometrů. Poté spočítal, že má Galaxie v průměru asi 90 000 světelných let a že Slunce je jednou z více než 200 miliard hvězd, z nichž většina je podstatně větší než Slunce a že vzdálenosti mezi těmito hvězdami jsou nesmírné. Analytického člověka tato zjištění přivedla do extáze.

V roce 1924 (podle jednoho ze svých kalendářů) člověk zjistil, že Galaxie je pouze jednou z mnoha galaxií. Nešetřil úsilí a protože mu pozemské prostředí rozmlžovalo to, co viděl ve svém dalekohledu, postavil si v roce 1990 dalekohled nový, na oběžné dráze Země. A zahleděl se do hlubin vesmíru...

Zjistil, že existuje až 120 miliard galaxií a že vzdálenosti mezi galaxiemi jsou ještě mnohem větší než vzdálenosti mezi hvězdami. Potvrdil také své dohady, že jsou ve vesmíru i jiné, někdy děsivé objekty, jako jsou třeba černé díry. Spočítal, že stáří vesmíru je asi 13,7 miliard let, a že jeho vznik nedokáže vysvětlit.

Aby se dozvěděl více, poslal do vesmíru sondu, kterou nazval WMAP (Wilkinson Microwave Anisotropy Probe^{*}). Tato sonda mu v roce 2006 podala následující informace o složení vesmíru: Vesmír obsahuje čtyři procenta známé viditelné hmoty. Jinými slovy, všechny ty hvězdy a galaxie, všechny planety a mezihvězdný prach, všechny černé díry, tvoří jen 4% hmotnosti vesmíru! Dalších 22 procent tvoří takzvaná temná hmoty, která není složena z atomů, nevyzařuje a ani nepohlcuje světlo a je měřitelná zatím pouze podle gravitačních účinků, tedy podle síly, účinku! Zbytek vesmíru vyplňuje něco, co člověk nazval „temná energie“, kterou považuje za hnací sílu rozpínání vesmíru, a o které mu jinak není nic známo¹⁰³. Člověk si rázem připadal jako před tisíciletími, kdy hleděl za noci na hvězdnou oblohu a nechával se unášet tou nekonečností, o které věděl tak málo a přece ji cítil ve svém nitru.

4.4. Ontogeneze člověka z hlediska nagualu a tonalu.

Od chvíle kdy se narodíme cítíme, že v sobě máme dvě části. V okamžiku narození a chvíli po něm je člověk jen nagual. Potom však cítíme, že k tomu, co máme potřebujeme protějšek, abychom mohli fungovat. Tonal nám chybí a to nám dává od samého začátku pocit neúplnosti. Tehdy se nám tonal začíná rozvíjet. Stane se nanejvýš důležitý pro naše fungování, tak důležitý, že zastíní záři nagualu a zcela jej přemůže. Od chvíle, kdy se staneme pouze tonalem, pak už neděláme nic jiného, než že stále zvětšujeme ten starý pocit neúplnosti, který nás provází od chvíle narození a který nám neustále připomíná, že nám chybí ještě druhá část, abychom mohli být úplní¹⁰⁴.

Od chvíle, kdy se staneme pouze tonalem, začínáme vytvářet dvojice. Cítíme, že máme dvě stránky, jenomže si je představujeme v podmínkách tonalu. Říkáme, že máme dvě části, duši a tělo. Mysl a hmotu. Dobro a zlo. Boha a ďábla. Ale nikdy si neuvědomíme, že všechny tyto věci jsou na ostrově. Necháme se unést a ve svém bláznovství věříme sami sobě, že nám to všechno dokonale dává smysl¹⁰⁵.

Již jsme si uvedli, že tonal začíná při narození a končí smrtí, ale nagual nikdy nekončí. Nagual nemá meze¹⁰⁶, přitom je naší součástí! Nagual je

^{*} Další informace můžete najít na : <http://wmap.gsfc.nasa.gov/results> (pozn. autora).

nekonečné moře, které je však nedílnou součástí naší křehké smrtelné bytosti. Nagual je všem lidem společný a vlastně je společný celému vesmíru. Tonal máme každý svůj a náš osobní tonal je epicentrem sebereflexe. Celá bytost však obsahuje tonal i nagual. To je celistvost člověka.

Prostřednictvím nagualu jsme spojeni s celým vesmírem – my jsme celý vesmír! Prostřednictvím našeho tonalu jsme spojeni s „realitou“, my jsme „realita“!

Obzor vnímání dítěte je nezátížen interpretací a dítě je svědkem esence. Svě „zorné pole“ však začíná brzo zevnitř vybarvovat. Začíná hrubě obtahovat zaostřeným zrakem základní tvary. Je fascinováno liniemi světa, donekonečna je obtahuje svým pohledem. Základní „vektory“ a povrchy pak začne vybarvovat, dává jim stíny a hloubku. Učí se třírozměrnému prostoru. Dítě se bojí tmy a temných koutů. Mám za to, že tma je pro dítě do celkem pozdního věku (velmi individuální) vstupní branou do nagualu, do neznáma. Postupně to vyřeší rozum tak, že začne domýšlet, jak by asi mohl vypadat temný kout, kdyby byl osvětlen. Také (pro všechny případy) vytvoří položku inventáře – tma, neznámo, tajemno. Když na něco takového poté narazí, říká si něco ve stylu: „To je přece neznámo, to já moc dobře znám. Žádná novinka.“

Předpokládám tedy, že existuje určité období v životě člověka, kdy se zapojuje kruh tonalu, ale kruh nagualu ještě není zcela vyřazen. Jedná se o několik let v životě dítěte, kdy je dítě jednou nohou v nagualu a druhou již v tonalu. Toto období žije dítě v magickém a fantaskním světě, o který postupně přichází, až mu zůstane jen mlhavá vzpomínka na něco, co nedokáže blíže popsat. Je to jako pocit, fyzický pocit, že svět byl v dětství tak nějak jiný. Byl víc než je teď. Don Juan říká, že je faktem, že mnoho dětí vidí. Většina těch, kteří vidí, je však považována za podivíny. Proto se vynakládá všemožné úsilí nějak je napravit¹⁰⁷. Podle tonalu naší doby, když dítě vnímá něco, co dospělý ne, tak prostě fantazíruje nebo si vymýšlí. Neuvědomujeme si, že popis světa není u dítěte ještě plně vyvinut a proto může být svědkem pozoruhodných skutečností, které jsou nám skryty. Jsou mimo ostrov našeho tonalu. Dítěti tento ostrov pomáháme vytvořit tím, že řekneme: „to je bakané, bubáci nejsou, vymýšlí si jenom špatné holčičky...“.

Když se narodíme, jsme prý všichni lehcí. Teprve později začneme být připoutáni k zemi a fixováni. Sami to ze sebe uděláme¹⁰⁸.

V. Na začátku bylo slovo, to slovo bylo od Boha, a to slovo bylo: „Já“.

O čem vypráví první biblický příběh? Bible, stejně jako každý jiný mýtus, se snaží uchovat prapůvodní zkušenost našich předků a zároveň poskytnout klíč, mapu, jak se k této zkušenosti dostat. Co když příběh o Stvoření světa hovoří o tom, jak člověk pomocí svého prvního kruhu síly (rozumu) vytvořil nám známý svět? Co když hovoří o tom, jak vznikl tonal v moři nagualu, jak se poprvé v historii člověka vynořil ostrov tonalu? Význam slova Bůh by v tomto případě šlo přeložit jako „Já“. Ve chvíli, kdy část nagualu vyslovila slovo „Já“, byl stvořen tonal.

Podle moderní antropologie, zejména paleoantropologie, byla prvním významným krokem lidstva vzpřímená chůze¹⁰⁹. Velmi zjednodušeně řečeno, klimatické změny pravděpodobně způsobily, že prales, v jehož korunách člověk žil, prořídil v savanu. Člověk se tedy musel naučit slézt z jednoho stromu aby mohl přeběhnout po zemi ke stromu druhému. Běh byl rychlejší po zadních končetinách, což uvolnilo našemu předkovi ruce, které do té doby používal k lezení. Ruce se dostaly do zorného pole lidských očí a zároveň uvolnění rukou umožnilo manipulaci s věcmi. To mělo dva velmi důležité důsledky:

1. Náš prapředek se naučil „jímat“, „chápat“ věci svého okolí a ještě dnes používáme tyto po-jmy, jež se zřejmě vztahují ke schopnosti lidské ruky, pro akt porozumění¹¹⁰.

2. Ruce v zorném poli nastartovaly sebereflexi, první sebepoznání.

Náš předek si uvědomil, že je „Já“ a že může „jímat“ okolní svět. Ostrov tonalu se poprvé vynořil z nagualu a začal se plnit inventářem. První pojem, který se v inventáři objevil bylo „Já“ a pak strávil biblických šest dní popisováním (tvořením, inventarizací) světa. Všimněte si, jakým způsobem je v první knize Mojžíšově svět tvořen:

„I řekl Bůh: Buď světlo! (...) A nazval Bůh světlo dnem a tmu nazval nocí. (...). A řekl také Bůh: Buď obloha (...). I nazval bůh oblohu nebem (...). Řekl také bůh: Shromážděte se vody (...). I nazval Bůh místo suché země, shromáždění vod pak nazval mořem (...). Řekl opět Bůh: Učiňme člověka k obrazu našemu, podle podobností našeho (...)“¹¹¹.

Poté, co Stvořitel vytvořil jemu známý svět, sedmý den v něm spočinul, aby si odpočinul. To by mohl být také den jeho vyhnání z ráje, z původní jednoty, to je však zase příběh jiný.

Biblický mýtus ale nehovoří jen o našem prapředkovi. Hovoří o každém z nás, o naší cestě, kterou konáme od narození, kdy začínáme vytvářet náš svět, až po okamžik, kdy je popis hotový a my se ocitáme zcela odříznutí od naší druhé poloviny, od nagualu. Tímto spočínutím v sedmém dni, zapomínáme svou vlastní celistvost a stáváme se odcizení. Bible vypráví o tom, jak se z nekonečna vynořuje individualita člověka hovoří o každém dítěti jako o Bohu tvořícím svět a o slovu, které bylo na začátku světa každého z nás. To slovo zní: „Já“.

4.5. Vynořování nagualu a celistvost člověka

Tonal je svou samomluvou natolik hlučný, že si nejsme vědomi, že má tichého společníka: nagual. Nagual se však vynořuje napovrch. Vynořuje se bezděčně a nepozorován. Tonal je mistr v umění potlačovat každý projev nagualu takovým způsobem, že jeho přítomnost zůstává nepovšimnuta¹¹². Zůstává nepovšimnut tonalem.

Při určité příležitosti a za určitých okolností si však něco v samotném tonalu uvědomí, že jsme víc než pouhý tonal. Je to jako hlas, který vychází z hlubin, hlas nagualu. Naše celistvost je přirozený stav, který tonal nemůže úplně vymazat. V životě nastávají okamžiky, kdy se naše celistvost ukazuje. Takové okamžiky se objevují zejména v životě bojovníka. V tu chvíli můžeme tušit a odhadovat, co skutečně jsme¹¹³.

Podle dona Juana je naše celistvost věc velice chytlivá. Stačí nám jí jen trošičku a dokážeme splnit ty nejsložitější úkoly světa. A přece, když umřeme, umíráme ve své celistvosti. A proto se čaroděj ptá: „Když musíme umřít jako celiství, proč bychom nemohli jako celiství také žít¹¹⁴?“

* V psychologii funguje obdobný proces racionalizace, prostřednictvím kterého si věci, které jsou nám neznámé vysvětlujeme tím, co je nám známé (pozn. autora).

VI. C.G. JUNG a hlubinná psychologie

Poznatky švýcarského psychologa Carla Gustava Junga, žáka Sigmunda Freuda, jsou použitelným a praktickým nástrojem při zkoumání lidského bytí. Jung žil mezi lety 1875-1961, vytvořil komplexní srozumitelný obraz duševna a odhalil mnohovývrstvý model nevědomí a zadělal tak na nové paradigma prosakující především moderní medicínou a psychologií. Při své práci se Jung opíral i o tradiční „vědecké“ disciplíny jako je alchymie nebo Jóga. Za svůj život analyzoval na 80 000 snů, zabýval se také výkladem pohádek a mýtů. Jung studoval prapůvodní lidskou zkušenost a interpretoval ji pro potřeby západní civilizace. Součástí Jungovy teorie je tedy logicky i šamanismus.

Carl Gustav Jung, a na něj navazující analytická psychologie, hovoří o tom, že to, co považujeme za Já, je komplex Já, vynášející se v kolektivním nevědomí (později označovaném jako objektivní psyché). Komplex definuje jako emocionálně zabarvenou skupinu spolu souvisejících obrazů¹¹⁵. Rozumět tomu lze také tak, že komplex Já je osobní inventář, tedy tonal. O Já říká, že je subjektem vědomí¹¹⁶, což odpovídá slovům dona Juana: „Jsme vědomí“¹¹⁷.

Kolektivní nevědomí je vrstva lidské psyché obsahující kolektivní duševní obsahy – nepatřící individuu, ale celému lidskému společenství¹¹⁸. Je to tedy ta část nás, kterou máme společnou se všemi lidmi - nagual (dle Toltéků i s celým vesmírem).

Celistvost člověka Jung nazývá psyché, což je totalita vědomých i nevědomých procesů - tonalu a nagualu – rozumu a vůle. Jungem vytvořený model psyché do detailů odpovídá Toltécké představě lidí jako světelných vejcí a tvrzení, že lidská bytost obsahuje i tonal i nagual – komplex já i objektivní psyché¹¹⁹.

Jung jako ústřední bod své teorie postavil koncept individuace. Což je proces, ve kterém člověk vědomě usiluje o porozumění svým vnitřním individuálním možnostem a jejich naplnění¹²⁰. Jedná se o vyvedení jednotlivých aspektů svého já z nevědomí a integrování do vědomé bytosti jedince. Jedná se o integraci vědomé a nevědomé části jedince.

Cílem individuace je podle kanadského analytického psychologa Daryla Sharpa celost osobnosti¹²¹. To je stav, v němž se spolupráce vědomí a nevědomí odehrává v naprostém vzájemném souladu¹²². Analytická psychologie si však není jistá, zdali je vůbec možné tohoto stavu dosáhnout.

K tomu, aby se hlubinná psychologie dostala ke kolektivnímu nevědomí - nagualu, využívá analýzy snů*. Sen je podle nich nezávislá, spontánní manifestace nevědomí. Čarodějové sny využívají také k tomu, aby se dostali k nevědomí - nagualu, činí tak však svým specifickým způsobem**.

Jung se zabýval také věštěním. To, co „primitivní“ národy označují za znamení, nazval synchronicitou, což je podle něj „akauzální spojující princip“ neboli tajemné spojení mezi psyché nějaké osoby a hmotným světem¹²³. Toto téma rozvíjí například kniha Marie – Luiz von Franz: Věštění a synchronicita - Psychologie smyslupné náhody, kde poměrně podrobně rozebírá podstatu znamení a princip knihy I-t'ing***.

Pozoruhodná je také kniha zabývající se rozborem pohádek a mýtů a soustřeďující se na archetyp divoké ženy od diplomované psychoanalytičky hispánsko-maďarského původu, Clarissy Pinkoly Estés: Ženy, které běhaly s vlky¹²⁴.

Dílo a odkaz C.G. Junga je nesmírně rozsáhlý a stále se rozšiřuje usilovnou prací Jungových žáků a pokračovatelů. Aplikace Junga se zdaleka neomezuje na psychologii, zasahuje také například do medicíny či matematiky, Využití Jungovy teorie poskytuje moderní vědě ukotvení ve starobylém mýtu. Věda dostává možnost navázat na starobylé poznání, pochopitelně v moderním výkladu a pojmosloví. I když jungiánští psychologové někdy hovoří o tajemných a mystických zkušenostech, přesto jsou zrcadlem našeho tonalu doby. Využití Junga jako nástroje pro další vědecký vývoj by bylo příležitostí pro přehodnocení celého našeho vztahu ke skutečnosti a k sobě samým.

Eduard F. Edinger, analytický psycholog, psychoterapeut, interpret a komentátor díla C. G. Junga, v předmluvě ke své knize Já a Archetyp píše:

„Teprve nyní začíná vzdělanému světu docházet, jak úchvatné syntézy poznání dosáhl C.G.Jung. (...) Pronikl až ke zdroji všech náboženství a kultur a objevil tak základ pro nový organický synkretismus lidského poznání a zkušenosti. Tento nový názor je tak vyčerpávající a všeobjímající, že jakmile

* Například James A. Hall : Jungiánský výklad snů (viz literatura, pozn. autora).

** Viz. Praktická část, kapitola 4.4 Umění snít (pozn. autora).

*** Viz rámeček: V. Mysl TAO a I-t'ing (pozn. autora).

bude pochopen, povede zákonitě k přímo revolučním změnám v lidském vidění sebe sama a světa.

Slovní prohlášení však nepostačují ke zprostředkování nových úrovní vědomí. Uvědomění si „reality psyché“, které tento nový pohled na svět umožňuje, může dosáhnout pouze jedinec sám, dlouho a úporně pracující na svém vývoji.“

Edinger dodává, že doufá, že svým dílem přispěje k cíli, jež měl Jung na mysli, tedy k usmíření vědy a náboženství¹²⁵.

Podobnost s Toltéckou tradicí zachází mnohdy do jemných detailů. Pro každého člověka hledajícího své místo kosmickém řádu, a snažícího se poznat, kým doopravdy je, je přínosné studovat analytickou psychologii stejně tak, jako toltécký mýtus a šamanismus obecně*.

4.6. Tonal normálního člověka X tonal bojovníka

Bojovník zachází se svým tonalem velmi specifickým způsobem¹²⁶, podle určitých pravidel. Tato pravidla se mohou nazývat způsoby bojovníka nebo bojovníkova bezchybnost. Naproti tomu běžný člověk většinou zachází se svým tonalem neuctivě a neurvale. Plní jej vypjatými emocemi, sebelítostí a sobectvím. Zásobuje jej nevhodnou stravou, ať již duchovní či fyzickou, způsobuje si nemoci. Přitom všem je však natolik žárlivý, že nedopustí, ani náznakem, zpochybnění jakýchkoliv prvků svého tonalu, byť by to měla být smrtelná nemoc. Zpochybnění byť jen jediného prvku na ostrově tonalu by totiž mohlo odhalit, co tonal ve skutečnosti je. Totiž pouhým popisem, který udržujeme tím, že žijeme podle pravidel tohoto popisu.

Castaneda uvádí slova dona Juana při praktikování cvičení „pozorování tonalů“.

* Někteří jungiáni syntézu analytické psychologie a šamanismu skutečně uskutečňují. Jmenujme Arnolda Mindella a knihy: Šamanovo tělo a Snové tělo (viz literatura, pozn. autora).

„Není to tak, že má (kolemjoucí) slabý tonal a proto pije. Je to přesně naopak, pije, protože jeho tonal je slabý. Tahle slabost ho nutí být tím, čím je, ale totéž se v té či oné formě děje nám všem. Je však smutný fakt, že jsme se všichni dokonale naučili, jak si oslabit tonal. Já tomu říkám shovívavé hovnění, oddávání se slabostem¹²⁷.“

4.7. Bojovník na ostrově tonalu

Bojovníkův postoj ke svému tonalu je naprosto jedinečný. Bojovník totiž nikdy neopouští ostrůvek tonalu. Bojovník ho využívá¹²⁸. Poslechněme si slova dona Juana:

„Tohle je tvůj svět. Nemůžeš se ho vzdát. Je zbytečné se na sebe hněvat a být sebou zklamán. To jenom dokazuje, že se tonal člověka zmítá ve vnitřním boji. Boj uvnitř tonalu člověka je snad ten nejnicotnější souboj, jaký znám. Bojovník vede pevný život tak, aby ukončil tento zápas¹²⁹.“

Způsob bojovníka je harmonie – nejdřív je to soulad mezi činy a rozhodnutími, potom také harmonie mezi tonalem a naguelem¹³⁰. Bojovník se musí učit být bezchybný a důkladně prázdný než vůbec může být jen pomyslet na to, že by se mohl stát svědkem naguealu. Začíná tak, že zametá ostrov tonalu a potom jej udržuje v čistotě. To je jediná možnost, kterou bojovník má. Čistý ostrov neklade žádný odpor¹³¹.

Člověk musí být jednotný, aby mohl být obyčejným tonalem. Celá bytost musí patřit ostrovu tonalu. Bez této jednoty by člověk zešílel. Čaroděj však tuhle jednotu musí rozlomit, ale neohrozit přitom svou bytost. Cílem čaroděje je trvat dál, to znamená, že nebude podstupovat zbytečná rizika. Proto také celé roky zametá svůj ostrov a dělá to tak dlouho, až z něj takřka může vyklouznout¹³². Don Juan k tomu říká:

„Velmi důležité je, nenechat tonal, aby se smrštil nepatříčně. Zásadní věcí pro bojovníka je přesně poznat, kdy má nechat tonal smrštit se a kdy ho zastavit. To je veliké umění. Bojovník se musí rvát jako démon, aby srazil svůj

tonal, a přece přesně v ten okamžik, kdy se tonal smršťuje, musí obrátit, aby okamžitě toto smršťování zarazil¹³³.“

Bojovníka usiluje o to být dokonalým tonalem a být dokonalým tonalem pro něj znamená uvědomovat si všechno, co se děje na ostrově tonalu¹³⁴. Proto musí být tonal takřka prázdný, aby jej bojovník při své výpravě do nagualu mohl udržet a zachoval si tak život.

4.8. Oči tonalu a jejich osvobození

Don Juan radí, že když máme něco do činění s naguaem, nikdy se do něj nesmíme dívat přímo. Na nagual se lze dívat jedině tak, jakoby to byla věc úplně obyčejná. Doporučuje mrkat, aby bylo přerušováno zaměření zraku¹³⁵.

Naše oči jsou totiž oči tonalu, přesnější by možná bylo říci, že naše oči jsou vycvičeny tonalem, a proto si na ně tonal činí nárok. Posedlostí každého je potřeba skládat si svět podle pravidel tonalu, takže pokaždé, když jsme konfrontováni s naguaem, přimějeme své oči, aby znehybněly a neustupovaly. Bojovník musí vynaložit úsilí, aby si osvobodil oči. Jde o to, aby přesvědčil tonal, že existují ještě jiné světy, které mohou míjet před stejnými okny. Bojovník tedy musí nechat své oči volně být, aby byly opravdovými okny.

„Oči mohou být okny, kterými buď čučíme do nudy, nebo kterými nahlédneme do nekonečnosti¹³⁶.“

4.9. Způsob předání nagualu učedníkovi

Toltécká poučení se vedou tím způsobem, že po celou dobu výuky učitel s učedníkem rozmlouvá o učedníkově tonalu i o jeho nagualu. Na začátku se mluví k tonalu. Právě tonal se totiž musí vzdát své nadvlády. Ale je nutné, aby to udělal rád. Tonal je nucen vzdávat se zbytečných věcí jako je vlastní důležitost nebo holdování slabostem. Problém je ovšem v tom, že tonal na těchto věcech lpí, zatímco by měl být rád, že se toho svinstva zbaví. Úkolem tedy je přesvědčit tonal, aby se uvolnil a stal se fluidním, stal se pohyblivý a proměnlivý. Právě tohle čaroděj potřebuje ze všeho nejvíce - silný, volný tonal.

Čím je silnější, tím méně lpí na tom, co dělá, a tím je také snazší ho stáhnout.

Již víte, že tonal se za určitých okolností stahuje, zejména když je na „rozpacích“. Jedním z charakteristických rysů tonalu je jeho „plachost“. Existují určité případy, kdy se tonal nechá unést překvapením a jeho plachost nutně způsobí, že se srazí a stáhne¹³⁷.

Štulce

Šaman předávající učení může využít metody štulce. Chopí se svého krychlového centimetru příležitosti a ušetřením štulce dosáhne toho, že se tonal učedníka stáhne.

Don Juan tento manévr popisuje takto:

„Musíš udeřit přesně v určitý okamžik a na to samozřejmě musíš umět vidět¹³⁸.“

Výkřik

Šaman může ke stažení tonalu učedníka také použít nečekaný a náhlý řev. Výkřik je jedním z nejdůležitějších věcí čarodějství. Don Genaro (šaman z don Juanovy skupiny) se uměl soustředit na svůj výkřik a používat ho jako prostředek¹³⁹. „Náhlý děs“ totiž vždycky přiměje tonal, aby se smrští¹⁴⁰.

Jakmile se tonal smrští, ujímá se vlády nagual a ten je schopen vykonávat nepředstavitelné skutky.

Podle slov dona Juana nedokáže nikdo přežít záměrné střetnutí s naguaem bez důkladného výcviku. Trvá několik let než se tonal na takové střetnutí připraví. Obyčejně se stává, že setká-li se průměrný člověk tváří v tvář s naguaem, je to pro něj tak obrovský šok, že zemře. Cílem výcviku bojovníka tedy není naučit ho čarovat nebo provádět kouzla, ale připravit jeho tonal tak, aby se nepodělal¹⁴¹.

Jedním z cílů bojovníkova výcviku je prý zarazit ohromení tonalu. Jde o to, aby byl bojovník proměnlivý a pohyblivý, natolik fluidní, aby dokázal všechno připustit, aniž by cokoliv připouštěl¹⁴².

4.10. Učitel a dobrodinec

Nagual většinou učedníkovi ukazuje jiný člen šamanské skupiny než ten, kdo předává poučení. Tohoto Toltéka učedník nazývá svým dobrodincem. Je to tak z jednoho prostého důvodu - nagual má natolik zdrcující vliv, že kdyby jej ukazoval přímo vyučující, mohlo by to zcela vážně narušit celý proces předání. Učedník, přesně řečeno učedníkům tonal, totiž získává hluboký, fyzický strach z bojovníka, který pro něj představuje nagual (v případě Castanedy to byl don Genaro, pro Genarovy učedníky zase Don Juan). Nagual je rozumově nepochopitelný. Je to neznámo a tajemno, a proto je zákonitě děsivý pro člověka, který je zvyklý na „teplo“ a „útulno“ svého tonalu.

Učitel má na starost učedníkův tonal, zatímco dobrodinec se stará o nagual. Povinnost učitele je pomáhat ve všem, co se týká tonalu a vše co dělá, je proto, aby splnil jeden jediný úkol: vyčistit a znovu uspořádat ostrov tonalu. To je práce učitele. Úkolem dobrodince je poskytnout nepopíratelnou ukázkou nagualu a ukázat, jak se k němu dostat¹⁴³.

Ne každý má však učitele i dobrodince. Don Juan řekl, že když je obyčejný člověk připraven, síla mu poskytne učitele a on se stává učedníkem. Když je učedník připraven, síla mu poskytne dobrodince a on se stává čarodějem¹⁴⁴. Jedním dechem však dodal, že nikdo neví, jak se to děje.

„My jsme jenom lidi. Někteří z nás jsou lidé, kteří se naučili vidět a používat nagual, ale nic z toho, co získáváme v průběhu života, nám nemůže odhalit jaké plány má síla¹⁴⁵.“

4.11. Nagual je smrtelně nebezpečný!

Jakmile se jednou nagual naučí vynořovat na povrch, může tonal velice poškodit, jestliže se objevuje nekontrolovatelně. Proto musí bojovník svůj tonal přesvědčovat rozumem a svůj nagual činy, dokud se nezačnou vzájemně podpírat. Tonal vládne, ale přesto je velice zranitelný. Nagual se však nikdy, nebo téměř nikdy, neprojevuje, ale pokud se projeví, tonal se vyděsí¹⁴⁶. Tonal je nutno chránit za každou cenu. I když je nutné vzít mu korunu, musí stále zůstat chráněným dohlížitelem. Je-li tonal ohrožen, vždycky to může skončit smrtí. Jestliže umře tonal, umře celý člověk. A protože tonal je v podstatě slabý,

snadno se zničí, je jedním z umění bojovníka rovnováha a vyvažování tak, aby se nagual vynořoval a podporoval tonal. Je to umění, neboť čarodějové vědí, že nagual se vynořuje pouze tehdy, když se intenzivně zesílí tonal. A to zesilování a nabíjení tonalu se nazývá osobní síla¹⁴⁷.

Vyčištění a opětovné uspořádání tonalu je absolutní proměna, o které učitel učedníkovi říká od prvního okamžiku, kdy se potkali. Chce-li učedník uspět na stezce poznání, je tato proměna nutná. Nestačí však pouze změnit nálady nebo postoje nebo vzhled, tato změna vyžaduje přetvoření ostrova tonalu¹⁴⁸. Jestliže má bojovník na svém ostrůvku příliš mnoho zbytečných věcí, nebude schopen vydržet střetnutí s naguaem¹⁴⁹.

O vynořování nagualu čarodějové hovoří také jako o útocích nagualu a pokud nemá učedník dost síly odrážet útoky nagualu umírá, bez ohledu na pomoc učitele či dobrodince¹⁵⁰. Takové je riziko.

4.12. Používání a prožívání nagualu

Nagual dokáže vykonávat neobyčejné věci. Věci, které se zdají nemožné. Věci, které jsou pro tonal nemyslitelné. Ale nejzvláštnější na tom je, že ten, kdo to provádí, vůbec neví, jak se tyto věci dějí. Tajemstvím čaroděje je, že ví, jak se dostat k nagualu, ale jakmile se tam jednou dostane, to, co se děje, to co cítí prostě nedokáže popsat¹⁵¹. Don Juan celý proces popisuje takto:

„Bojovník se naučí naladit svoji vůli, namířit ji na jeden malinký bod, zaostřit ji tam, kam chce. Je to jako by se jeho vůle, která mu vychází z břicha, stala jediným světelným vláknem – vláknem, které může zaměřit na každé myslitelné místo. Toto vlákno je cestou pro nagual. Nebo lze také říci, že se bojovník ponoří do nagualu po tomto jediném vlákně. Jakmile se tam vnoří, začne se nagual projevovat podle jeho osobního temperamentu. Jestliže je bojovník veselý, je i nagual veselý. Jestliže je bojovník založen spíše truchlivě, je i nagual truchlivý. Jestliže je bojovník zlomyslný, je zlomyslný i nagual¹⁵².“

Dodává, že don Genaro je tak fluidní bojovník, že i to nejmenší zaostření jeho vůle přiměje jeho nagual provádět ty nejneuvěřitelnější kousky¹⁵³.

4.13. Jak si nagual vysvětluje ten kdo nevidí

Každý kdo vidí může být svědkem nagualu, kdo nevidí ten není svědkem ničeho, nevidí nic, jenom snad stromy, jimž profukuje silný vítr. Všechny neznámé projevy nagualu si vysvětluje jako něco, co zná. A bude-li bojovník tlačit na někoho, kdo nevidí, řekne mu, že sice cosi viděl, ale že si nedokáže vzpomenout, co to bylo. To je jenom přirozené. To, co bude říkat, bude mít smysl. Koneckonců, jeho oči nebyli svědkem ničeho neobvyklého, jsou to oči tonalu a jako takové se musí omezovat na svět tonalu v němž není nic, co by bylo tak ohromně nové, nic, co by oči nedokázaly pojmout a co by tonal nedokázal vysvětlit¹⁵⁴.

Každý bojovník usilující o to stát se svědkem nagualu musí vést bezchybný a pevný život, který mu pomůže nashromáždit dostatek osobní síly na to, aby setkání s naguelem přežil. Don Juan důrazně varuje Castanedu:

„Tohle nejsou jenom slova. Za branou očí tonalu zuří vichřice. Myslím opravdová vichřice. Tohle není metafora. Je to víchř, který člověku odfoukne život. Je to ve skutečnosti právě ten vítr, který přivál všechno živé na tuto zemi¹⁵⁵.“

Potřebuji tvou absolutní pozornost. Pozornost v tom smyslu, v jakém ji chápou bojovníci: pravé zastavení, aby tebou mohl výklad čarodějů plně prosáknout. Jsme na konci svého úkolu. Dostal jsi všechny potřebné pokyny a teď se musíš zastavit, ohlédnout se zpátky a znovu uvážit svoje kroky. Čarodějové říkají, že jedině tímto způsobem se dá upevnit to, co člověk získal (don Juan Matus, Příběhy síly¹⁵⁶).

Jak tu teď sedíš, nemáš nic jiného, než sílu svého života, která drží pohromadě onen shluk pocitů (don Juan Matus, Příběhy síly¹⁵⁷).

5. Výklad čarodějů

5.1. O výkladu

Poučení o tonalu a nagualu je jádro výkladu čarodějů. Vědět o tom se zdá být zcela neškodné, od učitele se však očekává, že bude mluvit upřímně a upozorní svého učeníka, že neškodnost a mírumilovnost tohoto okamžiku je pouze klamné zdání, že před ním leží bezedná propast a že už nijak nelze bránu znovu zavřít, jakmile se jednou otevře¹⁵⁸.

„Výklad čarodějů, který vůbec nevypadá jako výklad, je vražedný. Vypadá neškodně, je okouzující, ale jakmile se mu bojovník otevře, uštedří mu takovou ránu, jakou nemůže nikdo vydržet.

Buď tedy připraven na nejhorší, ale nespěchej a nezmatkuj. Nemáš ani chvíli času a přece jsi obklopen věčností. To je ale paradox pro ten tvůj rozum¹⁵⁹!“

Dle názoru dona Juana by se neměli dělat tajnosti v žádném směru, jenž se týká údělu světelných bytostí. Kdo bude mít prospěch z takového zjevení a kdo ne, o tom rozhoduje jedině osobní síla. Říká, že zkušenost s bližními mu dokázala, že jen málokdo, opravdu málokdo, je ochoten naslouchat, a z těch mála, kteří naslouchají, jich bude ještě méně ochotno jednat podle toho, co slyšeli, a z těch, kdo jsou ochotni takto jednat, jich má jen málo dost osobní síly, aby mohl mít prospěch ze svých činů. A tak se tajnosti s výkladem čarodějů

scvrkávají na zaběhanou rutinu, která je možná stejně prázdná jako všechny ostatní¹⁶⁰.

Roky tvrdého výcviku jsou přípravou na bojovníkovo zničující střetnutí s tím, co leží tam dál¹⁶¹. Osobní síla bojovníkovi pomůže velice snadno vklouznout do výkladu čarodějů. Ten výklad však není to, co by člověk nazval vysvětlením. Svět se svým tajemstvím je sice díky němu méně děsivý, ale není zcela srozumitelný. Taková by měla být podle dona Juana podstata vysvětlování. V tomto bodě upozorňuje Castanedu:

„Ale to není to, co ty chceš. Ty totiž hledáš zrcadlení svých vlastních představ¹⁶².“

5.2. Přípravenost k výkladu čarodějů

Dosáhnout připravenosti pro výklad čarodějů je velmi obtížné. Nemělo by to tak být, ale mi tvrdošjně hovíme své slabosti – celý život podléháme svému náhledu na svět¹⁶³.

Čarodějové tvrdí, že jsme uvnitř bubliny. Je to bublina, do které jsme byli vloženi ve chvíli, kdy se narodíme. Tato bublina je na počátku otevřená, ale potom se začne zavírat a nakonec nás v sobě zapečetí a my v ní pak žijeme celý život. Ta bublina, to je naše vnímání. A to, čeho jsme svědky na jejích kulatých stěnách je náš vlastní odraz. To, co se zrcadlí, je náš náhled na svět. Ten náhled je první popis, který je nám předáván od okamžiku narození, dokud se do něj nezachytí celá naše pozornost a ten popis se nestane náhledem. Tato bublina je pochopitelně tonal.

Úkolem učitele je uspořádat náhled jinak a připravit světelnou bytost na dobu, kdy jí její dobrodinec tu bublinu otevře zvenčí¹⁶⁴. A bublina se otevírá proto, aby se světelné bytosti umožnil náhled na její celistvost. Don Juan dodává:

„Přirozeně, že to nazýváme bublina, to je zas jen způsob, jak se o tom dá mluvit¹⁶⁵.“

Ten choulostivý manévr, kdy se světelná bytost přivádí ke své celistvosti, vyžaduje, aby učitel pracoval uvnitř bubliny a dobrodinec zvnějšku. Učitel nově uspořádá pohled na svět neboli popis světa nebo také ostrov tonalu. Práce učitele, alespoň co se týče učedníkovy vnímání, spočívá v novém uspořádání všech prvků na ostrově do jedné části bubliny. Vyčištění a nové uspořádání ostrova tonalu znamená přeskupit všechny prvky na stranu rozumu¹⁶⁶. Učitel toho dosáhne tak, že naučí učedníka zásadám bojovníka.

„Uměním učitele je přimět svého učedníka, aby si přesunul svůj náhled na svět do pravé půlky bubliny (...) to je strana tonalu. Učitel se vždycky obrací na tuhle stranu a tím, že svému učedníkovi předkládá způsoby bojovníka, kterými ho nutí k rozumnosti, střízlivosti, síle charakteru i těla, ale současně mu přitom ukazuje nemyslitelné a přece skutečné situace, s nimiž se učedník nedokáže vypořádat, přinutí ho uvědomit si, že jeho rozum, i když je to věc nanejvýš skvělá, dokáže zvládnout pouze malou oblast¹⁶⁷.“

Jakmile je bojovník konfrontován se svou neschopností vysvětlit všechno rozumně, udělá všechno možné, jen aby podpořil a ochránil svůj rozum a zapojí do toho všechno, co k tomu má. Učitel do toho nemilosrdně buší a postará se, aby měl učedník celý svůj náhled na svět jen v jedné polovině bubliny. Na druhou polovinu bubliny, na tu, která se vyčistila, si pak může dělat nárok něco, co čarodějové nazývají vůle¹⁶⁸.

5.3. Rozlomení pečete vnímání

Úkolem učitele je tedy dočista smazat polovinu bubliny a všechno přehrát na druhou půlku. Úkolem dobrodince je pak otevřít bublinu na té straně, která byla vyčištěna. Jakmile je jednou tato pečeť zlomena, bojovník už nikdy nebude stejný. Ovládá pak svou celistvost. Polovina bubliny je základním centrem rozumu, tonalu, zatímco druhá polovina je základním centrem vůle, nagualu¹⁶⁹. Don Juan dodává:

„Takový je řád, který by měl převládat, jakékoliv jiné uspořádání je nesmyslné a zbytečné, protože jde proti naší přirozenosti. Zbavuje nás našeho magického dědictví a sráží nás v nicotu¹⁷⁰.“

VII. Mysl TAO a I-t'ing

I-t'ing neboli Kniha proměn je považována za nejstarší čínský text. Dle tradice je připisována čtyřem autorům. Jsou to Fu Si, legendární postava z doby přibližně 3000 let př. n. l. (tedy před 5000 lety!), král Wen, vévoda z Čou a Konfucius¹⁷¹.

Výklad I-t'ingu, který používám, je založen na učení taoistické školy Úplného poznání skutečnosti a zčásti také dalšího směru, jenž se nazývá Cesta nejvyššího míru¹⁷². Tyto školy v mnohém připomínají toltéckou stezku, možná je to dáno tím, že se Taoismus vyvinul z čínského šamanismu.

I-t'ing je jedna z prvních knih, kterou člověk napsal. Co nám chtěl člověk před 5000 lety sdělit? Jaké bylo jeho poznání? Jaký byl on a jeho svět? Co jej přimělo k tomu, aby své poznání uchoval v psané podobě a jaké má pro nás dnes praktický dopad?

I-t'ing je psaný 64 znaky - trigramy, z nichž každý má vyjadřovat určitý aspekt skutečnosti. Lze také říci, že každý znak je vyjádřením určitých „cest“ taoistické praxe¹⁷³. Význam I-t'ingu je učenci znovu a znovu vykládán a objasňován tak, aby byl přijatelný a pochopitelný pro daný tonal doby. Čerpám z výkladu z roku 1796 taoistického Mistra Liu I-minga, v překladu Thomase Claryho, který uvádí, že byl tento Mistr znám jako Svobodný člověk s přízviskem Ten, který poznal, co je za podstatou¹⁷⁴. O pravé podstatě I-t'ing hovoří, že je bez tvaru a neuchopitelná¹⁷⁵.

Taoismus úplného poznání skutečnosti klade důraz na harmonický vývoj fyzických, společenských a duchovních složek lidského života. Rozvíjí tvořivý přístup v každodenním životě i k mystickému dosažení toho, co nazývá Nejvyšším stavem poznání¹⁷⁶. Dle Mistra Paj – čanga by ten, kdo provádí praxi taoismu, měl zkoumat návyky své mysli, její sklony, předsudky, zaměření, fixace a směřování, aby je mohl včas podchytit a ovládnout (...). Tímto způsobem je možné zbavit se svých vlastních pout a dosáhnout stavu stálého uvědomování si skutečnosti věčnosti¹⁷⁷. Zdá se tedy, že cíl Taoismu odpovídá cílu, který si vytkli Toltéci: dostat se k nekonečnu-věčnosti a uvědomit si je.

Nezákladnějším pojmem je Tao, představující všeobecný i specifický řád a podstatu, božský mechanismus, vesmírný princip obsažený ve všech projevech. Čínští myslitelé hledali cestu k poznání lidské podstaty a předurčenosti, tuto cestu nazývali velká Cesta a I-t'ing jim sloužil jako pomocník, spojující s oblastmi lidského vývoje. Lu-Tung-pin označuje I-t'ing za tajemství božského mechanismu. Liu I-ming zase píše, že I-t'ing je kniha zkoumání a hledání základu poznání pravé podstaty bytí a smyslu života¹⁷⁸. I-t'ing popisuje řád vesmíru a jelikož my jsme součástí tohoto řádu, informuje nás o tom, kde je naše místo v tomto řádu během životní etapy, kterou prožíváme na cestě za poznáním. Na cestě za nalezením vlastní celistvosti. Věštění s pomocí I-t'ingu nehovoří o budoucnosti jako spíše o přítomnosti. Na základě této informace poté poskytuje návrh možného jednání/nejednání tak, aby člověk konal v souladu s nebeským principem. O I-t'ingu se hovoří jako o knize proměn, myslí se tím proměna člověka směrem k božskosti. Liu I-ming říká:

„Věčnost je podstatou proměny (...) Osvobození se od myšlenek a osvobození se od dedukcí, to je také podstatou proměny. Ten, kdo zná tyto funkce, může dohlédnout až k samé podstatě¹⁷⁹.“

Vypadá to, že Taoisté usilují o zření podstaty vesmíru, stejně jako Toltékové. Thomas Clary píše, že podle jednoho způsobu Taoistické praxe je možné dosáhnout vnímání skutečnosti (...) prostřednictvím vyprázdnění mysli, zbavením se subjektivity a zklidněním osobních dispozic(...) Tento stav, často popisovaný jako „osvobození se od myšlenek a dedukcí,“ (...) „prázdnota a znehybnění“, bývá považován za jakousi vstupní bránu do stavu probuzení veškerých lidských možností¹⁸⁰. V textech popisujících základní taoistické praxe se uvádí, že (...) se člověk dostává do přímého spojení se skutečností, s „krajinou bez jakýchkoliv překážek“¹⁸¹. Toltéci by tyto procesy zřejmě popsali tak, že zastavením vnitřního dialogu se otevírá brána k nagualu, dosahujeme vlastní celistvosti (Taoisté používají označení: „Původní tvář“) a můžeme vnímat vesmír bez jakékoliv interpretace.

Taoisté říkají, že lidská mysl má dvě části – jednu z nich označují za pravou (nebeskou, prvotní), druhou za falešnou (získanou, pozemskou, lidskou). Pravá mysl je podle nich prostorná (...), kde je pravá mysl, tam je mír

a volnost. Tato mysl se také označuje jako mysl Tao. Bývá spojována s „nebeskou myslí“, v kontrastu s „lidskou myslí“¹⁸².

„Zářící mysl je myslí Tao (jang), bloudící mysl je lidskou myslí (jin) (...). V Lidské mysli je obsažena mysl Tao a myslí Tao je obsažena lidská mysl“¹⁸³.

Dále říkají, že jin (lidská mysl) v nás v průběhu života narůstá, zatímco jang (mysl Tao) je vytěšňována až je naprosto vyčerpána, což mívá fatální následky. Čelit tomu můžeme tak, že se zbavíme planého intelektuáliství a navrátíme se k prapůvodní čiré podstatě¹⁸⁴.

Mysl Tao tedy zřejmě odpovídá části nás, kterou Toltéci nazývají nagual, a lidská mysl zase tonalu. Dle Taoismu se k božské mysli Tao dostaneme tím, že vyprázdníme mysl, tedy zastavíme vnitřní dialog. Liu I-mnig radí, že máme „vyprázdnit mysl a naplnit břicho“¹⁸⁵. Podle dona Juana je centrum našeho prvního kruhu síly, tedy rozumu, v hlavě, toto je centrum pro tonal. Druhé centrum, centrum pro nagual, se nalézá v oblasti břicha a Toltékové je nazývají vůle.

Aby mohl člověk dosáhnout mysli Tao musí vést pevný a disciplinovaný život v mnohém odpovídající stezce bojovníka. Musí překonat přitažlivost materiálních předmětů, aby se stal svobodný a volný (I-ťing, str.25). Taoisté kladou důraz na pevnost, přízpusobivost (don Juna říká, že bojovník musí být jako fluidum¹⁸⁶), učenlivost, ovládnutí sebe samého, skromnost, nezištnost, ukázněnost, pokora, ohleduplnost vůči druhým, prostota a opravdovost¹⁸⁷. Zdůrazňují zbavování egoismu obdobně jako Toltéci považují vlastní důležitost za největšího nepřítele člověk usilujícího o poznání. Taoisté k vysvětlování svého učení používají celou řadu metafor. Říkají, že „pěstují lotosy v ohni“, což znamená, že usilují o to, žít v tomto světě a jednat účinně, aniž by člověk podlehl jeho vlivů, jinými slovy usilují o bezchybnost toltéckého bojovníka.

Součástí Toltécké praxe je také využívání znamení. Norbert Classen rozlišuje přitakání světa, ukazatele cesty a znamení¹⁸⁸. Znamení jsou pro Toltéky vyjádřením ducha, který je vede vesmírem. Usilují o to, aby očistili svůj spojovací článek s duchem, naladili se na něj a dělali vše v jeho souladu. Duch poté rozhoduje o jejich činech. Odevzdat se duchu je vrcholným činem bojovníka. Věštění je využívání znamení, avšak opačným směrem. Když je

člověk v úzkých a neví si rady, nemusí čekat na znamení ducha, ale může se jej sám zeptat. Prostředky, pomocí kterých přicházejí odpovědi, jsou různé. V lidské historii se velmi osvědčil právě I-t'ing. Marie-Luiz von Franz v knize Věštění a synchronicita však varuje, že se nemá I-t'ingu používat „jen tak, uvidíme, co nám vyjde.“ V takovém případě by odpověď orákula nedávala smysl. I-t'ing se má používat jen když člověk cítí jistou nevýhodnost situace, není si jist pro jakou cestu se má rozhodnout a podobně. V takových obdobích lidského života je I-t'ing nástroj pro vyjádření toho, co se děje (mimo naše vědomí). Dle Jungiánů poukáže na to, jaký archetyp se konsteluje¹⁸⁹, podle Taoistů vyjádří aktuální vzestup či oslabení jin a jangu, podle Toltéků vyjádří záměr ducha...

O I-t'ingu, Taoismu a synchronicitě bych se rád rozepsal více, téma je zajímavé, také však nekonečně rozsáhlé. Zájemce proto odkazují na Taoistický I-t'ing a tři stejné mince a přeji jim mnoho zábavy.

5.4. Roztahování křídel vnímání

Výklad čarodějů používá metafory o roztahování křídel vnímání¹⁹⁰. Tvrdí, že každá bytost má silná a dlouhá energetická vlákna vycházející z ní různými směry. Ta vlákna jsou tu prý proto, aby vedla vnímání nagualu, stejně jako oči vedou normální vnímání tonalu¹⁹¹. Castaneda svoji zkušenost s naguaelem a použitím světelných vláken popisuje v knize Příběhy síly takto:

„Říkali, že moje vlákna jsou všude kolem mě a že skrze ně můžu vnímat všechno najednou. Jedno jediné vlákno prý postačí ke skoku ze skály do propasti nebo zas z propasti na skálu (...).

Oba mě pobízeli, abych skočil na dno propasti. Říkali, že nejdřív musím cítit svoje vlákna, potom oddělit to, které sahá až dolů, a sjet po něm¹⁹² (...).

Říkali, že mám nechat svá křídla vnímání, aby se rozvinula a dotýkala se tonalu a nagualu současně, aniž bych si uvědomoval, že přecházím od jednoho k druhému¹⁹³ (...).

Potom se mě zmocnila zvláštní nálada a já jsem skočil s veškerou svou tělesností¹⁹⁴ (...).

Byl jsem vědomí samo¹⁹⁵ (...).

Ona sladká jednota, kterou nazývám „já“ už neexistovala (...). Byl jsem kolonií samostatných jednotek, které byly zvláštním způsobem svázány a držely spolu, kolonií jednotek, které se nutně spojí, aby vytvořili jedinečné vědomí – moje lidské vědomí.

(...) celé moje jedinečné vědomí „vědělo“, že „já“, toto „mě“ mého důvěrně známého světa, je kolonie, konglomerát samostatných, nezávislých pocitů, které k sobě váže pevná soudržnost. A tato pevná soudržnost..., tato sounáležitost, (...) byla moje životní síla (...).

Toužil jsem po tom „neznámém“, kde moje vědomí není sjednoceno¹⁹⁶.“

5.5. Výklad čarodějů

To je tedy výklad čarodějů. Nagual je nevyslovitelný. Všechny možné pocity a bytosti a já se v něm vznášejí jako bárky, mírumilovně, neměnné, navždy. Potom pojivo života některé z nich spojí dohromady¹⁹⁷.

Když pojivo života spojí tyto pocity dohromady, je stvořena bytost. Bytost, která ztrácí pocit své vlastní přirozenosti, která je oslepena oslnivou září a hlukem oblasti, kde se bytosti vznášejí, tonalem. Tonal je to, kde existuje veškeré sjednocené uspořádání. Bytost vyskočí do tonalu, jakmile životní síla spojí všechny potřebné pocity dohromady.

Tonal začíná narozením a končí smrtí. Jakmile síla života opustí tělo, všechna ta malá vědomí se rozpadnou a vrátí tam, odkud přišla, do nagualu. To, co bojovník dělá při cestě do neznáma, se velmi podobá umírání, ovšem s tím rozdílem, že se shluk jednotlivých pocitů nerozpadne, ale trochu rozšíří, aniž by ztratil svou vlastní soudržnost.

K neznámu se bojovník nijak nemůže vztahovat. Může být jen jeho svědkem. Výklad čarodějů praví, že každý z nás má střed, z něhož lze být svědkem nagualu, a to je vůle. Pomocí vůle se bojovník může odvážit vstoupit do nagualu a nechat svůj shluk, aby se spojoval a přeskupoval všemi možnými způsoby¹⁹⁸.

Nagual se projevuje velmi osobně. Záleží jen na každém jednotlivém bojovníkovi, jak bude řídit přeskupování tohoto shluku. Don Juan říká, že lidská forma nebo lidské cítění je svérázné a možná je nám ze všech forem nejmilejší, nicméně existuje nekonečné množství jiných forem, které ten shluk na sebe

může přijmout. Čaroděj na sebe umí přijmout každou formu, kterou chce. Čaroděj, který pevně drží celistvost sebe sama, může řídit části svého shluku tak, aby se spojily jakýmkoliv myslitelným způsobem¹⁹⁹. Čaroděj může tato křídla používat k tomu, aby se dotýkal i jiných celistvostí, například vnímání vrány, kojota, cvrčka nebo řady jiných světů v tomto nekonečném vesmíru. Podle dona Juana nás křídla vnímání mohou zanést na nejtemnější hranice nagualu nebo do nemyslitelných světů tonalu²⁰⁰.

5.6. Rozum a nagual – poslední kousek výkladu čarodějů

Člověk může nagual zrcadlit svou vůlí, i když jej nikdy nemůže vysvětlit. Rozum bojovníka nakonec připustí, že nagual je nepopsatelný, ne proto, že ho přesvědčily důkazy, ale proto, že je bezpečné to připustit. Jeho rozum je v bezpečí, všechny prvky tonalu jsou totiž na jeho straně²⁰¹.

„Úkolem učitele je udělat to vždycky tak, aby se rozum cítil v bezpečí (...) i přes to, co máš za sebou, se ti v tuto chvíli zdá, že stále existuje jádro, o němž můžeš tvrdit, že je ti vlastní, a to je tvůj rozum. Ale to je iluze. Tvůj vzácný rozum je pouze středem shluku, středem spojení, je to zrcadlo, které odráží něco, co je mimo ně²⁰².“

Poslední částka výkladu čarodějů praví, že i rozum pouze zrcadlí vnější řád, ale nic o něm neví. Nedokáže ho vysvětlit, stejně tak, jako nedokáže vysvětlit nagual.

Tonal každého z nás je pouze odrazem onoho nepopsatelného neznáma naplněného řádem, nagual každého z nás je zase jen odrazem prázdnoty, která všechno obsahuje. Rozum může být pouze svědkem působení tonalu, ale nikdy mu nemůže porozumět nebo ho rozluštit. Sám fakt, že myslíme a mluvíme ukazuje na řád, který dodržujeme, aniž bychom kdy věděli, jak to děláme a co ten řád vlastně je.

Čarodějové říkají, že pomocí své vůle dokáží být svědky toho, jak působí nagual. Prostřednictvím rozumu, bez ohledu na to, co s ním děláme a jak to děláme, jsme zase svědky působení tonalu. V obou případech není

naděje, že bychom vůbec někdy mohli pochopit nebo vysvětlit co je to, čeho jsme svědky²⁰³.

Praktická část

Síla ti dává všechno podle tvojí bezchybnosti. Kdybys byl vážně uplatňoval ty čtyři techniky, byl bys nasbíral dost osobní síly (...), byl bys bezchybný a síla by ti otevřela všechny potřebné cesty. Takové je pravidlo (don Juan Matus, Příběhy síly²⁰⁴).

Měl bys už vědět, že člověk oddaný poznání žije tím, že jedná, a ne tím, že o svých činech jen přemýšlí, ani tím, že přemýšlí o tom, co si bude myslet, až přestane jednat. Člověk oddaný poznání si svou cestu vybírá srdcem a pak po ní jde. Potom se dívá, raduje se a směje se, a potom vidí a ví. Ví, že život stejně skončí příliš brzo, ví, že stejně jako všichni ostatní nikam nejde (...). Jinými slovy, ten, kdo je oddaný poznání, nemá pocty ani hodnosti, nemá rodinu ani jméno ani vlast, má jenom život, který žije (don Juna Matus, Oddělená skutečnost²⁰⁵).

1. Úvod

Toltécký šamanismus je mýtus. Mýtus se pokouší vysvětlit svět a zároveň podat návod, jak dosáhnout mystické zkušenosti. V mýtus se nemá věřit, mýtus se musí žít, jinak se z mýtu stává náboženství. V archaických společnostech to byl právě šaman, který zprostředkoval svému společenství kontakt s posvátnem, neznámem, s naguelem. Byl to šaman, který seznamoval členy své společnosti s celistvostí člověka, s druhou stranou.

Toltékové říkají, že jediný způsob jak žít toltécký mýtus je přijmout způsoby bojovníka. Don Juan tvrdí, že cesta bojovníka je základní opěrnou konstrukcí, bez které by šaman ztroskotal v nekonečnosti vesmíru²⁰⁶.

„Cesta bojovníka, to je všecko. Je to výraz mentálního a fyzického zdraví²⁰⁷.“

Způsoby bojovníka mají být esencí střízlivého přístupu k bytí. Mají pomoci zdolat nekonečná úskalí, která čekají na člověka, který se vydal na

stezku poznání. Přijmout rozpoložení bojovníka je podle něj tou nejtěžší věcí na světě²⁰⁸.

V Castanedově díle se hovoří o tom, že se člověk nejdříve stává lovcem, poté bojovníkem. Když se mu jeho boj daří, může se stát člověkem, který poznal. Ken Eagle Feather rozlišuje tyto úrovně: Začátečník, Učedník/Ranger, Tolték, Člověk oddaný poznání/Ten který poznal, Zřec/Vidoucí²⁰⁹. I přes tyto rozlišení se představa bojovníka táhne všemi etapami cesty za poznáním. Bojovník bojuje až do konce svého života, nehledě na to, jak daleko se mu na stezce poznání podaří dojít.

Toltéci vypracovali celou řadu pravidel a poučení, aby umožnili a usnadnili učedníkům přijmout bojovníkovo rozpoložení. Tyto poučení lze rozdělit do dvou částí: představa bojovníka a techniky. Představa bojovníka poskytuje nové vzorce chování a otevírá mysl učedníků vůči novému chápání bytí jedince ve světě – bytí bojovníka. Techniky jsou prostě techniky. Bojovníkem se člověk nestane, když si to bude přát. Být bojovníkem je nekonečný zápas, který trvá až do posledního okamžiku života. Nikdo se nerodí jako bojovník, tak jako se nikdo nenarodí, jako rozumná bytost. To, nebo ono ze sebe uděláme teprve my sami²¹⁰. Techniky jsou tedy zbraně, kterými bojovník bojuje svůj boj. Jsou to nástroje, kterými se bojovník dostává za hranice světa který zná, za hranice sebe sama.

Don Juan říká, že ke každému člověku, patří vše, co je údělem člověka. Radost, smutek a boj. Pokud je jeho duch znetvořen, musí ho prostě upevnit, očistit a učinit ho dokonalým. V našem životě totiž není důležitějšího úkolu.

„Neupevnit ducha znamená vyhledávat smrt, což je stejné, jako nehledat nic, protože smrt se nás stejně zmocní bez ohledu na cokoli. Hledat dokonalost bojovníkova ducha je jediný úkol hodný naší dočasnosti a našeho člověčenství²¹¹.“

Vyložit, jakým způsobem doporučují Toltéci upevnit lidského ducha je předmětem praktické části. Nejprve se pokusím objasnit některé atributy představy bojovníka a jakým způsobem se do této představy promítá toltécké poznání energetické skutečnosti světa. Poté popíši základní techniky, jakými toltéčtí bojovníci bojují bitvy na stezce poznání.

Upozorňuji, že jednotlivých technik existuje nepřehledné množství. Když bojovník pochopí „o co jde“, může si techniky vymýšlet sám. Asi nejobsáhlejším souborem postupů je kniha Victora Sanchese: Učení dona Juana Carlose Castanedy, kde uvádí na 77 možných praktických cvičení a technik, jak posilovat svou energii, umlčet vnitřní dialog, cvičit svou pozornost, rozvíjení snění či tělesného vnímání.

Všechno co děláme, všechno co jsme, spočívá na naší osobní síle. Jestliže jí máme dost, pak postačí, když nám řeknou jedno slovo a změní se celý běh našeho života. Ale pokud nemáme dost osobní síly, můžou se nám odhalovat nejúžasnější moudrosti a tato zjevení v nás nevyvolají sebemenší proměnu
(don Juan Matus, Příběhy síly²¹²).

Tohle je tvůj svět, (...). Jsi člověkem tohoto světa. A tam, v tomhle světě, je tvoje loviště. Děláním našeho světa nelze nikterak uniknout, takže bojovník udělá to, že promění tenhle svět ve svoje loviště. A jako lovec bojovník ví, že svět je tu proto, aby byl užíván. Takže ho využívá do posledního kousíčku (don Juan Matus, Cesta do Ixtlanu²¹³).

2. Představa bojovníka

2.1. Bojovník na stezce poznání

Toltéci říkají, že na stezce poznání může člověk přežít jenom jako bojovník²¹⁴. Počátek představy bojovníka lze pravděpodobně odvodit od původní toltécké kultury, o které je známo, že byla, stejně jako jiné kultury mezoameriky, zcela založena na válce, válečnickém umění a rozhodující úlohu v řízení státu hráli právě bojovníci. Ken Eagle Feather navrhuje místo výrazu bojovník používat: „ranger“, což podle něj celkové znění demilitarizuje²¹⁵.

Novodobí Toltéci však vnímají bojovníka jinak než člověka bojujícího proti ostatním lidem. Aby se člověk stal bojovníkem, musí zcela zásadně přeorganizovat svůj dosavadní život. Bojovník je bojovníkem proto, že je v neustálém boji. Je to však boj s vlastními slabostmi a omezeními, se silami, které brání růstu jeho vědění a síly. Boj s osudem obyčejného a normálního člověka, zcela determinovaného svým osobním příběhem a předsudky svého inventáře. Je to boj za harmonii a mír²¹⁶. Boj s netečností, s leností. Je to boj za dosažení vlastní celistvosti. Boj za osvobození svého vnímání od interpretací podmíněných individuální historií. Boj za zastavení světa. Bojovník bojuje proto, aby nashromáždil osobní sílu. Aby dosáhl tichého poznání, aby byl svědkem esence vesmíru.

Bojovník - učeďník potřebuje mírnost a sílu. Proto ho také učitel uvádí do způsobů a života bojovníka. To je pouto, které drží pohromadě všechno, co je ve světě čarodějů. Učitel ho musí kout a rozvíjet kousek po kousku. Bez bojovníkovy houževnatosti a vytrvalosti nelze vydržet cestu poznání²¹⁷. Don Juan říká:

„Všichni si musíme projít takovým šaškováním (...), ale překonat se to dá jedině tak, že budeš vytrvale jednat jako bojovník. To ostatní přijde samo.

(To ostatní) je poznání a síla. Ti kdo poznali, mají obojí. A přece by ti nikdo z nich nedokázal říci, jak toho dosáhl. Řekl by jen to, že stále jednal jako bojovník a najednou se všechno změnilo²¹⁸.“

Bojovník začíná s jistotou, že jeho duch není v rovnováze, a žije tak, aby plně ovládl sebe i svoje vědomí, ale nespěchá a nic si nevynucuje. Dělá do posledka všechno, co dokáže, aby nabyt tuto rovnováhu²¹⁹.

Mít mysl v pohodě je přímo bojovníkova povinnost. Bojovník nevíteží tím, že tluče hlavou do zdí, ale tím, že zdi zdolává. Bojovník zdi nebourá, ale přeskakuje²²⁰. Pohoda je takový stav, který si bojovník musí pěstovat. Stav, s nímž se musí dobře obeznámit, aby jej mohl vyhledávat. Pohoda je něco, o co je třeba záměrně usilovat. A jedině, oč většinou lidé usilují, je dezorientace, nepohoda a zmatek²²¹.

Základní rozdíl mezi obyčejným člověkem a bojovníkem je v tom, že bojovník všechno přijímá jako výzvu, zatímco obyčejný člověk to bere buď jako požehnání, nebo jako kletbu²²². Bojovník nemůže reptat nebo něčeho litovat. Jeho život je nekonečnou výzvou a výzvy nelze dělit na dobré a špatné. Výzvy jsou prostě výzvy²²³. Stát se bezchybným bojovníkem, to je výzva všech výzev.

Dobrou schopností bojovníka je nic nechtít²²⁴. Protože pak je i málo nesmírným darem. Proto v sobě bojovník pěstuje pocit, že má vše, co potřebuje na tak výstřední pouť, jakou je život. Pro bojovníka je důležité, že je naživu. Život sám o sobě stačí, sám sebe vysvětluje a je úplný. Bez domýšlivosti lze prohlásit, že být naživu je zkušenost všech zkušeností²²⁵.

Bojovník nikdy nepřestává být bdělý²²⁶. Lidé si věci uvědomují teprve tehdy, když si myslí, že si je mají uvědomovat, ale stav bojovníka znamená, že si uvědomuje všechno a pořád²²⁷. Bojovník má v sobě něco, co si vždycky

uvědomuje každou změnu. Pěstovat a udržovat tohle uvědomování je přesně to, co je jeho cílem. Bojovník to pročišťuje, leští a udržuje v chodu²²⁸. Být bojovníkem znamená být pokorný a bdělý²²⁹.

Bojovník musí být klidný a usebraný a nikdy nesmí pustit to, co už jednou získal²³⁰. Bojovník je vždycky připravený. Je lehký a pohyblivý.

Bojovník je zcela oddán cestě za poznáním. Při své pouti bojovník vychází z pravidla, že svět, který nás obklopuje, je bezedným tajemstvím a on se musí toto tajemství pokusit rozluštit, aniž by mohl doufat, že se mu to kdy zcela podaří. On sám, jako součást světa, je bezedným tajemstvím a vyrovná se tak všemu ostatnímu. To je bojovníkova pokora.

Toto pravidlo pro bojovníka vlastně není pravidlo, jako spíše nálada, rozpoložení. K tomu, aby si dokázal toto rozpoložení navodit a udržet, potřebuje osobní sílu.

2.2. Osobní síla

Poznání energetické skutečnosti vesmíru poskytlo Toltékům zcela osobitý přístup k sobě samému. Říkají, že jedinec je jen soubor své osobní síly. Vše, co člověk dělá, nebo nedělá, co se mu přihodí, nebo nepřihodí, co vnímá, nebo nevnímá, závisí na jeho osobní síle.

„Všechno, co člověk dělá, závisí na jeho osobní síle. Proto pro toho, kdo žádnou sílu nemá, jsou skutky člověka, který má sílu, zcela neuvěřitelné. I na to, aby člověk vůbec začal chápat, co síla je, je třeba mít sílu. (...) Ale já vím, že tomu nerozumíš, ne proto, že bys nechtěl, ale proto, že máš velmi málo osobní síly²³¹.

A přece, kdybys měl dost síly, stačila by ti jen moje slova jako prostředek, aby ses dovršil ve své celistvosti a dostal její podstatnou část mimo meze, v nichž je teď obsažena²³².“

Čaroděj Emilito tvrdí, že čím větší je energetický potenciál člověka, tím jeho schopnost vnímat neobyčejné věci vzrůstá²³³.

Osobní síla je energie, kterou člověk disponuje. Čarodějka Clara Grauová říká, že síla je, když se energie hromadí²³⁴. Osobní síla je jako pocit. Je to něco, jako když je člověk šťastný. Lze ji označit také jako rozpoložení. Osobní síla je něco, co člověk získává bez ohledu na svůj původ. Bojovníkem je ten, kdo loví sílu²³⁵. Osobní síla je něco, co člověk získá celoživotním zápasem²³⁶.

Pokud přijmeme metaforu, že náš tonal, tedy naše já, je skladiště naplněné inventářem, tak osobní síla je volné místo v tomto skladišti. Většina lidí svůj tonal pečlivě plní po celé dospívání, aniž by se namáhali jeho čištěním. Po devatenáctém roce jej mají nacpaný k prasknutí čímž se dostávají do stavu, který naše kultura definuje jako „dospělost“. V archaických společnostech je tento věk dobou zasvěcovacích rituálů přechodu. Bojovník však svůj sklad systematicky vyprazdňuje a čistí, až je takřka prázdný. Prázdné skladiště tonalu poskytuje pohyblivost a mrštnost ve vztahu se světem i k sobě samému.

Toltéci říkají, že se na svět rodíme s určitou energií, tou energií se učíme udržovat náš svět, pomocí té energie budujeme svůj tonal. Necháváme ji ve svých vzpomínkách, ať již bolestných či šťastných (V jaké vzpomínce jste nechali svůj dětský smích? A v jaké svou důvěru v lidi? A v jaké svou bezstarostnost?). Udržujeme pomocí ní své zvyky, své rutiny, utrácíme ji za podmiňování energie plynoucí vesmírem. Plýtváme s ní na obhajování svých činů, na vztekání se, rozmrzelost, uraženost, domýšlivost, povznesenost... Až nám nezůstane takřka žádná volná. Naše skladiště je plné a i kdybychom věděli, kde máme co uložené, stejně bychom se k tomu nedostali, dřív by na nás něco spadlo z přeplněných regálů. To je stav charakteristický pro normálního dospělého člověka.

„Každý má dost osobní síly, aby něco uskutečnil. Trik bojovníka spočívá v tom, že svou osobní sílu přesune z oblasti svých slabostí do oblasti svého bojovníckého úsilí²³⁷.

Celý trik je v tom, na co položíme důraz. Můžeme ze sebe udělat chudáky, nebo nabrat sílu. Množství práce na dosažení obého je stejné²³⁸.“

Ať chceme dělat cokoli, skoncovat s kouřením, běžet maratón, otevřít se nové zkušenosti nebo zahlédnout svou vlastní celistvost, potřebujeme volnou energii.

Hladina energie každé bytosti je podle Victora Sanchese závislá na třech faktorech:

- na množství energie s níž byla počata
- na tom, jak tuto energii posílila či oslabila během svého dosavadního života
- na tom, jakým způsobem ji užívá ve svém současném životě²³⁹.

Na první bod nemáme vliv. Na prostřední bod člověk oddaný poznání uplatňuje metodu rekapitulace^{*}. Nejdůležitější je poslední bod a z toho bojovník vychází.

Bojovník ví, že každý jeho čin energii posiluje, nebo oslabuje, a proto si dává veliký pozor na povahu svého chování²⁴⁰ či postoje ke svému chování. Bezchybným jednáním poté označuje takové jednání, které je nejvýhodnější, z hlediska správného využívání energie. Rozhodně to však neznamená stáhnout se někam do ústraní. Bojovníci usilují o zakalení a upevnění svého ducha a dosáhnou toho je pro ně snadnější v podmínkách nejvyššího napětí²⁴¹.

2.3. Bezchybnost bojovníka

Bezchybnost pro bojovníka znamená dělat to, co zrovna dělá, jak nejlépe může, ať u se zabývá čímkoliv²⁴². Bojovník nemůže být bezradný. Ani ohromený ani vyděšený. Bojovník má čas pouze na svou bezchybnost, všechno ostatní mu bere sílu, zatímco bezchybnost mu ji doplňuje²⁴³. Don Juan o bezchybnosti říká:

„Klíčem ke všemu, co souvisí s bezchybností, je smysl pro to, zda máme, nebo nemáme čas. Zásadním pravidlem je, že když máš pocit, že jsi nesmrtelná bytost, která má všechnen čas světa, a jednáš podle toho, tak nejsi bezchybný. V takovou chvíli by ses měl obrátit a rozhlédnout se. Potom si uvědomíš, že ten pocit dostatku času je blbost. Na Zemi nikdo nepřežije!“²⁴⁴

* Viz. praktická část, kapitola 4.7. Rekapitulace (pozn. autora)

Bezchybnost tedy není nic jiného než správné využívání energie²⁴⁵. Z tohoto hlediska existuje další definice toltéckého nagualismu. Toltéci říkají, že to není tak, že by se bojovník postupně učil umění šamanismu. Spíše se během času naučí neplýtvat energií. Tato úspora energie mu umožní zacházet s energetickými poli, která jsou pro něj normálně nedosažitelná. Šamanství je tedy stav vědomí, schopnost používat energetická pole, která se při vnímání každodenního světa, jak jej známe, nepoužívají²⁴⁶.

2.4. Krychlový centimetr šance

Součástí stezky bojovníka je i představa krychlového centimetru šance. Toltéci říkají, že všichni, ať jsme bojovníci, nebo ne, máme krychlový centimetr šance, která se nám občas objeví před očima. Obyčejný člověk a bojovník se liší pouze tím, že bojovník o tom ví, a proto také je jedním z jeho úkolů stálá bdělost a vědomé čekání, takže když se ten krychlový centimetr na okamžik vynoří, má onu potřebnou rychlost a zdatnost, aby jej zachytil.

„Šance, štěstí, osobní síla nebo jak tomu chceš říkat, je zvláštní stav věcí. Je jako malinká hůlka, která se před námi vynořuje a vyzývá nás, abychom ji lapili. Obvykle máme příliš mnoho práce, jsme příliš zaneprázdnění anebo příliš líní a hloupí, abychom si uvědomili, že tohle je ten náš kubický centimetr štěstí. Bojovník je však vždycky bdělý a v pohotovosti a má potřebnou pružnost i důvtip, aby se jej chopil²⁴⁷.“

Umění bojovníka je být neustále fluidem, aby se jí dokázal chopit²⁴⁸.

2.5. Sebedůvěra a pokora bojovníka

Sebedůvěra bojovníka není sebedůvěrou průměrného člověka. Průměrný člověk vyhledává jistotu v očích přihlížejících. Tomu pak říká sebedůvěra. Bojovník usiluje o bezchybnost ve svých vlastních očích a říká tomu pak pokora. Průměrný člověk je připoután ke svým bližním, zatímco bojovník je připoután jen k sobě samému a k nekonečnu²⁴⁹.

Bojovník přijímá svůj úděl, ať je to cokoli, a přijímá ho s největší možnou pokorou. S pokorou přijímá to, co sám je. Nebere to jako důvod k litování, nýbrž jako živou výzvu. Pokora bojovníka není pokorou žebrákovou. Bojovník před nikým nesklání hlavu, ale současně nikomu nedovolí, aby ji skláněl před ním²⁵⁰.

VIII. Konformita člověka a ovládaná poštilost bojovníka

David Riesman říká, že podstatou fungování jakékoliv společnosti, je určitý způsob konformity. V každé společnosti je mechanismus, který zajišťuje jistou míru konformity u jedinců, ze kterých se skládá. Je vštípen dětem a v dospělosti poté upevněn.

Riesman rozlišil tři základní typy konformity - je to tradiční řízení jednotlivců, niterní řízení jednotlivců a vnějškové řízení jednotlivců²⁵¹.

Tradiční řízení společnosti

V tradičně řízené společnosti se podle Riesmana jedinec učí chápat a hodnotit normy, které přetrvaly staletí a v průběhu generací doznávají jen nepatrných změn. Důležité životní vztahy se řídí pečlivou a přísnou etiketou. Kultura zabezpečuje rituál, obyčeje a náboženství, jimž je každý podroben a jež mu poskytují orientaci.

Tradičně řízený člověk sám sebe těžko pojímá jako individualitu. Ani by jej nenapadlo ovlivňovat svůj osud. Nemá dostatečný odstup sám od sebe. Okolí od jedince čeká, že se bude chovat schváleným způsobem. Podnětem jednání bývá strach ze zahanbení²⁵².

Niterní řízení společnosti

Společnost s niterním řízením zajišťujícím konformitu je dynamická, charakteristická nepřetržitou expanzí. Potřebuje jedince s větší iniciativou při střetávání s nebývalými problémy. V této společnosti je zdroj jedincova řízení „niterný“ v tom smyslu, že mu je vštípen v ranném věku staršími a zaměřen k zevšeobecněným, přesto však neúhybně stanoveným, cílům. Riesman v této souvislosti užívá termín „psychologický gyroskop“. Toto zařízení, jakmile je jednou rodiče a jiné autority instalují, udržuje niterně řízeného člověka „ve směru“. Niterně řízený člověk získává schopnost zachovávat jemně vyváženou rovnováhu mezi požadavky, jež na něj klade jeho životní cíl, a šikanováním

vnějšího světa, jemuž je vystaven²⁵³. Lidé niterně řízeného charakteru mají pocit, že mají svůj život ve svých rukou. Přesto však jde pouze o zniternění tradičních norem do osobnosti jedince. Prochází životem méně nezávislý, než se navenek jeví, poslušný svého vnitřního řízení. Odchylka od směru vede k pocitu viny²⁵⁴.

Vnějškové řízení společnosti

Pro společnost v této fázi je charakteristická rychlá akumulace kapitálu. Vztah k vnějšímu světu a k sobě samému je rostoucí měrou prostředkován proudem hromadných sdělení. Pro vnějškově řízené lidi je společné to, že zdrojem řízení pro jednotlivce jsou jeho vrstevníci – buď ti, které zná nebo ti, jež poznává nepřímo, prostřednictvím přátel či hromadných sdělovacích prostředků. Cíle o něž vnějškově řízený člověk usiluje, se mění v závislosti na tomto činiteli: beze změny zůstává po celý život jen usilování samo a pozorné sledování signálů přicházejících zvnějšku od druhých lidí. Tento způsob udržování styku s vnějším okolím umožňuje úzkostlivě zachovávat konformitu, nikoliv nácvikem chování jako u tradičně řízeného charakteru, nýbrž spíše mimořádnou vnímavostí ke konání a přání druhých. Riesman říká, že všichni lidé si přejí a potřebují, aby je někdo někdy měl rád, ale teprve pro tyto moderní vnějškové typy se to stává hlavním zdrojem orientace²⁵⁵. Vnějškově řízený člověk je nadán schopností navázat s každým důvěrný, třebaže leckdy povrchní, vztah a s každým se dorozumět. Prvořadou psychologickou pákou je jakási rozptýlená úzkost, toto ovládací zařízení funguje jako radar²⁵⁶ řídící jedincovo jednání.

Uvedené charaktery často nemusíme najít v čistých formách. Spíše se různými způsoby mísí a někdy mohou u téhož člověka převládat za různých situací různé druhy konformity.

Konformita členů společnosti však nutně musí vést k jistému, více či méně hlubokému, odcizení své vlastní jedinečné existenci. Dochází k blokování autentických prožitků vlastního života. Dochází k popírání individuality a zároveň k popření celistvosti člověka, která není součástí společenského inventáře. Členové společnosti žijí předepsané, standardizované role, jako z katalogu či z televizního seriálu. Navíc, když je společnost povrchní, sobecká

a agresivní, nutí prostřednictvím konformity k takovému postoji všechny své členy. Současnost je takovéto konformity plná až po okraj. Navíc pro jedince je velmi obtížné konformitě čelit.

Konformita tradičně řízené společnosti neponechává jedinci takřka žádný prostor k jakémukoliv osobnímu růstu či realizaci, na druhou stranu mu dává stabilní a bezpečné místo ve společnosti, pevné ukotvení v mýtu, který dává smysl jeho životu. Hnacím motorem je zahanbení, které se dostaví, v případě odchýlení od tradice. Takovéto zahanbení je pro tradičně řízeného člověka velmi bolestivé.

U niterně řízeného charakteru je do nitra jedincovy psychiky vpraven gyroskop, který jej poté až do konce života řídí. V případě odchýlení se dostavuje pocit viny, frustrace, pocit méněcennosti, selhání.

Vnějškově řízený člověk je zase zcela závislý na mínění okolí. Prahne po uznání, po pozitivním hodnocení. V případě společenského odmítnutí se dostavuje úzkost, deprese, pocit, že není dost dobrý. Souhlas sám o sobě se stává jediným nepochybným dobrem²⁵⁷. Nesouhlas je v tom případě ničivý. Jedinec se stává zcela závislý na mínění okolí, jde mu pouze o přizpůsobení²⁵⁸.

Každý jedinec je společností naprogramován ke konformitě. V útlém dětství jsou do nás vkládány programy, ať již je to gyroskop niterního řízení či radar vnějškového řízení. Tyto programy poté po zbytek života určují naše chování, reakce myšlenkové pochody či případné napětí v okamžiku nevyhovění.

Toltéci si jsou této nesvobody vědomi. Přišli na to, že všichni členové společnosti jsou v dětství naformátováni ke konformnímu životu ve společnosti, ať již společnost vyznává jakékoliv normy. Konformita je jen další způsob podmiňování energie. Bojovník usiluje o to, aby strach ze selhání, pocit viny, frustrace, pocit méněcennosti a jiné ničivé emoce neměly v jeho životě žádný vliv. Toltéci zjistili, že konformita je podstatný soubor prvků na našem ostrůvku tonalu. A tyto prvky je třeba z ostrůvku vymést. Proto bojovník usiluje o bezchybnost ve svých vlastních očích a říká tomu pokora. Místo toho, aby vyhledával jistotu v očích přihlížejících a říkal tomu pak sebedůvěra.

Když čistí svůj ostrůvek, nahrazuje konformitu ovládanou pošetilostí. To znamená, že potom v běžném životě jedná, jako by to, co dělá mělo smysl, ale ví, že nemá. Bojovník svou pošetilost kontroluje, protože bezpodmínečně nevěří

tomu, co dělá, činí tak pro zábavu nebo kvůli své bezchybnosti. Udržuje si patřičný odstup a náhled. Ovládním své pošetilosti bojovník zvyšuje disciplínu a sebeovládání, střízlivé myšlení, vytrvalost v jednání. Člověk je poté schopen improvizace za všech možných situací. Hlavním klíčem k ovládané pošetilosti je důkladná rekapitulace života. Jedním z výsledků jejího praktikování je upřímný smích, když se člověk dostane tváří v tvář nudnému opakování významnosti, kterou přikládá sám sobě, a která je v jádru veškerých lidských vztahů²⁵⁹.

Podle Norberta Classena se bojovník ničeho nezříká, může žít například bohatý společenský život. K tomu, aby cvičil svoji ovládanou pošetilost, mu stačí cokoliv. Naučí se smát sám sobě a díky pocitu jistoty a sebeovládání se stává společenštějším²⁶⁰. Především však jedná zcela svobodně, nikoliv proto, že by jej nutil jeho inventář nebo tlak mínění okolí. Člověk oddaný poznání má totiž jedinou svobodu, a to zvolit si svobodný život.

2.6. Bojovníkovo rozpoložení

Toltéci říkají, že je na světě ze všeho nejtěžší přijmout rozpoložení bojovníka²⁶¹. Podle dona Juana člověk potřebuje rozpoložení bojovníka všechno, co dělá, pro každou maličkost. Jinak se pokříví a zoškliví.

„Jestliže ti v životě tohle rozpoložení chybí, nemá život žádnou sílu. Všechno tě urazí nebo rozruší. Potom kňučíš a máš pocit, že tě všichni nutí tancovat, jak si zapískají. To pak jsi jako list ve větru. V takovém životě není síla. To musí být ale strašný pocit²⁶²!“

Bojovníkovo rozpoložení vyžaduje sebeovládání a současně sebeodevzdání²⁶³. Bojovník je lovcem. Bere všechno v úvahu. To je ovládním. Ale jakmile jsou úvahy u konce, jedná. Pouští se do toho. Spouští to. To je odevzdání se. Bojovník není listem vydaným na milost větru. Nikdo jím nepohne, nikdo ho nepřiměje, aby dělal něco proti sobě nebo proti svému nejlepšímu přesvědčení. Bojovník je naladěn tak, aby přežil a přežije nejlepším možným způsobem.

Bojovník může být zraněn, ale nikoliv uražen. Pro bojovníka není nic urážlivého v činech jeho bližních, pokud on sám jedná v odpovídajícím rozpoložení²⁶⁴. Don Juan se snaží přesvědčit Castanedu slovy:

„Jednat právě v takovémto rozpoložení je velmi výhodné. Odhodíš v něm totiž všechny zhovadilosti a zůstaneš pročištěn²⁶⁵.“

Bojovníkovo rozpoložení je nálada, kterou se bojovník snaží navodit. Každý člověk se většinu svého času nachází ve svém obvyklém rozpoložení. Obvykle jsou však tyto nálady nesmírně oslabující. Jmenujme uraženost, nudu, rozmrzelost, sebelítost. Když se projdete po městě nebo projedete MHD, jistě budete schopni vyjmenovat na tučet obvyklých rozpoložení běžného člověka. Nic pěkného.

Bojovníkovo rozpoložení je něco jiného. Je to rozpoložení člověka, který právě vyšel po dvaceti letech z vězení a i ten nejmenší poryv větru je mu pohlazením a radostí. Vše je mu nové a i té nejmenší maličkosti každodenního života věnuje neochvějnou pozornost.

Rozpoložení bojovníka je rozpoložení člověka, který navždy odchází z domova a má poslední den na to, aby se vším, co miluje, rozloučil.

Rozpoložení bojovníka je náladou člověka, který ví, že může být každý okamžik jeho posledním a pochopitelně chce, aby v posledním okamžiku na této zemi ze sebe vydal to nejlepší.

Je to nálada po dlouhodobé, vyčerpávající či bolestivé nemoci, kdy se člověk jednoho rána probudí a zjistí, že je zcela zdravý a nic ho nebolí. Představa, že by se člověk v takovémto rozpoložení budil každé ráno...

Každý někdy zažil rozpoložení bojovníka. Jenom bojovník se však snaží toto rozpoložení upamatovat a opětovně navodit v kterékoliv situaci.

2.7. Víra bojovníka

Bojovník musí být jako fluidum a musí se přesouvat v souladu se světem kolem sebe, ať je to svět rozumu, nebo vůle. Tonalu, nagualu. Don Juan říká, že pokaždé, když bojovník zjistí, že svět není ani jedno, ani druhé, nastává nejnebezpečnější aspekt tohoto přesouvání. Jediný způsob je prý pokračovat

v tom, co člověk dělá, jako by všemu věřil. Ale samozřejmě, že bojovník nemůže jen tak říci, že věří a zůstat při tom. To by bylo příliš snadné. Kdyby jenom věřil, zbavilo by ho to možnosti prověřit si svoji situaci. Kdykoliv se musí zabývat něčím, co se dotýká víry, bojovník to provádí jako volbu, jako projev své nejnvtřnější záliby. Bojovník nevěří, bojovník musí věřit²⁶⁶.

Tuto víru lze přirovnat k běžné představě optimisty, pesimisty a realisty. Díky optimistickému, realistickému či pesimistickému vztahu ke světu se energetická kvalita svět nemění, ale výrazně se odlišují lidské postoje, tedy prožívání týchž skutečností jedinec od jedince. To, zdali nás tyto skutečnosti vyčerpávají či naplňují štěstím. Zdali nás nudí, nebo nás posunou za hranice běžného světa.

Bojovník vezme v úvahu všechny možnosti a potom se rozhodne uvěřit té, která odpovídá jeho nejnvtřnějšímu zalíbení.

„Řekněme, že bez této víry nemáš nic²⁶⁷.“

Muset věřit, že svět je tajemný a nevyzpytatelný, je výrazem nejnvtřnější záliby bojovníka. Bez tohoto postoje by neměl nic²⁶⁸.

2.8. Osamělost bojovníka a jeho zalíbení

Bojovník se nemůže vyhnout bolesti a smutku, jen se jim nesmí poddávat²⁶⁹. Život bojovníka nemůže být chladný a osamělý a bez citů, protože je založen na jeho lásce, na jeho oddanosti a odevzdanosti tomu, co miluje²⁷⁰.

Bojovník přiznává svou bolest, ale neoddává se jí. A proto rozpoložení, v němž bojovník vstupuje do neznáma, není smutek, ale naopak, je to radost, protože cítí pokoru před svým velkým štěstím a má důvěru, že jeho duch je bezchybný – a především proto, že si plně uvědomuje svou zdatnost²⁷¹.

Bojovníkova největší láska je tento svět. Tahle nesmírná Země. Don Juan tvrdí, že Země ví, že ji bojovník miluje, a proto ho zahrnuje svou péčí. Proto je bojovníkův život plný až po okraj a jeho stav, ať je, kde je, vždycky bude stavem hojnosti. Bojovník se toulá stezkami své lásky a všude je úplný²⁷².

„Tohle je zalíbení dvou bojovníků, tahle Zem, tento svět. Bojovník už nemůže mít větší lásku²⁷³.“

Jedině tehdy, když miluje bojovník Zemi nesmírně a vášnivě, se může oprostít od smutku. Bojovník má pořád radost, protože jeho láska je nezměnitelná a Země, jeho milovaná, ho objímá a dává mu nepředstavitelné dary. Smutek je jen pro toho, kdo nenávidí právě to, co dává bytostem jejich přístřeší²⁷⁴.

Výklad čarodějů prý nemůže osvobodit ducha, jedině láska k této nádherné bytosti může dávat svobodu bojovníkovu duchu, a svoboda, to je radost, zdatnost, odevzdání se osudu, ať je jakýkoliv²⁷⁵.

Toto poučení je poslední. Vždycky se prý nechává až na poslední okamžik, na okamžik posledního rozloučení učeníka a učitele, pro chvíli nevyššího osamění, kdy stojí tváří v tvář své smrti a své samotě. Jedině tehdy totiž dává smysl²⁷⁶.

„Budeme teď jako prach na cestě,“ řekl don Genaro. „Možná že ti jednou padne zas do očí“

Já ti něco ukazuji (...). Podobně i jiní lidé ti něco ukazovali a jednou to zase ty budeš ukazovat někomu jinému. Řekněme tedy, že teď je řada na mě. Jednoho dne jsem poznal, že chci-li se stát lovcem, který je hoden sebeúcty, musím změnit způsob života. Kdysi jsem hodně naříkal a stěžoval si (...), ale pak se moje štěstěna obrátila a někdo mě naučil lovit. Uvědomil jsem si, že způsob života, jaký vedu za to nestojí (...) a tak jsem ho změnil (don Juan Matus, Cesta do Ixtlanu²⁷⁷).

Bohužel měnit se je velmi těžké a děje se to pomalu. Člověku někdy roky trvá, než si vůbec uvědomí, že je nutné se změnit. Mně to trvalo několik let (...). Myslím, že pro mě bylo nejtěžší chtít se změnit (don Juan Matus, Cesta do Ixtlanu²⁷⁸).

3. Způsoby lovce

Prvním krokem kterým se člověk vydává na stezku poznání, je, že se učí jednat jako lovec. Tento soubor pravidel vychází z loveckých představ, ze zásad pobytu v přírodě, pozorování zvyklostí zvěře a způsobů jejich lovu.

Učedníkovi tyto způsoby dají sílu, citlivost, všímavost, schopnost koncentrace a trpělivosti. Jedině tak se bude moci stát bojovníkem a osvojil si jemné techniky, které s tím souvisejí. Rozhodně však není potřeba pohybovat se v divočině a lovit zvěř. Pokud je třeba, aby si člověk tyto způsoby osvojil, postačí mu jako loviště cokoliv. Třeba jeho každodenní život v rušném velkoměstě.

Pro chování lovce je charakteristická pružnost. Dobrý lovec mění své způsoby tak často, jak potřebuje²⁷⁹. Dále pevnost a strategické chování. Lovci musí být lidé obzvláště neústupní. Lovec skoro nic neponechá náhodě. Lovec je odevzdaný a odpoutaný. Don Juan si myslí, že nejlepší lovci nikdy neloví rádi. Oni prostě loví dobře a to je celé²⁸⁰. Lovecký postoj ke světu dále charakterizuje těmito větami:

„Abys byl lovcem, musíš být se vším ostatním v dokonalé rovnováze, jinak by se lov stal nesmyslnou rutinou²⁸¹ (...).

Myslím si, že kdysi byl lov jednou z největších věcí, které člověk dokázal vykonávat. Všichni lovci byli mocní lidé. Lovci vlastně museli mít hodně síly už od začátku, aby vydrželi tento tvrdý život (...).

Kdysi každý věděl, že být lovcem znamená být ten nejlepší²⁸².“

3.1. Přijmout odpovědnost

První, co musí člověk vydávající se na stezku poznání udělat, je to, že přijme odpovědnost za svůj život a způsob, jakým jej vede. Pevný život lovce nepřipouští, aby své případné neúspěchy, prohry či špatné vlastnosti sváděl na druhé nebo na objektivní okolnosti. Pokud se mu na jeho životě něco nelíbí, tak to prostě změní.

Když se lovec rozhodne něco dělat, musí pak ujít celou cestu a musí přijmout zodpovědnost za to, co dělá. Lovce své rozhodnutí činí s plným vědomím, proto je poté zcela nesmyslné svých rozhodnutí litovat nebo si činit výčitky. Může se z nich pouze poučit. Lítost a pochybnosti po uskutečnění činu jsou doménou lidí, kteří nepřijali odpovědnost za svůj život a své rozhodnutí činí bez uvážení. Takoví lidé svá rozhodnutí stále odvolávají, litují je a činí si výčitky.

„Podívej, já nemám ani pochybnosti, ani výčitky. Všechno, co dělám, dělám proto, že jsem se k tomu rozhodl a nesu za to odpovědnost. I ta nejjednodušší věc, kterou dělám (...) může docela dobře znamenat mou smrt²⁸³.“

A přijmout odpovědnost za svoje rozhodnutí znamená, že jsi ochoten kvůli tomu i umřít²⁸⁴.“

Běžní lidé si celý život na něco stěžují. Stěžují si proto, že nepřijali odpovědnost za svůj život a jejich stížnosti mají odhalit domnělého viníka, který může za to, že jejich životy jsou prázdné, že jsou nespokojení, nešťastní, líní či otlí, vydělávají málo peněz a vůbec, že jim ten a onen neustále nějak ubližuje a křivdí. Navíc mají pocit, že jejich rozhořčení je spravedlivé.

Lovce naproti tomu přijal odpovědnost za to, že žije ve zvláštním světě plném tajemství²⁸⁵. Nestěžuje si a vši silou bojuje o to, aby žil bezchybným a harmonickým životem.

3.2. Vymazat osobní historii

Poté, co přijme zodpovědnost za svůj život, musí lovec vymazat svou osobní historii. Osobní historie je to, co nás ukotvuje, je to náš inventář. Osobní historie nám říká, kdo jsme, jací jsme, jaké jsou naše možnosti, slabiny a silné stránky. Říká nám, kde je naše místo, co dokážeme a nedokážeme, nehledě na naše opravdové schopnosti. Také nám říká, co je svět, jaký je a co od něj můžeme očekávat. Když se lovci podaří zbavit se své osobní historie, dostává podivuhodnou možnost volby toho kdo je, jaké jsou jeho možnosti a jaké jsou hranice světa. Bojovník musí neustále sám sebe postrkovat za svoje vlastní meze²⁸⁶.

„Já žádný osobní příběh nemám,“ řekl po dlouhé odmlce. „Jednou jsem přišel na to, že už svou osobní historii nepotřebuji, a tak jsem s ní skoncoval asi tak jak s pitím (...).

Učedník s osobní historií musí nejdřív chtít přestat. Teprve pak ji může harmonicky osekávat, kousek po kousku²⁸⁷.“

Don Juan říká, že každý, kdo nás zná, o nás má nějakou představu* a my sami ji stále přikrmujeme vším, co děláme. Musíme svůj příběh obnovovat a vyprávět rodičům, příbuzným a přátelům, co všechno děláme. Ale když nemáme osobní historii, nemusíme nic vysvětlovat, nikdo se nezlobí a nikdo není zklamán tím, co děláme. A především nás nikdo neomezuje tím, co si myslí. Nejlepší je tedy celou osobní historii smazat, protože nás to zbaví tíhy toho, co si myslí druzí²⁸⁸.

Lovec si prý musí po kouskách kolem sebe a kolem svého života vybudovat mlhu. Až nebude nikdo s jistotou vědět, kdo vlastně je ani co dělá. Musí začít u jednoduchých věcí. U takových, které neprozrazují, co opravdu dělá²⁸⁹. Problém je totiž v tom, že jakmile lovce někdo zná, stává se věcí, která je pokládána za samozřejmost a od toho okamžiku už nemůže přetrhávat pouta cizích myšlenek.

* V psychologii se hovoří o metapsychických vlastnostech, tedy informacích o nás, které jsou uloženy v myslích a představách druhých lidí (pozn. autora).

„Já osobně mám rád tu nesmírnou svobodu, která plyne z toho, že mě nikdo nezná. Nikdo mě nezná tak najisto, jak lidé znají třeba tebe.

(...) Můj osobní příběh nezná nikdo. Nikdo neví, kdo jsem a co dělám. Ani já ne²⁹⁰.“

Don Juana nabádá Castanedu:

„Musíš si kolem sebe postupně vytvořit mlhu. Všechno kolem musíš mazat, dokud nebude nic samozřejmé, dokud nezačneš pokládat věci za jisté a skutečné. Tvůj momentální problém je v tom, že jsi příliš skutečný, že všechno bereš jako skutečné. I tvoje snahy jsou příliš skutečné, i tvoje nálady. Neber nic jako samozřejmost. Musíš se začít vymazávat²⁹¹.“

Podle dona Juana máme jen dvě možnosti. Buď budeme všechno pokládat za jisté a skutečné, nebo nebudeme. Jestliže ano, nakonec budeme k smrti znuděni sami ze sebe i ze světa. Pokud si zvolíme druhou alternativu a vymažeme svůj osobní příběh, vytvoříme kolem sebe mlhu, vzrušující a tajemný stav, v němž nikdy nikdo neví, odkud na něj vykoukne králík, natož my. Když nemáme nic jisté, jsme pořád ve střehu, jsme bdělí a stále na špičkách. Nevědět za kterým keřem se králík skrývá, vzrušuje mnohem víc, než když se tváříme, jako bychom všechno věděli²⁹².“

3.3. Ztratit vlastní důležitost

Další krok, který lovec na cestě za poznáním udělá je ten, že zahájí boj se svou vlastní důležitostí. Rád bych řekl, že se zbaví své sebedůležitosti, ale tak snadné to bohužel není.

Podle Tolteků je sebedůležitost náš největší nepřítel. To, co nás v životě nejvíce oslabuje, je pocit uraženosti ze skutků a přečinů našich bližních. Naše sebedůležitost od nás vyžaduje, abychom většinu života strávili někým uraženi. Bez své vlastní sebedůležitosti jsme prý nezranitelní²⁹³.

Sebedůležitost je nesmírně vyčerpávající a způsobuje předčasné stárnutí lidí. Castaneda popisuje, jak se učedník Nestor proměnil z postaršího muže v mladíka, který vypadal asi dvacetiletý. Tato proměna mu byla vysvětlena jako

důsledek ztráty pocitu vlastní důležitosti. Také popisuje, že don Juan byl navzdory svému stáří nesmírně silný, pružný a plný energie.

„Jsem tak mladý, jak chci být mladý. To záleží jen na tvé osobní síle. Jestliže si ukládáš sílu, pak tvoje tělo může dokázat neuvěřitelné kousky. Jestliže sílu promrháš, bude z tebe za chvíli tlustý stařec²⁹⁴.“

Sebedůležitost je velmi lživá a má mnoho podob. Může se projevat jako různé způsoby dominance a vyvyšování se nad okolí, ale také jako různé formy ponižování se a snahy vyvolat lítost (Nikdo mě nemá rád! Proč se to musí stát zrovna mě?! Zase já! Já to nikdy nedokážu!). Ústředním motivem, kolem kterého se to celé točí je: „Já, já, já, mně, mně, mně!!!“

Lovec - bojovník si vede strategickou inventuru. Zaznamenává si všechno, co dělá. Potom rozhoduje, co z toho se dá změnit tak, aby si z hlediska vydávání energie mohl dovolit oddech. Vlastní důležitost figuruje ve strategické inventuře bojovníků jako činnost, která spotřebovává nejvyšší množství energie, proto se jí za každou cenu snaží vymýtit²⁹⁵. Toltéci tvrdí, že sebedůležitost nám není k ničemu dobrá a musíme se jí bezpodmínečně vzdát. Jelikož to není vůbec jednoduché, vymysleli celou řadu lstí a pastí, které může lovec své sebedůležitosti políčit.

Jeden ze způsobů, jak zasadit své sebedůležitosti ránu je například hovoření s rostlinami. Pro moderního člověka je takřka nepředstavitelné, aby si před svědky upřímně poklábosil s rostlinou. To je skromný příklad toho, jak nás naše mocná sebedůležitost omezuje a drtí.

Victor Sanches navrhuje, aby se bojovník cvičil ve svědomitém provádění činností postrádajících smysluplnost. Jde o to, aby bojovník jednal jen tak. Naše sebedůležitost je totiž živena jednáním pro náš prospěch, pro náš zisk. Bojovník může například odvalit těžký kámen kilometr daleko, a potom ho zas zasadit na místo, kde ho našel. Může vyrobit krásný a pracný předmět ze dřeva a poté, aniž by ho někomu ukázal, jej spálit nebo může vzít kuchyňské nádobí na procházku²⁹⁶. Říkáte si: nejsem přece blbec, proč bych to dělal?! Máte pravdu, sebedůležitost má naše životy pevně v rukou, má nás v hrsti.

Další metoda, kterou Victor Sanches doporučuje, je starání se a projevování péče nějaké osobě, nejlépe tomu, kdo bojovníkovi nebude projevovat žádný vděk.

Nebo může bojovník změnit prostředí, ve kterém žije, či ve kterém se běžně pohybuje, což jej vyvede z běžného zaujetí sám sebou²⁹⁷.

Další metoda je určena těm, kteří rádi oslňují své okolí svými znalostmi, svou vtipností, svou silou a vůbec rádi přitahují pozornost svými nej, nej, nej vlastnostmi. Jednoduchým způsobem, jak překonat toto nutkání je úmyslně vytvářet opačný dojem. Bojovník může úmyslně hrát roli hlupáka, aniž by kdokoliv věděl, že to dělá. Bojovník musí vystopovat, jakým způsobem je živena jeho vlastní sebedůležitost a pak se jí strategicky zbavit.

Don Juan říká Castanedovi na počátku jeho učednictví:

„Jsi zatraceně důležitý pro svoji vlastní mysl. A tohle se musí změnit. Jsi pro sebe tak příšerně důležitý, že se ti zdá, že máš právo být ze všeho otrávený. Jsi pro sebe tak zatraceně důležitý, že si můžeš dovolit opustit všechno, co nejde podle tvých představ. Myslím si, že to pokládáš za projev silného charakteru. Taková hloupost! Jsi slabý a k tomu namyšlený²⁹⁸!

Dokud budeš mít pocit, že jsi ta nejdůležitější věc na světě, nebudeš nikdy schopen skutečně docenit svět kolem sebe, Jsi jako kůň, který má klapky na očích, vidíš jenom sebe, oddělen od všeho ostatního, a nic víc²⁹⁹.“

Bojovníci se připravují na to, aby si uvědomovali a plné vědomí k nim přijde teprve tehdy, až v nich nezbyde žádná vlastní důležitost. Teprve tehdy, až budou ničím, se budou moci stát vším³⁰⁰.

3.4. Smrt je rádcem

Využívání své smrti jako rádce je dalším pilířem, o který se může bojovník opřít. Don Juan říká, že lidské bytosti jsou bytosti, které zemřou. Čarodějové trvají na tom, že můžeme náš svět se vším, co je na něm, ovládnout pouze tehdy, pokud plně akceptujeme svou smrtelnost. Bez přijetí této představy se naše životy, naše činnosti i svět kolem nás stávají zcela neovladatelnými³⁰¹.

Bojovník musí toto přijetí smrtelnosti ztělesnit a žít jím. Pohledem do tváře smrti člověk vystřízliví tak, jako ničím jiným. Na lidských bytostech je a vždy byla v nepořádku jejich představa o tom, že dosáhly stavu nesmrtelnosti. A to bez ohledu na to, že tuto svou představu nijak přesněji nedefinovali. Chováme se tak, jako bychom neměli nikdy zemřít, což je projevem velmi dětinské arogance. Castaneda ve své poslední knize cituje dona Juana:

„Jako bytosti putujeme ke smrti (...) Nejsme nesmrtelní, ale chováme se, jako bychom byli. To je chyba, která nás ničí jako jednotlivce, a která nás jednou zničí i jako rasu³⁰².“

Nesmrtelný člověk si může podle Victora Sanchese dovolit odložit rozhodnutí a činy na zítřek. Může potlačovat a neprojevat své city, zapomínající, že jediná chvíle k doteku, objetí, setkání je nyní, které tak i tak bude příliš krátké. Může se netěšit z krásy, oddávat se pocitům nenávisti, zloby, urážky a nejrůznějšímu skrblictví. Dělat si starosti z malicherností. Stěžovat si, být netrpělivý, cítit se poraženecky...³⁰³.

Výhoda, kterou mají čarodějové ve srovnání s ostatními lidmi, spočívá v jejich uvědomění si vlastní smrtelnosti a v jejich odhodlání na tuto skutečnost ani na okamžik nezapomenout. Získat toto poznání, a přijmout je s jistotou, vyžaduje nesmírné úsilí³⁰⁴.

Toltéci tvrdí, že je smrt našim stálým společníkem. Vždycky je vlevo od nás a drží si nás od těla. Říkají, že nás smrt pořád pozoruje. A bude nás pozorovat až do okamžiku, kdy na nás zaťuká. Nikdy však nemůžeme vědět, kdy tento okamžik nastane. Jak se člověk vůbec může pokládat za důležitého, když ví, že na něj číhá smrt?

Když je bojovník netrpělivý, je nutné obrátit se nalevo a požádat svou smrt o radu. Člověk odhodí obrovskou část své vlastní malichernosti, když na něj zamává jeho vlastní smrt, když ji zahlédne nebo jen pocítí, že jeho společník je mu nablízku a pozoruje ho. Vědomí smrti čarodějové popisují, jako když člověku přejde mráz po zádech³⁰⁵. Nebo ji člověk prý může zahlédnout, když se prudce otočí za své levé rameno, jako mlhavý stín.

Ve světle číhající smrti je strach nesmyslný a rozmrzelost také a ješitnost, malichernost, uraženost, nuda, lhostejnost. Bez vědomí přítomnosti

vlastní smrti není žádná síla ani tajemství. Bez vědomí smrti je všechno obyčejné a triviální. Jedině proto, že nám jde smrt v patách, se svět stává nevyzpytatelným tajemstvím³⁰⁶.

„Pomysli na svou smrt (...) je na dosah ruky. Každou chvíli na tebe může kývnout, takže vlastně ani nemáš moc času na mizerné myšlenky a nálady. Nikdo na ně nemá čas³⁰⁷.

(...) Zdůrazňování otázky smrti není nikdy dost (...). Smrt je jediný moudrý rádce, kterého máme. Kdykoliv máš pocit, že je něco špatně a že budeš zprovozen ze světa (a ty máš tenhle pocit pořád), obrať se ke své smrti a zeptej se jí, jestli je to tak. Smrt ti řekne, že se mýlíš. Protože doopravdy vlastně záleží jen a jen na jejím dotyku a na ničem jiném už ne. Smrt ti řekne -ještě jsem si na tebe nesáhla-³⁰⁸.“

3.5. Být nepřístupný

Podle dona Juna je tajemstvím velkých lovců v tom, že jsou jednou přístupní a jindy nepřístupní přesně podle toho, jak se vine jejich cesta. Učedník se musí naučit být záměrně přístupný, nebo nepřístupný. Většina lidí žije tak, že je nevědomky pořád dosažitelná³⁰⁹. Umění lovit je tedy schopnost stát se nepřístupný³¹⁰.

Být nedosažitelný však neznamená skrývat se nebo mít tajnosti, ale být nepřístupný. Do Juan také říká, že nemá vůbec smysl se skrývat, když všichni vědí, že se skrýváš³¹¹.

„Právě z toho vycházejí tvoje současné problémy. Když se skrýváš, všichni vědí, že se skrýváš, ale když se neskrýváš, jsi zase všem dostupný a každý se v tobě může štourat³¹².“

Lovec se musí stát nepřístupným, musí se stáhnout. Musí se znovu odebrat z prostředku rušné cesty. Většina lidí je uprostřed cesty celou svou bytostí, a proto pro ně nemá smysl se skrývat, to by si jen namlouvali, že se ukryli.

„Být uprostřed cesty znamená, že každý, kdo jde kolem, sleduje, kdy přicházíš a odcházíš³¹³.“

Být nedostupný znamená, že se lovec záměrně vyhýbá tomu, aby se vyčerpával nebo aby vyčerpával druhé. Lovec ví, že vždycky znovu a znovu naláká zvěř do pasti, a tak si nedělá starosti. Dělat si starosti znamená, že je přístupný, že je dosažitelný, aniž o tom ví. Jakmile si člověk jednou začne dělat starosti, začne ze zoufalství na všem lpět, jakmile na něčem lpí, nutně se musí vyčerpat nebo vyčerpat každého, na kom lpí, a všechno, na čem lpí³¹⁴.

Být nepřístupný neznámá skrývat se nebo něco schovávat. A neznámá to, že by lovec nemohl jednat s lidmi. Lovec využívá svět jen střídavě a jemně a je jedno, jestli tím jeho světem jsou rostliny, zvířata, lidi nebo síla. Lovec svůj svět důvěrně zná, ale přesto je právě pro tento svět nepřístupný.

Je nepřístupný, protože svůj svět nevysává. Zlehka na něj zaťuká, pobude v něm, jak dlouho potřebuje, a pak se rychle přesune a nezůstane po něm takřka ani stopa³¹⁵. Moderní lovec může být přístupný, když se mu nějakou událostí dostává poučení a nepřístupný, když na něj útočí všudypřítomná reklama. Don Juan dodává:

„Jsme blázni, všichni jsme blázni a ty na tom nemůžeš být jinak. Kdysi jsem byl v životě stejně jako ty stále znovu a znovu dostupný, že ze mě skoro nic nezbylo, snad jenom pláč. A tak jsem plakal, tak jako ty.“

(...) A jednoho dne jsem se stal lovcem a poznal jsem tajemství přístupnosti a nepřístupnosti³¹⁶.“

3.6. Přerušit mechanický chod života

Život většiny lidí je jedna velká mechanická rutina. Vstávají ve stejný čas, jí ve stejný čas a stejná jídla, stejně reagují na podněty, hovoří o stejných věcech. Pro bedlivého pozorovatele – lovce, jsou celé jejich životy předvídatelné. Všechno dělají mechanicky a ze zvyku. Tím, že lidé jednájí rutinně, podle svého inventáře, jej neustále potvrzují a posilují, až nemají zdánlivě jinou volbu. Tento stav vyjadřuje lidové přísloví: „zvyk je železná

košile“. Jednání podle zvyku tedy posiluje inventář, předsudek vůči světu a zároveň oslabuje lidské uvědomování. Ve dvanáct prostě myslíme na jídlo, ať již máme hlad, nebo ne. Vymýcení zvyků odděluje uvědomování od sebereflexe a umožňuje svobodu zaměřit se na něco jiného³¹⁷. Je to jeden ze způsobů, jak vyčistit ostrůvek tonalu. Zvyky jsou vyšlapané cesty, ale lovec nechce chodit pouze po cestách (které navíc většinou vyšlapal někdo jiný). Lovec usiluje o to, aby mu byl k dispozici celý ostrov, ne jenom ta část, kde je vyšlapáno několik málo cest. Proto lovec své rutiny stopuje, aby na ně poté mohl políčit past a vzdát se jich.

Lovec hodný toho jména nechytá zvěř jen proto, že políčil past nebo že zná zvyklosti své kořisti, ale proto, že sám žádnou rutinu nemá. To je jeho přednost. Vůbec není jako zvířata, která loví, není spoután tíží navykých mechanismů a předvídatelných fíglů, je svobodný, je neuchopitelný, je nepředvídatelný³¹⁸.

„Já mluvím o lovení (...) zabývám se tedy věcmi, které zvířata dělají, místy, kde jedí, místem, způsobem i dobou, kde spí, kde mají hnízda, i tím, jak chodí. Ukazuji ti jejich zvyklosti, aby sis je uvědomil a aby sis uvědomil i sám sebe (...).

Jsi spočitatelný stejně snadno jako tvoje kořist (...). Můžeš začít třeba tak, že nebudeš každý den obědovat ve dvanáct³¹⁹.“

3.7. Poslední bitva na zemi

Způsoby lovce, především přijmutí odpovědnosti a využívání smrti jako rádce, připravují lovce k využívání představy, že každý okamžik může být jeho posledním okamžikem na Zemi. Don Juan říká, že záleží na každém činu, protože tady budeme jen chvíli a ta chvíli je příliš krátká na to, abychom mohli poznat všechny divy světa. Všechno, co děláme může být náš poslední skutek na Zemi. Může to být naše poslední bitva. Žádná síla na světě nám nezaručí, že budeme žít ještě další minutu³²⁰.

„Kdyby tohle měla být tvoje poslední bitva, tak bych řekl, že jsi hlupák (...) že utrácíš svůj poslední čin na Zemi na nějakou pitomou rozmrzelost³²¹.“

Činy mají sílu. A zejména tehdy, jestliže ten, kdo jedná, ví, že tyto činy jsou jeho poslední bitvou. Když bojovník jedná při plném vědomí toho, že všechno, co dělá, může být docela dobře jeho poslední čin na Zemi, je v takovém jednání zvláštní stravující štěstí.

Bojovník zaostřuje pozornost na spojovací článek mezi sebou a svou smrtí a to bez výčitek, beze smutku a bez starostí. Soustřeďuje pozornost na fakt, že nemá čas a nechá svoje skutky proudit podle toho. Každý jeho čin je poslední bitvou na Zemi. Jedině za takových podmínek mají činy smrtelného člověka tu správnou moc³²².

„Naše smrt čeká a třeba právě tohle, co teď děláme, může být naší poslední bitvou na Zemi (...). Říkám tomu bitva, protože je to boj. Lidé většinou přecházejí od činu k činu bez boje a bez myšlení. Naproti tomu lovec váží každý svůj čin, a protože důvěrně zná svou smrt, postupuje uvážlivě, jakoby každý čin měl být jeho poslední bitvou. Jedině hlupák si nevšimne, jakou výhodu má lovec nad svými bližními. Lovec jde do své poslední bitvy s patřičným respektem. Je totiž zcela přirozené, že jeho poslední čin na Zemi musí být jeho nejlepším činem. Takhle z toho má příjemné uspokojení. Tím se otupí hrany jeho strachu³²³.“

*Bojovník je v rukou síly a má jen jedinou svobodu, a to zvolit si bezchybný život
(don Juan Matus, Příběhy síly³²⁴).*

*V životě bojovníka zůstává opravdu nerozhodnuta jen jedna věc, jen jedna
jediná otázka, a sice to, jak daleko dokáže dojít po stezce poznání a síly. Tahle
otázka je otevřená a nikdo nedokáže předvídat, jak dopadne (don Juan Matus,
Příběhy síly³²⁵).*

4. Způsoby bojovníka – lovec síly

Způsoby lovce jsou takové vzorce chování a jednání, které uvedou život učedníka do rovnováhy se svým okolím. To u většiny lidí znamená zcela přeorganizovat svůj život. Odměnou a výsledkem této činnosti je poté trpělivost, vytrvalost, všímavost a celá řada jiných vlastností a schopností charakteristických pro lovce a umožňujících lovcovi přežít i v těch nejtvrděších podmínkách a nejpjatějších situacích.

Rozdíl mezi bojovníkem a lovcem je v tom, že lovec se soustředí pouze na tonal. Snaží se jej přesně poznat, jeho prvky a zákonitosti a poté přeuspořádat tak, aby to vyhovovalo jeho lovu. Tímto poznáním a uklizením tonalu získává vnitřní sílu, která mu umožní pokračovat ve stezce poznání již jako bojovník. Bojovník je pak lovec, který nemá chyby a který loví sílu. Jestliže se mu lov daří, může se stát člověkem, který poznal³²⁶.

Lovit sílu je však poněkud nejasný termín, který potřebuje objasnit. Již jsme si říkali, že Toltéci popisují v souvislosti se sílou, s účinkem, aspekt každého z nás, který nazývají nagual. Bojovník je lovec loví sílu - nagual. Mohli bychom tedy říct, že základní rozdíl mezi bojovníkem a lovcem je v tom, že bojovník je na cestě k síle (nagualu), zatímco lovec o ní neví nic nebo jen velmi málo³²⁷.

Bojovník loví projevy nagualu občas prosakující tonalem. Usiluje o to, aby se stal svědkem nagualu a uvědomil si ho. Proto potřebuje být bdělý a vždy připravený k činu, aby se chopil svého centimetru šance v okamžiku, kdy se objeví.

„Lovit sílu je stejné, jako když lovíš zvěř. Lovec loví to, co se mu ukáže. Takže musí být stále v pohotovosti³²⁸.“

Ten, kdo loví sílu, ji prý vláká do pasti a potom si ji uloží jako svoje osobní poznání. Don Juan říká, že si osobní sílu ukládají bojovníci prostřednictvím pocitu³²⁹ nebo také vzpomínky.

„Síla je něco, čím se zabývá bojovník. Zpočátku je to záležitost neuvěřitelná a strašně vzdálená a je obtížné o ni i přemýšlet. Potom síla začne být věc vážná, člověk ji nemusí zrovna mít a dokonce si ani nemusí plně uvědomovat, že existuje, a přece ví, že je tu něco, čeho si dřív nevšiml. Potom se síla projeví jako něco neovladatelného, co k člověku přichází (...), nic to není a přece to způsobuje, aby se ti přímo před očima projevovaly zázraky. A konečně síla je cosi v člověku samotném, je to něco, co ovládá tvoje činy, a přece uposlechne tvých rozkazů³³⁰.“

4.1. Zastavit vnitřní dialog

Zastavení vnitřního rozhovoru je klíč k nagualu, k síle. Náš popis světa, náš tonal, je udržován neustálým, nekonečným, monotónním hovorem sám se sebou. Vnitřní dialog je to, co nás uzemňuje. Svět je takový, jaký je a tak, jak je jen proto, že mluvíme sami k sobě o tom, že je takový, jaký je a tak, jak je. Přejít do světa čarodějů se otevírá teprve tehdy, až se bojovník naučí zastavit vnitřní dialog³³¹. Proto se bojovníci, kteří loví sílu, musí naučit techniky, které vnitřní dialog dokáží zastavit. Po zastavení vnitřního dialogu se svět, jak jej známe, hroutí. Carlos Castaneda popisuje své pocity při jednom z prvních zastavení vnitřního dialogu:

„Při té příležitosti jsem si také uvědomil, že zastavení vnitřního dialogu znamená mnohem víc než pouze omezit slova, která si člověk říká pro sebe. Zastavil se mi celý myšlenkový proces. Měl jsem pocit, jako bych byl zavěšen a vznášel se ve vzduchu. Z tohoto uvědomění se mě zmocnila panika, a tak jsem zase musel svůj vnitřní dialog obnovit jako protilék (Příběhy síly str.18).“

4.2. Správný způsob chůze

Základní technika umožňujících zastavení vnitřního dialogu je správný způsob chůze. Učedník musí tuto chůzi uplatňovat vždy, když někam jde. Jde o to při chůzi jemně svinout prsty³³² a dlouhé úseky chodit, při čemž při chůzi na nic nezaostřovat pohled. Na nic se nedívat přímo, nýbrž lehce šilhat a v periferním pohledu udržovat všechno, co se očím samo dává. Chůze tímto zvláštním způsobem sytí tonal. Zaplavuje ho. Pozornost tonalu se musí věnovat jeho vlastním výtvorům. A právě tahle pozornost je vlastně to, co především vytváří řád světa. Tonal tedy musí být pozorný vůči prvkům svého světa, aby ho udržoval a především musí udržovat náhled na tento svět jako vnitřní dialog³³³.

Správný způsob chůze je prý léčka. Když bojovník svine prsty, upoutá svou pozornost na paže, a když se dívá na všechno, co je přímo před ním v oblouku, jenž začíná u špičky jeho nohou a končí nad horizontem, aniž by zaostřoval pohled, doslova zaplavuje svůj tonal informacemi. Bez tohoto vztahu k jednotlivým prvkům svého popisu není tonal schopen mluvit sám k sobě, a proto utichne³³⁴.

IX. Dívát se nebo vidět?

Jacob Liberman, doktor optometrie a představitel nového paradigmatu v očním lékařství, ve své revoluční knize Dobrý zrak bez brýlí nabízí techniku, která je do detailu podobná don Juanovu „správnému způsobu chůze“. Nazývá ji „dívání volným zaostřením“.

„Volné zaostření znamená nehledat nic a vidět všechno. Volné zaostření je ten nejjednodušší způsob dívání se, pro jaký byly oči stvořeny³³⁵.“

Spočívá v tom udržovat vše v našem zorném poli, uvolněně, soustředit se na dech a nechat svět, ať se našemu zraku sám dává. Dívání volným zaostřením lze podle něj také označit jako „nehodnotící“ vidění³³⁶. Je to protipól centrálního vidění. Díky centrálnímu vidění dokážeme skvěle zaostřovat, ale také ztrácíme pohled na celek. Centrální dívání, jakoby nás nutilo neustále

hodnotit: „Je tohle lepší než tohle. Jak se má tohle ke vztahu k tomuhle...“ Analytické myšlení, které se stalo základem většiny oblastí moderní vědy, je charakteristické tunelovým pohledem.

Liberman píše, že většina lidí nedokáže myslet a cítit zároveň. Když myslíme bez toho, abychom cítili, dokážeme vnímat a zpracovávat, pouze nepatrnou část naší celkové zkušenosti. Přemýšlíme-li soustředěně, neuvědomujeme si celkovou šířku rozsahu našeho poznání, vnímání a chápání, protože ztrácíme ze zřetele celek. Vidět a myslet tímto zaostřujícím způsobem má pro naše životy rozhodující význam, problémem však je, že těmto metodám důvěřujeme takřka bezmezně. Liberman dodává, že zapomínáme, že existuje i jiný, stejně důležitý způsob pohledu na svět. Jsme přesvědčeni, že jediným způsobem myšlení, které má nějaký význam, je soustředit se na jeden bod tak silně, dokud nám nezmezí z očí celek. Cituje Sampoorana Singha:

„Lidé se musí povznést nad analytického, fragmentujícího, rozkládajícího, porovnávajícího, hodnotícího ducha a obrátit se k jiné formě vnímání – k přímému chápání života neboli vhledu a intuitivnímu poznání o skutečné povaze člověka³³⁷.“

Podle Libermana je závislost na myšlení, nejrozšířenější závislostí na světě. Myšlení používáme, abychom se vyhnuli svým pocitům. Soustředěné myšlení je podle něj nejjednodušším způsobem, jak zakrýt nespokojenost, strach a bolest – a vidění (!).

„Jsme přesvědčeni, že musíme plánovat, dávat pozor a všechno si předem dobře promyslet, abychom dosáhli svého cíle. Všechny tyto způsoby myšlení nás však pouze oddělují od toho, abychom prožívali přítomnost, zdroj spontánních poznatků a inteligence³³⁸.“

Lieberman dokonce objevil rozpoložení, kteří Toltékové označují „tiché poznání“. Nazývá je „volným myšlením“, „otevřeným myšlením“ nebo „myšlením bez námahy“.

„Duševní proces volného myšlení je paralelou k fyziologickému procesu dívání se volným zaostřením. Pokaždé, když se díváme volným zaostřením nebo jsme-li plně přítomni, začneme myslet bez námahy.(...) náš duch je přesně, jako naše oči – ani jeden nepotřebuje usměrňování nebo kontrolu³³⁹.“

Říká, že pokud je naše energetické pole otevřeno, pak nemusíme vůbec přemýšlet, abychom věděli. Informace přijímáme, jako „informační balík“, všechny naráz. Lineární myšlení je v tomto překážkou – tok informací ihned přeruší³⁴⁰.

Liberman jde však ještě dál, tvrdí, že člověk je schopen vnímat mnohem více, než běžně vnímá. Tvrdí, že sám dokáže vnímat energetický obal člověka – auru a vyjadřuje přesvědčení, že je to přirozenou schopností všech lidí. Učíme se však od dětství tuto schopnosti potlačovat. Udává také vědecké důkazů, že aura skutečně existuje a že člověk je schopen ji vnímat³⁴¹.

Hovoří také o zaplavení tonalu, jak jej popisují Toltéci, což pro něj byla brána k tichému poznání – myšlení bez námahy.

„Má lineární mysl nedokázala zpracovávat takové množství informací, jednoduše byla přetížená takovými multidimenzionálními úkoly. Musel být přepnuta na jinou úroveň vědomí³⁴².“

Vnímání/vidění světa popisuje obdobně jako Toltéci:

„Myslíme si, že očima vidíme pouze vizuální informace, ale proces vidění je ve skutečnosti mnohem složitější. to, co vidíme, jsou interpretace, které sestavuje mozek na základě světelných impulzů, které vcházejí do očí. Mozek přitom neváhá improvizovat nebo doplnit chybějící informace³⁴³.“

Liberman varuje, abychom byli před naším myšlením obezřetní. Říká, že naše myšlení nedostává žádnou bezprostřední odezvu z fyzického světa. Když se učíme chodit a upadneme, víme, že jsme něco udělali chybně. Když však chybně myslíme, nemusíme na to přijít za celý život*.

* Mohou na to přijít třeba až naše děti (pozn. autora)!

„Pokaždé, když soustředěně přemýšlíme, zadržujeme dech, který nás zásobuje životní energií, a tím nenápadným způsobem narušujeme svůj systém tělo – duch. (...) Soustředěným přemýšlením narušujeme svůj vztah k sobě samým, stejně jako k okolnímu světu. Uvězníme-li svůj dech, uzavřeme se spontánní moudrosti, stáhneme své energetické pole a rozkouskujeme své vědomí. Protože ztrácíme svůj přístup k poznání bez námahy, už se nedokážeme lehce učit a jasně vidět. Jsme odděleni od světa, odděleni od druhých a odděleni i sami od sebe³⁴⁴.“

Jacob Liberman ke konci své knihy také popisuje poznání, které obdržel v den, kdy poprvé zažil myšlení bez námahy-tiché poznání:

„Bylo to, jako by mi vesmír řekl: Jestli máš opravdovou důvěru a jsi trpělivý, pak dostaneš přesně to, co potřebuješ, přesně v tom okamžiku, kdy to potřebuješ – ani o vteřinu dříve nebo později.

Pochopil jsem, že celý náš život by měl fungovat tímto způsobem. Dostaneme přesně to, co potřebujeme, právě v tom okamžiku, kdy to potřebujeme. Problém je v tom, že náš rozum to chce mít dřív, aby mohl mít všechno pod kontrolou³⁴⁵.“

4.3. Jednání bez očekávání odměny

Lidé jsou od dětství cvičeni v tom, jednat především proto, aby měli ze svých činů nějaký zisk, prospěch nebo protože věří tomu, co dělají. Co to pro ně znamená mít zisk, prospěch nebo věřit, je zase dáno jejich osobním příběhem. Aby tuto podmíněnost bojovníci překonali, cvičí se systematicky v činnosti, která je zbytečná, nesmyslná, hloupá a jinými způsoby pro jejich tonal nepřipustná. Tím se narušuje celý řetězec podmíněnosti, který poutá život lidí a na povrch vyplouvají snítka svobody.

Bojovníci se cvičí v jednání jen tak, pro tu srandu. Jinak ani nelze vstoupit do světa čarodějů, protože člověk, který stojí pevně nohama na zemi, rozhodně nemůže přijmout Toltécká východiska jako fakt. Podle dona Juana je úspěch učitelovy snahy závislý na tom, jak dobře a jak harmonicky vede svého učeníka právě v tomto ohledu³⁴⁶.

Castaneda uvádí některé úkoly, které dostával, a které většinou chápal jako žert. Například poskládat dříví na podpal do vzorců, obkreslit dům nepřetržitým řetězcem koncentrických vzorců, nejdříve si zavazovat levou botu či si zapínat opasek zprava doleva.

Jde o to, naučit se jednat a nic za to doopravdy neočekávat³⁴⁷.

4.4. Umění snít

Naučit se snění je jednou z nejmocnějších technik, které jsou bojovníkovi k dispozici. Sny jsou přímou bránou k nagualu, k síle. Podle Castanedy znamená snění pěstovat si zvláštní ovládnání svých snů, a to až do té míry, že zážitky prožívané ve snu nabývají stejnou pragmatickou hodnotu jako zážitky prožívané v době bdění. Podle čarodějů vlivem snění přestávají být funkční běžná kritéria, odlišující sen od skutečnosti³⁴⁸.

Čarodějka Clara Grauová říká, že skutečný význam má být bdělý, bez ohledu na to, zda je člověk vzhůru, nebo spí³⁴⁹.

„Co zažíváme z hlediska síly v bdělém stavu, může být ve snění uvedeno do praxe (...), a jakoukoliv sílu kterou zakoušíme ve snech, bychom měli využít, když jsme vzhůru³⁵⁰.“

Pro bojovníka je snění skutečné, protože v něm jedná podle svého uvážení, může se rozhodnout pro některou volbu z celé řady možností a ta ho pak vede k síle. Potom může se sny manipulovat a využívat je³⁵¹.

„Při snění máš sílu, můžeš věci měnit, můžeš poznat bezpočet utajených fakt, můžeš ovládat všechno, co chceš³⁵².“

Čarodějové rozlišují sedm bran snění, čímž mají na mysli, že na bojovníka učícího se umění snít čeká sedm úkolů.

Feather definoval tyto úrovně:

- I. Snové bdění – spočívá ve stabilizaci vědomí, že sníme.
- II. Putování mezi dimenzemi – snící dokáže vědomě cestovat ve snu či mezi sny.

- III. Snové tělo – snění začíná splývat s každodenním světem, nad kterým snící uplatňuje větší vládu, více si jej uvědomuje.
- IV. Putování ve snovém těle – snící dokáže ve snovém těle putovat na místa existující v tomto světě, mimo tento svět nebo na místa existující pouze v záměru druhých.
- V. Dvojník – myšleno ve smyslu snového těla. Dvojník údajně dává možnost být na dvou místech zároveň. I když není z masa a krve, je skutečný. Don Juan říká, že dvojník je pevný neboť hutnost, tělesnost, to jsou jen vzpomínky na popis událostí.
- VI. Teleportace – snící dokáže vysílat své fyzické tělo společně s tělem snovým.
- VII. Vnitřní oheň – čisté vědomí, nespoutané formou, ani definicemi. Označováno také jako absolutní svoboda³⁵³.

Bojovník se učí snít tak, že ve snu najde své vlastní ruce. Může to udělat tak, že se před spaním soustředí na to, že ve snu zvedne ruce do svého zorného úhlu nebo se v běžném životě na své ruce záměrně často dívá, až si tuto činnost zautomatizuje a mechanicky se na ně podívá i ve snu. Co se děje potom může být značně individuální. Možná dochází k podobnému procesu, jakým si náš prapředek uvědomil sám sebe, když se postavil na zadní a prohlédl své přední končetiny. Snivcem projede vlna energie, která jej v počátcích může i vzbudit, může si uvědomovat sám sebe na dvou místech – ležícího v posteli a zároveň konajícího ve snu. Když se bojovník podívá ve snu na ruce, náhle si uvědomí: „To jsou moje ruce, to jsem já, to je můj sen! Vždyť já jsem ve snu!“ Na základě svých rozhovorů s přáteli vím, že tuto zkušenost si mnozí pamatují z dětství, někteří mají schopnost ovládat své snové tělo i v dospělosti.

Tuto zkušenost současná věda nazývá out of body experience nebo lucid dreaming, někdy také astrální cestování a je předmětem výzkumu řady vědeckých pracovišť*. Mezi zmiňovanými formami existují drobné nuance,

* Například Monroův institut v USA: <http://www.monroeinstitute.com/> (pozn. autora).

nicméně vždy se jedná o využití tzv. snového těla a z pohledu toltéků tyto praktiky spadají do umění snít.

Don Juan radí, aby Castaneda k praktikování snění přistupoval jako k zábavě.

„Představuj si všechny nemyslitelné věci, které bys mohl dokázat. Člověk, který loví sílu, nemá snění omezené takřka žádnými hranicemi³⁵⁴.“

Tento přístup totiž dává bojovníkovi lehkost a usnadňuje snění. Jestliže se má člověku něco podařit, musí to přijít jemně. Musí v tom být hodně úsilí, ale bez stresu a posedlosti³⁵⁵.

„Kdykoliv se ve snu na něco podíváš, změní to tvar (...) vtip je zřejmě v tom, aby ses na věci jen nedíval, ale abys je udržel v zorném poli. Snění je skutečné, když se ti podaří všechno mít zaostřené. Pak není rozdíl mezi tím, co děláš, když spíš, a tím, co děláš, když nespíš³⁵⁶.“

Nejdřív musíš soustředit zírání na ruce, to je východisko. Potom pohled přesuneš na další věci a na ty se budeš dívat krátkými pohledy. Pohled zaměřuj na co nejvíce věcí. Nezapomínej, že když se budeš dívat jen krátce, obrazy se nebudou posouvat. Potom se vrať k rukám.

Pokaždé, když se vrátíš k rukám, obnovuješ si sílu, kterou potřebuješ pro snění, takže se zpočátku nedívej na příliš mnoho věcí. Pokaždé ti postačí tak čtyři. Později budeš moci záběr rozšířit, až nakonec budeš umět zahrnout do něj všechno, co budeš chtít, ale jakmile se obrazy začnou posouvat a ty začneš mít dojem, že ztrácíš kontrolu, vrať se k rukám³⁵⁷.“

Když se snivec naučí udržet scénu svého snu stabilní, aniž by se rozplynula či změnila v něco jiného, učí se dále pohybovat ve snu, volit si místo snění a další složitější techniky. Jednou z nejvíce nepochopitelných a racionálně nepřijatelných technik je fyzické přenesení snového těla do běžného světa, což má za následek to, že čaroděj dokáže existovat na více místech zároveň.

4.5. Nedělání

Nedělání je velice jednoduché, ale těžké. Nejde o to tomu rozumět, ale o to, aby ho bojovník zvládl. Konečným cílem člověka oddaného poznání je vidět a vidění dosáhne jenom tehdy, když zastaví svět pomocí techniky nedělání³⁵⁸.

Taisha Abelarová cituje svou učitelku Claru Grauovou:

„Ne-dělání je výraz, jehož původ tkví v naší vlastní čarodějské tradici.(...) Vztahuje se ke všemu, co není obsaženo v našem inventáři, který nám byl vnucen. Pokaždé, když aktivujeme jakoukoliv položku našeho vnuceného inventáře, je to dělání, vše, co není součástí tohoto inventáře, je ne-dělání³⁵⁹.

Spoustu energie můžeš získat a využít jednoduše tím způsobem, že nebudeš dělat věci, na které jsi zvyklá, jako jsou například tvé sklony stěžovat si, litovat se či se znepokojoval věcmi, které nemůžeš změnit³⁶⁰.“

Castaneda říká, že jako dělání čarodějové označují zapojení prvků našeho inventáře tak, abychom vytvářeli svět, jak jej známe. Don Juan tvrdí, že jsme se všichni naučili shodovat na dělání a že nemáme ani potuchy o tom, jakou sílu s sebou taková shoda přináší. Ale naštěstí je nedělání taky tak zázračné a mocné³⁶¹.

Nedělání nastává, když se bojovník pustí proti proudu dělání. Nedělání má celou řadu poloh a odstínů. Bojovník může nedělat své zvyky, rutiny a životní mechanismy. Může nedělat lítost a pochyby, může nedělat neustálé zdůvodňování svých činů. Může nedělat běžné sny. Způsoby lovce a způsoby bojovníka jsou všechny zaměřeny na nedělání jednotlivých aspektů lidského světa, který je vytvářen tak, že jej lidé dělají.

Dělání a nedělání je úzce spjata s lidskou pozorností. Pozornost je dle čarodějů magická funkce, protože jejím zaměřováním svět děláme. Bez dělání by v našem okolí nebylo nic známého³⁶².

„Ukázal na veliký keř a řekl mi, abych neupíral pozornost na listy, ale na stíny listů (...).Několikrát mi šeptem opakoval do pravého ucha, že „nedělat, co umím dělat“ je klíčem k síle. Když se dívám na strom, umím okamžitě zaostřit jedině na listí. Nikdy se nezabývám stínem listů a prostorem mezi listím. Teď mi

tedy radí, abych začal zaostřovat pozornost na stín listů na jedné větvi a potom se nakonec propracoval na celý strom, abych očím nedovolil vracet se k listům, protože prvním cílevědomým krokem, jak sbírat a ukládat osobní sílu je dovolit tělu, aby „nedělalo“³⁶³.

V této technice jde o to, dostat jakýsi inverzní obraz. Jde o to, aby bojovník vnímal stíny jako listy a listy jako stíny. Jakoby strom obrátil naruby. Poté začíná být jasné, že to jak vnímáme strom je jen jednou z minimálně dvou možností.

Zase ukázal na kámen.

„Ten kámen je kamenem, protože víš, jak se dělá podle všech věcí, které znáš. Tomu se říká děláním. Člověk, který poznal, například ví, že kámen je kamenem jenom proto, že ho dělá, takže, když tedy nechce, aby byl kámen kamenem, musí jenom nedělat (...).

Svět je světem, protože umíš děláním, které ho dělá. Kdybys ho neuměl dělat, svět by byl jiný (...).

Já jen říkám, že si z tohohle vytváříš oblázek, protože znáš děláním, které v tom je. A tak, abys zastavil svět, musíš zastavit děláním (...).

Pokud jde o tenhle kamínek, tak první, co s námi děláním učiní, je, že ho srazí na tuhle velikost. Takže jestliže bojovník chce zastavit svět, první, co udělá, je, že si tenhle kamínek nebo cokoli dalšího zvětší neděláním.

Děláním tě nutí oddělovat ten oblázek od většího balvanu. Jestli se chceš naučit neděláním, řekněme, že je musíš spojit.

Tenhle zatracenej oblázek tě dneska bude dohánět k šílenství (...).

Potom mi řekl, že bych ten oblázek měl zahrabat do země (...)

„Dlouho jsi ho pozoroval, takže už má něco z tebe. Bojovník se vždycky snaží ovlivňovat sílu děláním tak, že ji mění v neděláním. Děláním by znamenalo, že nechá ten oblázek někde povalovat, protože je to jen malý kamínek. Neděláním znamená zacházet s tím oblázkem tak, jako by to bylo mnohem víc, než obyčejný kámen. V tomto případě tě ten oblázek dost dlouho nasával, takže teď už je tebou, a proto ho nemůžeš nechat jen tak povalovat, ale musíš ho zahrabat do země. Ale kdybys měl osobní sílu, neděláním by ten oblázek změnilo v předmět prostoupený silou“³⁶⁴.

Dělání je jako formička, se kterou se člověk učí zacházet již od dětství a poté ji celý život používá tak, že si do ní (nich) snaží napasovat to, čeho je svědkem. Tyto formičky jsou pochopitelně prvky inventáře. Nedělání je, že bojovník jedná proti inventáři. Vyviklá kořeny jeho prvků a nakonec je zcela vyvrátí. Jedině tak může být svědkem esence vesmíru.

Ukázal dlouhý balvan, který stál přímo před námi.

„Podívej se na stín toho balvanu – je balvanem, a přece není. Pozorovat balvan, abys poznal, co je balvan, je dělání, ale pozorovat jeho stín, to je nedělání.

Stíny jsou jako dveře, dveře k nedělání. Člověk, který poznal, umí například poznat nejnuitnější pocity druhých, když pozoruje jejich stíny (...) být přesvědčen, že stíny jsou jen stíny, to je dělání. Tohle přesvědčení je však poněkud hloupé. Přemýšlej o tom takhle: Všechno, co je na světě, je mnohem, mnohem víc, než co si myslíš, a tak je přímo nabíledni, že i ve stínech toho musí být víc. Koneckonců, jenom naše dělání z těch stínů vytváří stíny³⁶⁵.

Za dne jsou stíny bránou k nedělání, ale v noci, protože v temnu přetrvává jen velmi málo dělání, je všechno stínem³⁶⁶.“

Branou k nedělání jsou také např. optické klamy, třírozměrné obrázky a jiné způsoby uspořádání linek, které si hrají lidskou pozorností. Pozoruhodnou cestou k nedělání je zírat na mozaiky či na ploché obrázky vyvolávající dojem prostoru.

Další způsob běžného dělání všech lidí, je dělání představy o sobě, svého osobního mýtu. Toho, co, kdo a jací jsme.

„To už vím dávno, že si myslíš, že za nic nestojíš. To je tvoje dělání. Abys mohl ovlivnit tohle dělání, chci ti teď doporučit, aby ses naučil jiné dělání. Chci, aby sis ode dneška po dobu osmi dnů lhal. Místo, aby sis říkal, že jsi ošklivý, že za nic nestojíš a že jsi nedostatečný, budeš si namlouvat pravý opak a přitom budeš vědět, že si lžeš a že jsi absolutně beznadějný případ (...).

Třeba se přitom chytíš jiného dělání a potom si možná uvědomíš, že obojí tohle dělání je lež, že je to neskutečné a že připoutat se k některému z

nich by byla jen ztráta času, protože jediné, co je skutečné, je ta bytost v tobě, která zemře. A dojít k této bytosti, k tomu bytí, je nedělání já³⁶⁷.“

„Všechno, co jsem tě až dosud učil, je jen určitým aspektem nedělání. Bojovník používá nedělání na všechno na světě, a přece ti o tom nemůžu říct víc, než co jsem ti dneska řekl. Musíš nechat svoje tělo, aby objevilo sílu a pocity nedělání³⁶⁸.“

4.6. Pozorování tonalů

Tato technika je způsobem, jak se dobrat poznání, co to vlastně je osobní tonal jak jej chápou čarodějové. Z pohledu nedělání se jedná o nedělání představy o lidech. Nejlépe se provádí v místech, kde proudí lidé a cvičící tam může v klidu, nerušen a nepozorovaně cvičit své dovednosti.

Jde o to, že se bojovník snaží vidět člověka jako tonal. Jako ostrůvek samostatného světa, který je v mnohém podobný ostatním ostrůvků, přesto je jedinečný.

Vidět člověka jako tonal znamená přestat ho soudit v morální smyslu a omlouvat s odůvodněním, že je jako třtina ve větru. Jinými slovy to znamená člověka vidět a nemyslet si, že je beznadějný nebo bezmocný³⁶⁹ nebo naopak žádaný a oblíbený. Jde o to vidět člověka, jaký opravdu je a nenechat se ovlivňovat diktátem osobního příběhu, který na základě své zkušenosti hodnotí okolí.

Castaneda popisuje, jak jej don Juan uváděl do tohoto umění:

Hlavou mi pokynul, abych pozoroval řadu lidí, které procházejí kolem.

„Všichni jsou v tonalu. Některé z nich ti vyberu, aby je mohl tvůj tonal posoudit. Když je bude posuzovat, bude současně posuzovat i sám sebe³⁷⁰.“

Nejdříve se bojovník soustředí na pozorování slabých tonalů. Může se tak seznámit s typy slabostí, kterými se lidé oddávají³⁷¹.

„Velmi pečlivě pozoruj ty dvě ženy, ale nedívej se na ně jako na osoby nebo tváře, dívej se na ně jako na tonaly³⁷².“

(...) Ty dvě ženy jsou nejlepším příkladem toho nejubožejšího tonalu, jaký lze vůbec najít (...) nejsou zas tak staré a ani jejich těla nejsou tak slabá, ale přesto jsou sešlé. Všechno na nich je ponuré a hrozné (...) nikdo se tak nenarodí. Tohle ze sebe uděláme sami. Tonal těch žen je velmi slabý a bázlivý.

Ty dvě ženy ti dnes poprvé ukázaly tonal. Život může být stejně nemilosrdný k tobě jako k nim, jestliže o svůj tonal nebudeš dbát.

(...) myslel sis, že najdeš celou řadu důvodů, proč je ten mladík v takovém stavu. Já však nacházím jen jeden: jeho tonal. Ale není to tak, že má slabý tonal, protože pije. Je to přesně naopak, pije, protože jeho tonal je slabý. Tahle slabost ho nutí být tím, čím je. Ale totéž se v té či oné formě děje nám všem.

(...) Vůbec není třeba zacházet s tělem tak strašlivě,“ řekl don Juan pohrdavě. „Je však smutný fakt, že jsme se všichni dokonale naučili, jak si oslabit tonal. Já tomu říkám shovívavé hovnění, oddávání se slabostem³⁷³.“

Potom se změní směr a místo slabých tonalů bojovník čeká až se objeví „pořádný tonal“. Tonal „jak se patří“ má jenom bojovník. Průměrný člověk má přinejlepším „správný tonal“³⁷⁴.

„Nakonec přišlo čekání na „pořádný, správný tonal“. To je tonal, který je prostě správný, vyvážený a harmonický³⁷⁵. Takový by se mohl proměnit v řádný tonal. Z tohoto pytle vycházejí bojovníci³⁷⁶.

(...) Dnes máš takový tonal najít, či spíše síla by nám ho měla přinést³⁷⁷.“

Don Juan dodává, že pokud takový tonal bojovník najde, a pokud se zastaví a dá se s ním do řeči, bude to prý výtečné znamení a bojovník bude muset udělat všechno, co bude chtít.

Pokud se nezastaví, musí jej bojovník oslovit sám a prohodit s ním několik slov, aniž by prozradil čím se zrovna zabývá. Dále říká, že pokud má bojovník mocnou sílu, mohl by dokázat přivést druhého bojovníka³⁷⁸.

4.7. Rekapitulace

Rekapitulace je oporou stezky bojovníka, bez které by vše ostatní těžko

dávalo smysl. Důležitost rekapitulace dokládá i to, že Victor Sanches této metodě věnoval celou jednu knihu (Toltécká cesta rekapitulace). Podrobně se jí věnuje i Taisha Abelarová (Přechod čarodějů).

Účelem rekapitulace je rozbít základní premisy, které jsme během života přijali. Dokud nejsou zrušeny, nedokážeme zabránit síle paměti, aby nezatemňovala naši vědomou pozornost³⁷⁹. Čarodějové říkají, že rekapitulace dává pochopení. Taisha Abelarová píše, že jakmile je prostřednictvím rekapitulace zlomen nutkavý vzorec starých návyků, myšlenek, očekávání a pocitů, ocitne se člověk nepopíratelně v postavení, jež mu umožňuje shromáždit dostatek energie, aby žil podle nových principů, určených čarodějskou tradicí – a vyjádřil tyto principy přímým vnímáním odlišné skutečnosti³⁸⁰.

Clara Grauová vyzývá svou žačku Taishu:

„Zkus si představit sama sebe, jako obrovské skladiště paměti (...). Někdo jiný než ty tam uložil pocity, myšlenky, vnitřní dialogy a modely chování. A protože je to tvoje skladiště, můžeš do něho vstupovat a přehrabovat se v něm, kdykoliv se ti zachce, a používat cokoli tam nalezneš. Problém ovšem je, že ty sama nemáš absolutně co mluvit do obsahu inventáře, ten byl totiž ustaven ještě předtím, než jsi se stala jeho vlastníkem.

(...) Náš život se jeví jako časová linka z toho důvodu, že se inventář v našem skladišti nikdy nemění. Pokud nebude skladiště vyprázdněno, neexistuje pro nás cesta, jak být tím, čím doopravdy jsme³⁸¹.

(...) Vyprazdňováním svého skladiště měníš svůj inventář. Teď je tam místo pro něco nového (...)³⁸².“

Podle Toltéků se prostřednictvím rekapitulace můžeme dokonale vyprázdnit od myšlení a tužeb³⁸³.

Rekapitulace má tři podstatné prvky: seznam, dech a místo.

Seznam

Nejdříve si bojovník vytvoří rekapitulační seznam. Klíč k postupu je libovolný. Sepíše všechny lidi, se kterými se setkal, všechny události které prožil (a na které si vzpomíná), seznam svých předsudků. Může postupovat jakkoliv. Může rekapitulovat jen určitý časový úsek svého života, jen určitý

aspekt, jen určité vzpomínky. Podle toho, jak to zrovna odpovídá jeho záměru. Dokonce může uplatnit rekapitulaci i jednorázově, když mu vyplave nějaká těžká vzpomínka, do které vložil mnoho energie, na povrch.

Již samotné vypracování seznamu může dávat velmi silný vhled do zákonitostí osobního života a jeho individuální podmíněnosti.

Dech

Rekapitulace je akt, kterým lze přivolat zpátky energii, jíž jsme vyčerpali v dřívějších činnostech. Rekapitulování ukládá připomenout si všechny lidi, s nimiž jsme se potkali, všechna místa, která jsme viděli, a všechny pocity, které jsme měli za celý svůj život – počínaje přítomností a postupující zpět až k nejranějším vzpomínkám* – pak je dočista vymést, jednu po druhé, zametacím dechem³⁸⁴.

Dech je klíč k rekapitulaci. Nadechování umožňuje stáhnout zpět energii, kterou jsme ztratili, zatímco vydechování umožňuje vypudit cizí, nežádoucí energii, která se v nás nahromadila vzájemným působením mezi námi a bližními.

Jsou různé metody dechu. Trochu jiné uvádí Carlos Castaneda, Victor Sanches nebo Taisha Abelarová. Na tomto místě uvedu tu nejjednodušší. Jde o to pomalu a hluboce nadechovat nosem, zatímco otáčíme hlavou od pravého ramene k levému a poté vydechovat ústy, při zpětném otočení k rameni pravému.

Clara Grauová radí:

„Zatímco rekapituluješ, snaž se vyciřovat jakási dlouhá pružná vlákna, která se rozšiřují ze středu tvého těla (...) k tomu, abychom znovu nabili naši sílu a jednotnost, musíme uvolnit svou energii lapenou ve světě a stáhnout ji zpět.

Při rekapitulaci se tato pružná energetická vlákna rozpínají napříč prostorem a časem k lidem, místům a událostem, jež zkoumáme. To má za

* Nebo i naopak (pozn. autora).

následek, že se můžeme vrátit do kteréhokoliv okamžiku svého života a jednat, jako bychom tam skutečně byli.

Důležitým bodem je tyto události znovu prožít do co nejmenších detailů a pak na ně působit zametacím dechem, čímž se uvolňuje polapená energie.

Vybavuješ-li si například určitou místnost, dýchej stěnami, stropem, nábytkem, lidmi, které vidíš. A nepřestávej, dokud neabsorbuješ poslední kousíček energie, kterou jsi tam zanechala. (...) tvé tělo ti řekne, kdy budeš mít dost.

Pamatuj, se záměrem vdechuj energii, kterou jsi zanechala ve scéně, již rekapituluješ a se záměrem vydechuj cizí energii, kterou v tobě zanechali ostatní³⁸⁵.

Clara doporučuje prvním krokem v rekapitulaci zaměřit svou energii na dřívější sexuální aktivity, protože právě tam je zachycena převážná část naší energie. Proto je potřeba tyto vzpomínky osvobodit jako první³⁸⁶.

Místo

Místo je pro rekapitulaci důležité, ale to, že není k dispozici ideální místo, by nemělo zabránit bojovníkovi v rekapitulaci jeho života. Rekapitulovat se může v jeskyni (země dobře vstřebává uvolněné vzpomínky), na stromě, v jámě nebo v boxu vyrobeném ze dřeva. Stejně dobře však může posloužit i skříň nebo křeslo v koutě pokoje. Místo by mělo být temné, trochu těsné, protože tlak na energetické tělo údajně podporuje proces rekapitulování a bojovník by měl mít dostatečný klid. Nejlépe se rekapituluje v noci, když je pozornost druhých lidí oslabena.

Celou či dílčí rekapitulaci je nutné ukončit rituálem, při kterém bojovník jasně vysloví svůj záměr zbavit se tíže své historie. Může poděkovat za to, že ty příběhy mohl žít, ale že je již nepotřebuje. Poté svůj rekapitulační box, svůj seznam, své osobní věci nebo cokoli jiného, co symbolizovalo jeho osobní příběh, spálí, aby tak učinil definitivní tečku a podtrhl svůj záměr, dokonat rekapitulaci a osvobodit svého ducha.

O rekapitulaci toho lze říci velice mnoho. Například Victor Sanches vyslovuje názor, že rekapitulace probíhá u člověka spontánně - tělo ji umí již od narození. Nejde tedy o to, něco se naučit, jako spíše se rozpomenout. Osvojeným způsobem zpracovávání životních událostí, který v moderní kultuře balancuje na hranici popření čehokoliv co je autentické, totiž proces přirozené rekapitulace blokuje a vytváříme tak větší či menší energetické poškození svého těla. Tím nám poté uniká energie, třeba prostřednictvím zaběhaných emocionálních reakcí.

Bojovník musí pomoci rekapitulace pochopit svůj život a řádně jej uklidit.

Clara Grauová říká Taishe:

„Mluvím o tvém přívalu zaběhnutých pocitů a myšlenek, o tvé osobní historii (...) o všem tom, co tě nutí považovat se za jedinečnou a mimořádnou bytost³⁸⁷.

Všechny jsme byly vychovány, bychom žily v jakémsi polospánku, kde nezáleží na ničem, s výjimkou drobných bezprostředních uspokojení. (...) A ženy jsou mistryně tohoto rozpoložení. Do té doby, dokud nezačneme rekapitulovat, nebudeme schopny překonat naši výchovu³⁸⁸.

Když se dostatečně vyprázdníme od našeho zastaralého a zatěžujícího inventáře, energie k nám přichází a hromadí se v nás přirozeně, jakmile se jí sdostatek sjednotí, promění se v sílu. Její přítomnost může být ohlášena čímkoliv: hlasitým zvukem, jemným hlasem, myšlenkou, která nám nepatří, nečekaným návaem energie nebo pocitem pohody³⁸⁹.“

Čaroděj Emilito hovoří o tom, že žít bezchybným životem bojovníka a usilovat o svobodu a poznání nespočívá v úmyslu dělat něco nového, ale spíše v připojení se k záměru, který byl již stanoven: k záměru, který se k nám klene přes tisíce let klopotného lidského úsilí³⁹⁰.

„V tomto čarodějském záměru není prostor pro porážku, protože před čaroději se otevírá pouze jedna cesta: uspět ve všem, co dělají. Ale, aby měli čarodějové tak mocné a jasné vidění, musí znovu přestavět celé své bytí, a to

vyžaduje zároveň porozumění i sílu. Pochopení vzchází z rekapitulace jejich životů a sílu shromažďují svými bezchybnými činy³⁹¹.“

Rekapitulace je cestou k poznání, k dosažení celistvostí lidské bytosti. Nagual Julian, učitel dona Juana Matuse, emocionální zmatky svých žáků vycházející z jejich osobní historie viděl jasně. Říkal:

„Claro, cítím s tebou, ale marníš svůj čas. Tehdy bylo tehdy, teď je teď. A teď je čas jedině na svobodu. Teď je čas jedině na svobodu³⁹².“

Závěr

(...) musím tě varovat, i když se naučíš lovit, neznamená to, že ses stal lovcem, a ani poučení, jak se stát bojovníkem, z tebe ještě bojovníka nedělá (don Juan Matus, Cesta do Ixtlanu³⁹³).

Teď už ti zbývá jen jedno a výklad o mistrovství vědomí bude úplný, zbývá ti jen sám prolomit bariéru vnímání. Sám, (...) bez pomoci druhých (...). Jestliže to neuděláš, pak se všechno, co ses naučil a cos udělal, změní v pouhé řeči, jenom slova. A slova jsou dost laciná (don Juan Matus, Vnitřní oheň³⁹⁴).

1. U konce

Stručný úvod do teorie bytí a poznání mexických indiánů v tradici dona Juana Matuse nazývaný „Výklad čarodějů“ je u konce. Uveden je i s metodami, které, podle toltéckých šamanů, umožňují použít této teorie jako nástroje k transcendenci vlastního života, k dosažení vlastní celistvosti, k přímému poznání, ke zření esence vesmíru.

Výklad o toltéckém umění by však mohl dále pokračovat. Existují tři velmi propracované okruhy mistrovství vědomí, které jsou ve Výkladu čarodějů pouze nakousnuty. Je to mistrovství stopařství, mistrovství snění a mistrovství záměru. Za zmínku stojí také soubor pohybových cvičení, „magických gest“, které Castaneda nazval „Tensegrita“. Fyzická zdatnost a duševní rovnováha představují dva nejdůležitější šamanovy cíle³⁹⁵.

„Už jenom vydržet pohled do neznáma – natož do něj vstoupit – vyžaduje ocelové vnitřnosti a tělo, které je udrží³⁹⁶.“

Závěr k této práci jsem rozdělil na dvě části. V první - Fenomén Castaneda - se pokusím toltécké čarodějství uchopit prostřednictvím kritiky díla Carlose Castanedy, v druhé části pak zhodnotím potenciál toltéckého systému, zamyslím se nad možným praktickým využitím jejich poznání a celou diplomovou práci uzavřu.

Bud' Castaneda zaznamenává setkání s mistrem toho nejpozoruhodnějšího druhu, nebo on sám je tím mistrem. Skutečně tu není jiná možnost (Joseph Magorlis, Fenomén Castaneda³⁹⁷).

Ačkoliv Carlos začal jako opravdový hledač, skutečný filozof, skončil jako tyran, který si hlídá kult svých vystrašených stoupenců. Upadl do pověstných osidel moci (Ammy Wallaceová, Čarodějova učednice, můj život s Carlosem Castanedou³⁹⁸).

2. Fenomén Castaneda

Nelze hovořit o mistrovství vědomí mexických šamanů a přitom nezmínit alespoň okrajově osobu Carlose Castanedy. Ten se roku 1960 jako student antropologie na Kalifornské universitě v Los Angeles vydal do Arizony, aby shromažďoval údaje o psychotropních rostlinách používaných původním obyvatelstvem. V Tuskonu potkal dona Juana Matuse, indiána kmene Yaqui, což spustilo celý řetězec událostí. Don Juan mu po roce svěřil, že je brujo (čaroděj, šaman či léčitel) a že mu hodlá předat své tajné poznání. O svém učednictví Castaneda napsal dvanáct knih, další byla vydána posmrtně. Na jeho dílo navázala celá řada badatelů. Mám za to, že Castanedův vliv se neomezuje pouze na úzkou skupinu „filozofů -Toltéků“, ale že zásadně ovlivnil celou generaci a pronikl i do zdánlivě nesouvisejících oborů vědy. Zdali je jeho dílo pravdivé, nebo se jedná o fikci nemohu v tuto chvíli spolehlivě potvrdit ani vyvrátit. Ve hře jsou stále obě možnosti, to je třeba mít neustále na paměti. Spisovatelka Ammy Wallaceová píše:

„Zatímco kritici a učenci debatovali o tom, zda jsou jeho díla pravdivá, nebo smyšlená, lidé po celém světě kupovali jeho knihy po milionech³⁹⁹.“

Daniel C. Noel, profesor náboženství a literatury na Goddardově universitě ve Vermontu, shromáždil nejlepší a nejdůležitější kritiky Castanedova díla publikované do vydání jeho čtvrté knihy včetně (Příběhy síly)^{*} a vytvořil tak

* Jedná se tedy o knihy, které jsou hlavní páteří této diplomové práce (pozn. autora).

hodnotného průvodce Castanedovou mystikou, učením dona Juana a především reakcemi vědeckého světa. Ne všechny kritiky jsou pochvalné, ne všechny jsou odsuzující. Profesor mimo jiné píše:

„(...) otázka již nezní, zda brát Castanedovo dílo naprosto vážně, ale jak je uchopit. Jakým nejlepším způsobem nahlížet na jeho dílo, abychom z něho získali co nejvíce⁴⁰⁰?“

Pokusím se zde stručně zprostředkovat kritické názory různých autorů na Castanedovo dílo a tím obohatit náš vhled do toltéckého čarodějství.

Většinou se jedná o práce a kritiky staré roky i desítky let. Jejich uvedením chci upozornit na serióznost, s jakou se společnost i vědecké kruhy k něčemu tak nejasnému a abstraktnímu jako je čarodějství, a především ke zpochybnění platnosti objektivní „reality“, stavěla. Diskuse o tomto fenoménu u nás bohužel chybí* a jsme odkázáni na překlady ze zahraničí, které jsou pouze výběrem toho, co je publikováno a jsou pochopitelně vydávány se zpožděním.

Edward H. Spincer, renomovaný profesor antropologie na universitě v Arizoně podává pozoruhodně pochvalnou kritiku Castanedovy první knihy Učení dona Juana : cesta poznání Indiánů kmene Yaqui. Kritizuje však podtitulek, protože o kultuře kmene Yaqui se v knize nelze dozvědět nic. Chválí popis psychedelických epizod, práci v terénu studenta antropologie a dává dobré ohodnocení i jeho strukturální analýze, která byla jinak terčem kritiky. Profesor Spincer přiznává:

„Castanedovo literární umění mě uvedlo do stavu úplného se ponoření do vyprávění, takže jsem měl občas pocit, že vše prožívám na vlastní kůži⁴⁰¹.

(...) I když má kniha (...) vážné nedostatky, přesto se jedná o vynikající práci. Lze jen doufat, že Castaneda bude kultivovat své výjimečné nadání pro psaní expresivní prózy a nadále je bude využívat pro k obohacování předmětu antropologie⁴⁰².“

* Výjimkou je příspěvek autora Gato (viz literatura, pozn. autora).

Kulturní antropolog **Edmund Leach** je kritičtější. Říká, že kniha je spíše něco jako poezie než vědecké pojednání.

„Čtenář tohoto často uhrančivého výřezu autobiografie často zanedbává fakt, že autor této knihy byl student katedry antropologie na universitě v Los Angeles.

(...) kdyby to všechno bylo vymyšlený podfuk, nemohl by být napsán rozdílným způsobem⁴⁰³.“

Daniel Noel poukazuje na fakt, že zatímco Spincer vidí Castanedovy literární vlohy jako dovednost sloužící antropologickým účelům, Leach cítí, že talent je zde použit tak, že ničí antropologickou účelnost⁴⁰⁴.

Ostré kritiky druhé knihy (Oddělená skutečnost) se Castanedovi dostává od **Westona La Barreho**, mezinárodně uznávaného antropologa, profesora na universitě v Duke a autora knihy Peyotlový kult. Napadá etnografickou kompetenci i literární kvalitu Castanedových knih.

„Není to nekonečné hledání nějakých guru, kteří vlastně znamenají autoritativní osobnosti, znakem věčně nedospělých hledačů? A tak takové osoby závisle hledají v pouhé autoritě lidí to, co může být nalezeno jenom ve svěžím zkoumání Toho Co Je – reality.

(...) Tato kniha je rádo by hlubokomyslná, úpadková a hluboce vulgární. (...) tato kniha je frustrující a únavně mdlá, z vědeckého hlediska je to pseudo-etnografie a z intelektuálního hlediska kýč⁴⁰⁵.“

Kritika **Roberta Buckhouta**, psychologa Městské university v New Yorku, je odlišného duchu:

„Psycholog, který byl přespříliš vyučován logickému pozitivizmu, bude jak frustrován, tak osvícen, když podnikne cestu do zosobnění etnografie čaroděje. Tato cesta si žádá vzdělávání v nových teoriích.

(...) Castaneda porušuje pravidla vědeckých her, přichází příliš blízko svému objektu zkoumání a velmi úspěšným způsobem osvěcuje svoje čtenáře.

(...) předjímané názory a prekoncepce mizí – z pozorovatele se stává učedník a pozorovaný. Rozhovory – prezentované jako ucelená reportáž – jsou fascinující informace, které mohou vycházet pouze se vzájemné důvěry a autorovy ochoty objevovat spíše než vysvětlovat.

Tyto knihy budou rozrušovat psychology, filozofy vědy a „racionální lidi“ všeobecně. Je nutno je číst a prožívat, nemohu sdělit jejich dopad v jedné kritice⁴⁰⁶.

Paul Riesman, antropolog Carletonské university poznamenává, že nemá prostor zaznamenat, co pro něj samotného četba učení dona Juana znamená, ale že se vydal na dlouhou cestu za objasněním výzvy, kterou v tomto učení našel Buckhout⁴⁰⁷.

„(...) dílo, které patří mezi to nejlepší, co antropologická věda vyprodukovala. Tři aspekty těchto knih ve mně vzbudili hlubokou odezvu. Za prvé, zaměření a hodnota učení dona Juana je výjimečná sama o sobě. Za druhé, Carlos Castaneda zachytil toto učení s velikým mistrovstvím, takže na nás působí na mnoha rovinách. Za třetí, ukazuje nám okolnosti a podmínky, za kterých mu bylo toto učení sdělováno – a nejenom, že nám dává pocítit vztah, který má se svým učitelem, ale také odhaluje něco o svém osobním boji se standardní západní realitou, jejíž zotročující vliv mu brání přijmout lekce dona Juana v jejich vlastních termínech a důsledcích⁴⁰⁸.“

Elsa Firtsová, newyorská psychoanalytička zabývající se vztahem mezi freudiánskou a buddhistickou terapií, píše v **New York Times Books Review** o čtvrté knize (Příběhy síly), že je to „nejméně pravděpodobná Castanedova kniha“⁴⁰⁹, přesto ji hodnotí pozitivně.

„Nyní můžeme vidět, že šamanismus není jen magie, ale i metafyzika, která tvrdí, že tento svět, svět každodenních událostí, není o nic skutečnější než jiné světy – světy tajemných sil, energií, démonů a bohů – protože tento svět je pouze jednou „vrstvou“, kterou naše mysl vytvořila v jednom konkrétním stavu: všedním bdělém stavu vědomí.“

(...) Eliade nás nepřemístil do šamanského vědomí, Castaneda ano – a to je důvod, proč je jeho dílo tak důležité a originální. (...) stal se spisovatelem bestsellerů a téměř legendární postavou pro svůj jedinečný a odvážný projekt, který spočívá v tom, že se pokouší prožívat svět tak, jak to dokáže šaman⁴¹⁰.“

Časopis **Psychology Today** přinesl článek, jehož součástí je rozhovor **Sama Keena** s Carlosem Castanedou. V článku se píše:

„Divem všech divů je Castanedova vytrvalá cesta k podstatě běžné reality.

(...) Podaří-li se nám najít způsoby, jimiž by bylo možné zrušit podmíněnost vědomí a překonat omezení, kterými naše vnímání spoutala střízlivá racionalita, pak nelze ani v nejmenším tušit, jaké zvláštní věci uvidíme.

(...) Každá doba si objeví a vytváří takové hrdiny, kterých je právě zapotřebí. (...) Naši okultní hrdinové jsou svědectvím o touze po novém věku okouzlení. Staré sny nám přinesly rozčarování. Domnívali jsme se, že hromadění bohatství nám zajistí bezpečí a moc technologie nám umožní ovládnout okolní svět do takové míry, že se vyplní všechna naše přání. Místo toho však zjišťujeme, že toto všechno nám přináší spíše obavy než štěstí a víc chaosu než pokroku. Ani technologie ani moc nedokáží změnit svět tak, aby přinášel jen uspokojení potřeb bytostí, které vědí, že nakonec musejí zemřít. Začali jsme proto vynášet na světlo pradávno vzory o síle osobní vize. Nový mysticismus prohlašuje, že osvícení musí být základním kamenem pro všechny projekty společenských změn. (...) Ale v každém okouzlení se skrývá i nebezpečí. Už dobře víme, že tyranská nadvláda technologií, peněz a mocenské politiky přináší stále rostoucí odcizení a nespravedlnost. Z toho však ještě neplyne, že odklon od politiky k přirozenému mysticismu či stažení se do soukromí povede k přežití. Vize bez politiky je právě tak nebezpečná, jako politika bez ní⁴¹¹.“

Důležitost a vliv Castanedových knih na americkou populaci byla potvrzena článkem v časopisu **Time**, kde se mimo jiné píše:

„Ve všech jeho knihách, ale zvláště v Cestě do Ixtlanu nechává Castaneda čtenáře prožít tlak tajemných křídel a chvění listů za soumraku, lovcovu nevšední bdělost a ostrost smyslů sluchu a čichu, křoviska na dně kaňonu, syrový zápach tequily a hnusnou vláknitou chuť peyotlu, prach v autě a povznesenost havraního letu⁴¹².“

Time uvádí také několik stanovisek k pravdivosti Castanedova díla:

„Domnívám se, že ve své podstatě má toto dílo v sobě velmi vysoké procento představitosti,“ říká Jesus Ochoa, vedoucí oddělení etnografie v Mexickém národním muzeu antropologie. Doktor Francis Hsu z Northwestern University si ještě přisadil: „Castaneda je nyní módou. Jeho knihy mě baví tím stejným způsobem, jako mě baví Gulliverovy cesty.“ Ale Castanedovi starší kolegové z Kalifornské university v Los Angeles, kteří udělili svému studentovi titul Ph.D. za knihu Cesta do Ixtlanu, důrazně nesouhlasí: Castaneda je rozený génius, který opustil tradiční akademický přístup a byrokratické žvanění, důvěryhodnost jeho svědectví nelze zpochybňovat⁴¹³.“

Otázku hodnověrnosti Castanedova díla Time nakonec shrnuje takto:

„Kde by se například vzal motiv pro tak propracovaně popsané učednictví? Učení dona Juana bylo předáno universitnímu nakladatelství s velmi malými vyhlídkami na to, že se z toho stane tak výborně prodávaná kniha. Navíc obdržení antropologického vědeckého titulu z Kalifornské university není tak složitou záležitostí, aby si kandidát musel tak vymýšlet jen kvůli tomu, aby se vyhnul výzkumu. Možná jsou vymyšlena malá přikrášlení, ale ne celý systém, a to ještě takovým způsobem, jakým je podána kniha Učení dona Juana, která byla napsána neznámým studentem s velmi malými vyhlídkami na komerční úspěch⁴¹⁴.“

Spisovatelka **Joyce Carol Oatesová** v reakci na knihu Příběhy síly píše:

„Většina z učení dona Juana je mysticismem vysoké intelektuální kvality, přesně jako zen a jisté formy jógy, a pouze osoba, která si již velmi bystře

rozvinula svoji racionální stranu mysli, může ocenit příklad dona Juana. Neracionální a antiracionální lidé zastávají názor, že emoce jsou vždy nadřazeny intelektu. Ale don Juan učí, že člověk musí překonat zmrzačující omezení jak intelektu, tak emocí, aby se dobral vyššího vědomí⁴¹⁵.

(...) Nahlížet na náš svět jako na pouhou jednu verzi skutečnosti (...) je povznášející a radostné, pokud o tom člověk čte, ale dumat o učení dona Juana vážně a střízlivě není v žádném případě veselým prožitkem⁴¹⁶.

Daniel Noel píše, že při hledání cesty ven z toho, co se jeví být slepou uličkou moderního technokratického a scientistického vědomí, mnoho myslitelů začalo pátrat v přehlížených nebo podceňovaných zákoutích západní intelektuální minulosti⁴¹⁷. Připojuje příspěvek **Carla Oglesbyho**, ze kterého uvádím krátký výtah:

„Castanedovy knihy nezůstaly nepovšimnuty mladou kulturou, která odmítla postoje a názory Castanedy stejně vehementně, jako přijala postoje a názory dona Juana⁴¹⁸.

Industriální svět ortodoxie stále trvá na tom, že vědecký způsob poznávání materiálního světa je tou nejrealističtější cestou poznávání té nejrealističtější skutečnosti. Tato premisa se negativně odráží v politické, ekonomické i ekologické situaci světa.

(...) můžeme si položit tuto základní otázku: Je věda potencionálně universální metoda k poznání skutečnosti, jak vnější, tak vnitřní, nebo je to koncept, který nás kulturně a strukturálně omezuje (...)? Není tato metoda, která je společností považovaná za objektivní, pouze projekcí subjektivity⁴¹⁹“

Carl Oglesby navrhuje koncept nové vědy, které dává název „Juanistická“. Základním východiskem by měl být předpoklad, že vnější svět, na který subjektivita navazuje, je „oblastí“, kterou lze zkoumat pomocí experimentálních metodických prostředků, zahrnujících i zkušenost a prožitek. Uvádí základní požadavky na tuto vědu. Měla by potvrzovat integritu subjektivní zkušenosti, mít systém hodnot, přijmout předpoklad, že vědomí existuje všude i jako flóra a fauna, měla by se rozloučit s požadavkem na absolutní pochopení

všeho ve vesmíru, měl by být „skromná“, nezávislá na drahých, vysoce specializovaných přístrojích atd.⁴²⁰.

„Juanistická věda by měla usilovat o zpětnou vazbu a přímé napojení na život běžných lidí. Bylo by možné jít do ulic a pomáhat lidem lépe chápat, čemu věda rozumí, i na co je věda krátká. Tento dialog vědy s obyčejnými lidmi je stále nemožnější kvůli zvětšující se specializaci, kdy jeden vědní obor je již od druhého oddělen neprostupnou bariérou. Věda by měla poskytnout nové koncepce toho, co víme o sobě, o živých organismech i vesmíru, aby se člověk přestal vzdalovat lůnu přírody. Myslím, že právě v tomto bodě lze najít jeden z ohromných dluhů vědy celému lidstvu. Současná věda se aktivně podílí na odcizení člověka přírodě i vesmírnému řádu, a konkrétně tento proces by se měl otočit o sto osmdesát stupňů⁴²¹.“

Spisovatele **Josepha Chiltona Pearce** fascinovala hlavní postava dona Juana tak, že ji považuje za srovnatelnou s tím, jak Nový zákon ukazuje Ježíše. Jeho dílo je dlouhé a obsáhlé. Největší rozdíl Pearce vidí v tom, jak sdílí radikální vizi „uchopování samotné podstaty procesu, kterým se skutečnost organizuje“. Pearce několikrát zdůrazňuje, že kde don Juan je „jistým druhem hédonisty duše“, vytvářejícím „soukromý, ale stejně skutečný svět pro osobní dobrodružství“, Ježíš „je pln zájmu o své bližní“. Takže „jeho systém funguje pouze ve vztahu mezi lidmi⁴²²“.

„Don Juan a Ježíš věří, že materiál, ze kterého se svět skládá, může být objektem dramatické změny a reorganizace, kterou může provést aktivita mysli⁴²³“.

(...) Don Juan tvrdí, že obyčejný svět je jedním z nekonečně mnoha možných výtvorů. Odvážný a smělý člověk z jeho kultury bude zkoumat všechny možné výtvary, které může, jednoduše proto, že tyto možnosti existují, a proto, že život je vlastně právě o tomto. Člověk může přestavět realitu libovolným způsobem. Poněvadž smrt je konečný vítěz, žít silný, neohrožený život, ve kterém skutečnost otvírá své nekonečné možnosti, je znakem bojovníka, člověka poznání a také jediným smysluplným způsobem života.

Ježíš míří k tomu, aby přestavěl určité jevy ve světě. Míří ke speciálnímu konsensu, který se týká obyčejné skutečnosti. Neobyčejná realita je používána pouze ve prospěch obyčejné skutečnosti⁴²⁴.“

Filozof **James W. Boyd** z coloradské státní university použil klasické buddhistické termíny na první tři Castanedovi knihy, aby se pokusil zjistit, zda takové srovnání bude stát na pevných základech. Při bližším zkoumání zjišťuje, že toto srovnání je vskutku oprávněné⁴²⁵.

„Ačkoliv toto učení zdaleka není identické s učením buddhistické tradice, existují mezi nimi pozoruhodné paralely⁴²⁶.

(...) Takovým způsobem buddhista učí, že svět, který obyčejný člověk považuje za skutečný, je jen mentálním obrazem, do jehož přediva vetkal sebe a následkem toho ztratil vhléd do skutečného světa poznání⁴²⁷.

(...) Techniky dona Juana na zastavení světa, jsou šamanistickými verzemi buddhistických a taoistických metod⁴²⁸.“

V eseji, napsaným přímo pro knihu Fenomén Castaneda se filozof a profesor na Temple University **Joseph Magorlis** zaměřuje na knihu Příběhy síly. Píše:

„(...) je to moc magické přítomnosti dona Juana v knihách, která nás vede stále hlouběji do spoluúčasti s Carlosovým procesem učení⁴²⁹. (...) pak není žádný rozdíl v tom, zda tyto knihy jsou záznamem skutečných událostí, nebo jen chytrou fikcí.

(...) Buď Castaneda zaznamenává setkání s mistrem toho nejpozoruhodnějšího druhu, nebo on sám je tím mistrem. Skutečně tu není jiná možnost⁴³⁰.“

(...) tyto knihy jsou jistý druh příruček pro výcvik (...) je zhola neužitečné oddělit celou teorii od cvičení, která jsou v knihách popsána⁴³¹.“

Aktivita Carlose Castanedy však neustal s napsáním Příběhů síly. Castaneda vydal ještě dalších osm knih. Možná ne tak kvalitních z literárního hlediska, ale přinejmenším fascinující z hlediska ontologického a

gnoseologického. Navíc mnoho z těch, co se s Castanedou potkali osobně, jej popisují jako člověka, který opravdu žil podle zásad dona Juana, vymazal svou osobní historii, své rutiny atd. Na sklonku života však Castaneda vykračuje z anonymity, zakládá organizaci Cleargreen* a organizuje řadu workshopů a přednášek.

V knize Čarodějova učednice: můj život s Carlosem Castanedou, spisovatelka a Castanedova blízká Amy Wallaceová podává celkem otřesný popis toho, jak se z této organizace za Castanedova života stala obyčejná sekta. Wallaceová píše:

„(...) ačkoliv Carlos začal jako opravdový hledač, skutečný filozof, skončil jako tyran, který si hlídá kult svých vystrašených stoupenců. Upadl do pověstných osidel moci (...) Přesto jsem přesvědčena, že nic nemůže zmenšit upřímnost a krásu jeho ranných děl⁴³².

(...) Promlouval k nám všem, kteří jsme chtěli víc než jen nudu a předem vytyčené trasy. On oživil magii, a přitom nikdy nehleděl skrz prsty na vědu své doby. Bohužel sám sebe postavil do pozice, ze které hlásal svoji neomylnost⁴³³.

(...) Carlos učinil hroznou chybu, když prohlásil: „Pouze MY žijeme tak, jak tvrdíme, že žijeme. Nikdo jiný, pouze my!“ Myslím si, že tento výrok, dnes tak snadno zpochybnitelný, nebyl nikdy nutný⁴³⁴.

(...) Nelze pochybovat, že život bezpočtu čtenářů se stal po přečtení Castanedova díla bohatším a drahocennějším. Tito čtenáři podnikli hlubší výpravy do podstaty vlastní existence a mnozí z nich pak našli ve svém životu více krásy a smyslu⁴³⁵.

(...) To nás přivádí k zásadnímu úsudku: „Záleží na tom, zda génius – takový génius, který dokáže pohnout kulturou - je omylný? A jak moc omylné je omylné? Kdy je špatné chování excentrismem a kdy krutostí⁴³⁶?“

* www.cleargreen.com (pozn. autora).

Poznání je síla. Dlouho trvá, než spoutáš dost síly, abys o něm mohl být jen mluvit (don Juan Matus, Cesta do Ixtlanu⁴³⁷).

Svoboda je jako nakažlivá nemoc (...). Leckdo to možná neocení, ale to jen proto, že nechce být svobodný. Ze svobody jde strach. Nezapomínej na to (don Juan Matus, Vnitřní oheň⁴³⁸).

3. ...zavíráme.

Musím se přiznat, že jakékoliv kritické a zároveň poctivé uchopení toltéckého systému poznání je pro mne velice obtížné. Jsem přesvědčen, že člověk musí být na vysoké úrovni vědomí, aby mohl o něčem tak abstraktním a nalézajícím se mimo svět slov vynést nějaký soud, který by měl váhu. Castaneda v předmluvě ke své druhé knize (Oddělená skutečnost) píše o metodě, kterou použil ve vztahu k něčemu tak cizímu, jako je nagualismus:

„Je zřejmé, že (...) všechny události, které se odehrály v rámci tohoto cizího systému rozumné interpretace, lze vysvětlit nebo pochopit jen ve významových jednotkách, které mu odpovídají. A tak je tato práce reportáží a jako reportáž by také měla být čtena. Systém, který jsem zaznamenal, mi byl nesrozumitelný. Kdybych tedy usiloval o cokoliv jiného, než jen o něm podat zprávu, bylo by to zavádějící a nepatřičné. Proto jsem v tomto ohledu přijal fenomenologickou metodu a snažil se přistupovat k čarodějství výlučně jako k jevům, které se mi ukazují. Já jako vnímající jsem zapsal, co jsem vnímal, a ve chvíli vnímání jsem se snažil zdržovat se veškerých úsudků⁴³⁹.“

Ve své třetí knize (Cesta do Ixtlanu) zase píše:

„Tvrdím, že všem těmto krokům lze porozumět jedině v kontextu popisu, k němuž patří⁴⁴⁰.“

Mám za to, že pokud chceme k poznávání skutečnosti přistupovat opravdu poctivě a pokud jsme tedy ochotni znovu důkladně prověřit i nejzákladnější premisy, na kterých stojí náš systém poznání, musíme k toltéctví

přístupovat s otevřeným srdcem, připraveni přehodnotit vše, co tvoří základní prvky našeho života, našeho světa. Kriticky hodnotit mistrovství Toltéků z naší současné pozice by bylo nepatřičné. Stojí na jiných premisách než systém poznání naší kultury.

Západní kultura a její vědecká metoda poznávání světa stojí pouze na používání rozumu. Toltéci rozumu používají také a dokonce usilují o natolik efektivní užívání rozumu, které je běžnému člověku velmi vzdálené. Tvrdí však, že jakkoliv je rozum věcí skvělou, je to nástroj velmi omezený... a omezující. Dějinné období, ve kterém žijeme, by se dalo označit jako „věk rozumu“ či „vítězství rozumu“. Je to však také období, kdy se lidstvo dostalo do slepé uličky. Neopodstatnělá a vlastně nekritická (jaký paradox!) víra v rozum a jeho analytickou schopnost způsobila odcizení člověka v takřka všech aspektech jeho života. Před lidstvem se stále jasněji rýsuje hluboká propast, a i když čas letí jako splašený, zdá se, že zatím neexistuje ani náznak možného řešení z nekonečného množství společenských a ekologických potíží současného lidstva, které jsme si sami přivodili. I když je rozum někdy ochoten připustit tragičnost naší situace, vždycky má v záloze nějaké „jenže...“ a „to je pravda, ale...“, které nás uchovává v jakémsi polospánku, ke kterému jsme byli od dětství vedeni.

Během mého osmnáct let trvajících studia na různých stupních naší školské soustavy mne nesčetněkrát napadala jedna myšlenka. Intuitivně jsem cítil, že poznávat je jednou ze základních přirozeností člověka. Jak je tedy možné, že vzdělání tolik ohlupuje?! Mnohdy jsem se cítil zcela zahlcen, ať již informacemi nebo požadavky. Byl jsem z toho nešťastný. Měl jsem pocit, jako by se mne snažili nacpat do příliš těsného prostoru. Jak je však možné, že jsem byl nešťastný z poznávání, když touha poznávat je lidskou přirozeností? Tyto úvahy byly možná impulsem, který mne nakonec přivedl na pedagogickou fakultu. Možnou odpověď jsem však našel v jiné knihovně než fakultní.

Vzdělání je v naší kultuře chápáno nesmírně omezeně. V podstatě jde o osvojení množství informací, cizích hypotéz, teorií a předpokladů. Na samotné poznávání je velmi málo místa. Naše vzdělání je zaměřeno na analytický rozum a jako takové se soustředí na nekonečné množství jednotlivostí, popřípadě na základní, obecně uznávané vztahy. Joseph Cihilton Pearce vyslovuje názor, že ve struktuře naší mysli je zabudována nekonečně obsáhlá schopnost pro nové

a nové syntézy vjemů, myšlenek a dalších informací. Tato kapacita je však přímo blokována systémem logiky. Pearce se opírá o Piageta a Hilgardeho s tvrzením, že žádná nová syntéza není možná dokud původní syntéza neuvolní pozici, na které stojí⁴⁴¹.

Pokud přijmeme toto tvrzení a propojíme je s tím, co víme o Toltéctví, tak můžeme konstatovat, že vzdělání se zaměřuje na plnění našeho ostrova tonalu různými dílčími syntézami, až na něm pak nezbyvá žádný prostor pro syntézy nové a už vůbec ne pro syntézu absolutní – vědomí nagualu. Učíme se svůj ostrůvek plnit, neumíme jej však čistit a udržovat v dobré kondici. Odcizení klepe na dveře. Síla se ze života postupně vytrácí, až zůstane pouze zvyk udržovaný předsudkem.

Pochopil jsem, že pokud má člověk zcela zaplněn tonal, uzavře se před přímým prožitkem světa. Svým zrakem pouze klouže po povrchu věcí a naslouchá tomu, co mu o nich říká rozum, který však ve svém hodnocení používá zkušenost (mnohdy cizí, nekriticky přijatou) a neváhá si chybějící data domyslet, aby to odpovídalo jeho představě. V tom případě pak zrcadlí sám sebe.

Nasloucháme tomu, co nám rozum říká o světě, místo toho, abychom zastavili svůj vnitřní dialog a stali se svědkem toho, co je. Zcela dlíme ve své hlavě, ve svém přemýšlení o věcech a myšlenkách. Ve svých předpokladech a hypotézách úplně o všem. Zaplétáme se do slov, věříme tomu, čemu nás učili věřit, nebo to odmítáme. Neustále mluvíme, nedokážeme mlčet. Mlčení by totiž mohlo ukázat, jak se věci mají. Tedy, že rozum a slovo jsou pouze jedním z nástrojů, kterými se můžeme dotýkat skutečnosti.

Měl jsem to štěstí, že jsem byl ochoten naslouchat tomuto ponaučení. Nagual, duch, záměr je totiž něco tak abstraktního, tak neuchopitelného rozumem, že pro člověka, který prošel vzdělávací soustavou západní kultury, není nic obtížného projevy neznáma jakkoliv racionalizovat nebo ignorovat. Člověk však hluboko v sobě cítí, že „toto přece není všechno“. Reakcí na svět rozumu je pak nárůst sektářství po celém světě. Druhý, stejně nesmyslný a zničující extrém.

Pochopil jsem, že nemoci současného světa, ať již fyzického těla, pokřivených mezilidských vztahů, vztahů mezi kulturami či sebedestruktivního vztahu k přírodě, vychází z neochoty předefinovat základní premisy, na kterých

jsou naše životy, naše kultura postavena. Podle Daniela Quinna, který analyzoval některé kapitoly Starého zákona, je to především představa, že byl svět stvořen proto, aby jej člověk pokořil a vládl v něm (Stvoření světa) a představa, že existuje dobro a zlo a jediná správná cesta, kterou by měl člověk najít a žít podle ní (ovoce ze Stromu poznání). Naše nemoci se nedaří léčit také proto, že tyto premisy, tyto předsudky zcela poutají naši energii, zcela zaplňují náš ostrůvek, na kterém pak není žádné místo pro tajemství života. Pro prostý údiv a žasnutí nad tím, že žijeme tajuplný a zřejmě nevysvětlitelný život na tajuplné zemi, a pro poznání, že jsme spojeni se vším a se všemi a jsme stejně tajuplní a nevysvětlitelní.

Fascinují mne děti, které radostně a upřímně zkoumají svět, kterého jsou svědky. Připadají mi lehoučké jako pírká s nesmírnou energií, se kterou se vrhají do života. Říkám si: „Ještě nejsou zcela odříznuté ve svém rozumu. Ještě jsou spojené se silou.“ To až dospělí jsou těžcí, ješitní a pochmurní. Sami to ze sebe uděláme. Minimálně tím, že nepřevzmete odpovědnost za svůj život.

Je celkem pravděpodobné, že svět za několik desetiletí bude vypadat zcela jinak a bude postaven na zcela jiných základech, nebo se prostě zhroutí. Pokud totiž chce lidstvo v následující etapě svého vývoje uspět, musí se oprostit od připoutanosti k inventáři, který si během své dlouhé historie nashromáždilo a který zcela zaplnil jeho ostrov tonalu. Musí se odhodlat k důkladnému úklidu. Některé prvky musí pryč, jiné musí být předefinovány. Správnou cestou se jeví vědomý návrat ke kořenům. K takto radikálnímu kroku je zapotřebí mnoho síly a síla podle Tolteků není záležitostí rozumu, ale vůle, která je vlastně naším přímým spojovacím článkem se záměrem, s *nagualem*. Na této úrovni pak lze šamanismus popsat jako proces čištění spojovacího článku, který šamana propojuje se záměrem⁴⁴², s nekonečnou vesmírnou silou, prostřednictvím které jsme spojeni se vším, co je ve vesmíru.

Rozhodně nejde o zavržení rozumu! Jde vymezení hranic pro jeho používání a hlavně pochopení jeho analytické funkce, která je skvělá, pokud chceme vidět detailně jeden bod, ale nehodí se, když chceme poznávat celek. Dnes je doménou rozumu a jeho mluvení takřka celý náš svět. Castaneda v rozhovoru pro časopis *Psychology Today* říká.

„To, co chci já, a co se mi snad může podařit, je odejmout rozumu kontrolu. Má mysl mne kontrolovala po celý život a raději by mne asi zabila, než aby se této kontroly zřekla. V průběhu svého učení jsem začal pociťovat silnou depresi. Zaplavila mne vlna strachu a smutku, myšlenek na sebevraždu. Don Juan mne tehdy varoval, že se jedná o jeden z posledních triků rozumu, jak si udržet kontrolu. (...) Jakmile však mysl tuto poslední bitvu prohrála, zaujal rozum své správné místo a stal se nástrojem těla⁴⁴³.“

Toltéci říkají, že když rozum vymeteme na pravou stranu naší bytosti, začne si na levou automaticky dělat nárok vůle, tiché poznání, vědomí nagualu. Tento stav poté označují jako dosažení vlastní celistvosti člověka a tvrdí, že jen nepatrný kousíček naší celistvosti je schopno nepředstavitelných činů. Mohlo by se tedy stát, že lidstvo náhle „uzří“ řešení svých potíží a zjistí, že bylo celou dobu před jeho očima. Toltéci při cestě za poznáním a svobodou především zdůrazňují osobní odpovědnost a omezování sobectví a egoismu, vědomí jedinečnosti současného okamžiku a vlastní smrtelnosti. Aby byl však jedinec ochoten přehodnotit svůj vztah ke světu, svůj inventář, musí jej k tomu většinou donutit poněkud drastické okolnosti: nemoc, blízkost smrti, šok, emocionální otřes, válka. Z tohoto pohledu se lidstvo dostává do vhodného stavu, je jen důležité, aby dokázalo včas a se správným pochopením obecných zákonitostí, jednat.

Dospěl jsem k závěru, že toltécký šamanismus poskytuje cenný teoretický rámec, popisující právě obecné zákonitosti fungování světa a našeho vztahování k němu. Informace jsou však pouze jednou částí poznání. Tou druhou je čin, jinak je poznání bezcenné. Don Juan radí, že do poznání máme jít jako do boje:

„Do poznání nebo do boje jdeme se strachem a máme před ním respekt. Musíme si být vědomi, že jdeme do boje a musíme naprosto důvěřovat sami sobě.“

Takže ty se bojíš prázdnoty života, kterou prožil tvůj známý. Ale v životě toho, kdo je oddaný poznání, není vůbec žádná prázdnota, to ti povídám. Všechno je naplněno až po okraj.

(...) aby člověk poznal, nesmí být ukňourané dítě. Musí být bojovníkem, který se nevzdává, který si nestěžuje, který neuhýbá, a to tak dlouho, dokud neuvidí⁴⁴⁴ .“

Podle don Juanovy tradice číhají na člověka oddaného poznání čtyři přirození nepřátelé: strach, jasnost, moc a stáří. Je nutné je důkladně poznat, aby člověk/lidstvo mohlo nahlédnout svou aktuální situaci a připravit se na případné nebezpečí.

Don Juan říká, že strach je strašný nepřítel. Proradný a velmi těžký k překonání. Schovává se v každém zákrutu cesty, obchází a číhá. Člověk oddaný poznání nesmí utéct. Musí se doopravdy bát a přesto nesmí přestat. Nakonec přijde okamžik, kdy jeho nepřítel ustoupí. Člověk začne být sebejistý. Jeho odhodlání je silnější. Přestane se učení bát⁴⁴⁵ .

Poté narazí na druhého nepřítele: jasnost. Tato jasnost myslí, kterou je tak těžké získat, sice zažene strach, ale sama člověka oslepí. Vede člověk k tomu, aby o sobě nepochyboval. Ujišťuje ho, že dokáže vše, co se mu zachce, protože do všeho jasně vidí. Ale to vše je omyl. Člověk oddaný poznání si musí uvědomit, že jeho jasnost je zrádná. Musí trpělivě čekat a vážit pečlivě každý krok. Tím překoná dalšího nepřítele. Přichází skutečná moc.

Podle dona Juana je moc nejsilnější ze všech čtyř nepřátel. Může změnit člověka oddaného poznání v krutého a svéhlavého člověka. Moc lze porazit tak, že jí vědomě vzdoruje. Musí pochopit, že moc kterou zdánlivě získal, není ve skutečnosti jeho. Musí být velice pozorný a velice opatrný. Až bude vědět, jak moc použít, porazí třetího z nepřátel⁴⁴⁶ .

„Člověk se tak ocitne na konci své cesty za poznáním a téměř bez jakéhokoliv varování se ocitne tváří v tvář poslednímu nepříteli – a tím je stáří. Tento nepřítel je ze všech nejkrutější. Není možné ho úplně porazit, je pouze možné s ním bojovat⁴⁴⁷ .“

Toto je důrazné varování! Carlos Castaneda, jehož dílo se stalo studnicí inspirace pro mnoho lidí po celém světě a mimo jiné i pro tuto diplomovou práci, se i po letech usilování o poznání nechal přemoci třetím nepřítelem – mocí a stal se z něho „tragicky pomýlený a žárlivý guru⁴⁴⁸“. Na tomto místě musím

konstatovat, že některé pojmy, jako například pojem „bojovník“, který Toltéci používají, může mít konotace, které svádí k elitářství a případnému sektářství a nadřazování se nad běžnou společností. Tyto tendence jsou bohužel příliš hluboko ukotveny v naší kultuře a skýtají opravdové nebezpečí. Jedná se však o naprosté nepochopení pokory, vlídnosti, trpělivosti, disciplíny, střídmosti, vytrvalosti, odpoutanosti, strategičnosti, oddanosti poznání a ochoty usilovat o ně každým aspektem svého života až do úplného konce, které je vlastní bojovníku toltéckého mýtu.

Přes toto nebezpečí, které je vlastně naprosto pochopitelné, nabízí toltécký šamanismus jedinečné a možná zcela zásadní paradigma, které může být cennou oporou jak pro odcizeného jedince v atomizované společnosti, tak pro lidstvo paradoxně na prahu sebezničení a zároveň na úsvitu nové etapy. Cítím v sobě hluboké štěstí a vděčnost, že mohu být součástí této morbidní, šílené a přesto vzrušující a tajuplné doby. Nezbyvá mi než zakončit tuto diplomovou práci slovy dona Juana:

„Pro řádný tonal je výzvou všechno, co je na ostrově tonalu. Dá se to říci i tak, že bojovník přijímá všechno na tomto světě jako výzvu. Největší výzva je samozřejmě jeho úsilí získat sílu. Ale síla přichází z nagualu, a když se bojovník ocitá na okraji dne, znamená to, že se blíží hodina nagualu, hodina bojovníkovy síly.

Jednou ses odhodlal získat sílu, a tohle rozhodnutí se nedá vrátit zpátky. Nechci říkat, že máš naplnit svůj osud, protože žádný osud není. Můžeme tedy říci, že máš naplnit svoji sílu. (...) Zbývá ti už málo času a nemáš ani vteřinu na blbosti. To je dobrý stav. Řekl bych, že to nejlepší z nás se vždycky objeví tehdy, když jsme v úzkých, když cítíme, že se nad námi houpá meč. Já osobně bych to jinak ani nechtěl⁴⁴⁹.“

Shrnutí

Diplomová práce pojednává o tom, jak šamani a čarodějové mexické kultury popisují charakter skutečnosti a způsob, jakým jej člověk vnímá a interpretuje. Opírá se především o dílo Carlose Castanedy a popis jeho učednictví u indiánského šamana a čaroděje dona Juana Matuse. Čerpá také z díla Victora Sanchese, Norberta Classena, Kena Eagle Feathera, Taishy Abelarové, Florindy Donnerové, dona Miguela Ruize, Susan Greggové a vlastní zkušenosti. Toltécké předpoklady a závěry jsou v textu konfrontovány s výsledky bádání vybraných vědeckých oborů západní kultury (fenomenologie, analytické psychologie, optometrie, astrofyziky), východního filozoficko-mystického směru Taoismu a s prvním kapitolou Starého zákona. Text je doplněn kapitolou Fenomén Castaneda. V závěru jsou zváženy možnosti praktického využití toltéckých poznatků jako nástroje pro pochopení kritické situace současného lidstva a obohacení života jedince.

Resume

This diploma thesis concerns the approach of the shamans and sorcerers of the Mexican culture to reality and the way man apprehends and interprets it. It is based mainly on the works of Carlos Castaneda his account of his apprenticeship with an Indian shaman and sorcerer don Juan Matus. It also draws from the works of Victor Sanches, Norbert Classen, Ken Eagle Feather, Taisha Abelar, Florinda Donner, don Miguel Ruiz, Susan Gregg and the author's own experience. The Toltecan presumptions and conclusions in the text are confronted with the research findings of selected branches of the Western culture (e.g. phenomenology, analytical psychology, optometry, astrophysics), the Eastern philosophical-mystical system Taoism and with the first chapter of the Old Testament. The document is complemented with a chapter Phenomenon Castaneda. The options of practical application of Toltecan knowledge as an instrument of understanding the critical situation of present-day humankind and of enriching a man's life are considered in the conclusion.

Použité a doporučené prameny a literatura

Abelar, Taisha. Přechod čarodějů. Vyd. 1. V Praze : Rybka Publishers, 1999. 277 s. ISBN: 80-86182-35-5.

Biblí svatá aneb všechna svatá písma Starého i Nového zákona, podle posledního vydání kralického z roku 1613, Praha, Biblická společnost Kritická a zahraniční, 1938

Březina Otokar, Nebezpečí sklizně/ - Vyd.1. Praha : Klub přátel poezie, 1968 – 156 stran;

Castaneda, Carlos, Čtenáři nekonečna. Praha : Dobra, 2004. 162 s. ISBN: 80-86459-38-1.

Castaneda, Carlos. Aktivní tvář nekonečna. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2000. 224 s. ISBN: 80-7207-354-0.

Castaneda, Carlos. Kolo času : šamani dávného Mexika a jejich představy o životě, smrti a vesmíru. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1999. 260 s. ISBN: 80-7207-256-0.

Castaneda, Carlos, Magické pohyby : Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1999. 238 s. : ISBN: 80-7207-258-7.

Castaneda, Carlos. Umění snít. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1998. 229 s. ISBN: 80-7207-202-1.

Castaneda, Carlos. Síla ticha : další poučení dona Juana. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1998. 214 s. ISBN: 80-7207-179-3.

Castaneda, Carlos, Vnitřní oheň. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1998. 237 s. ISBN: 80-7207-162-9.

Castaneda, Carlos, Dar orla. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1997. 254 s. ISBN: 80-7207-115-7.

Castaneda, Carlos. Druhý kruh síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1997. 245 s. ISBN: 80-7207-092-4.

Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996. 253 s. ISBN: 80-7207-031-2.

Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996. 220 s. ISBN: 80-7207-017-7.

Castaneda, Carlos. Oddělená skutečnost. Vyd. 2. Praha : Volvox Globator, 2003. 221 s. ISBN: 80-7207-518-7.

- Castaneda, Carlos, Učení dona Juana : cesta poznání Indiánů kmene Yaqui. Vyd. v tomto překladu 1. Praha : Volvox Globator, 1997. 221 s. ISBN: 80-7207-086-X.
- Classen, Norbert, Vědění Toltéků : Carlos Castaneda a filosofie dona Juana. [přeložil Robert Forberger]. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2003. 214 s. ISBN: 80-7207-517-9.
- Colbin, Annemarie Jídlo a zdraví. Vyd. 1. V Praze : Ikar, 2004. 350 s. ISBN: 80-249-0409-8.
- Čačka, Otto, Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace. Vyd. 1. Brno : Doplněk, 2000. 377 s. ISBN: 80-7239-060-0.
- Dahlke, Rüdiger, Nemoc jako symbol. 1. vyd. Praha : Pragma, 2000. 459 s. ISBN: 80-7205-615-8.
- Dahlke, Rüdiger, Nemoc jako řeč duše. Praha : Pragma, 1998. 416 s. ISBN: 80-7205-632-8.
- DeKorne, Jim. Psychotropní šamanismus : psychotropní rostliny v čarodějnictví. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1997. 226 s. ISBN: 80-7207-098-3.
- Donner, Florinda, Sen čarodějky. Praha : Dobra, 2002. 279 s. ISBN: 80-86459-21-7.
- Donner, Florinda, Shabono. Praha : Dobra, 2002. 302 s. ISBN: 80-86459-18-7.
- Donnerová Florinda, Bytí ve snění : zasvěcení do světa čarodějů. Praha : DharmaGaia, 1998. 303 s. ISBN: 80-8590-546-9.
- Edinger, Edward F., Já a archetyp : Vyd. 1. Brno : Nakladatelství Tomáše Janečka : Emitos, 2006. 292 s. : ISBN: 80-85880-45-8.
- Eliade, Mircea. Šamanismus a nejstarší techniky extáze. Vyd. 1. Praha : Argo, 1997. 433 s. ISBN: 80-7203-153-8.
- Estés, Clarissa Pinkola, Ženy, které běhaly s vlky. Praha : Pragma, 1999. 431 s. ISBN: 80-7205-648-4.
- Feather, Ken Eagle, Cesta za svobodou. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2006. 211 s. ISBN: 80-7207-599-3.
- Feather, Ken Eagle, Toltécká stezka. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2006. 270. s. ISBN 80-7207-592-6.
- Feather, Ken Eagle, Putování se silou : vývoj vnímání a jeho výzkum . Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2000. 285 s. ISBN: 80-7207-347-8.

- Franz, Marie-Louise von, 1915-1998, Věštění a synchronicita : Vyd. 2., opr. Brno : Nakladatelství Tomáše Janečka, 2004. 152 s. ISBN: 80-85880-33-4.
- Fromm, Erich, Mít nebo být? Vyd. tohoto překladu 1. Praha : Aurora, 2001. 242 s. ISBN: 80-7299-036-5.
- Gato, Soumrakosvit : Praha : Dobra, 2004. 117 s. ISBN: 80-86459-42-X.
- Gato, Učení Nagualů : 1. vyd. Praha : DharmaGaia, 1999. 161 s. ISBN: 80-85905-64-7.
- Gato, Soumrakodlak indiánských čarodějů a učedníkům zen II : 2. rozš. vyd. Brno : Spolek přátel vydávání časopisu Host, 1996. 159 s.
- Gato, Uniknout Orlovi : 2. opr. vyd. Brno : Ohnisko, 1995. 53 s. ISBN: 80-900805-8-8.
- Gregg, Susan, 1949-Velká kniha toltécké moudrosti. Praha : Dobra, 2006. 252 s. ISBN: 80-86459-49-7.
- Gregg, Susan, Tanec síly. V Praze : Dobra, 2004. 204 s. ISBN: 80-86459-44-6.
- Gregg, Susan, Cesta Toltéků. 1. vyd. Praha : Dybbuk, 2002. 181 s. ISBN: 80-903001-3-8.
- Hall, James Albert. Jungiánský výklad snů : Vyd. 1. Brno : Nakladatelství Tomáše Janečka, 2005. 120 s. ISBN: 80-85880-38-5.
- Katz, Friedrich, Staré americké civilizace. 1. vyd. Praha : Odeon, 1989. 469 s. ISBN: 80-207-0151-6.
- Kerényi, Karl, Věda o mytologii : Vyd. 3., Brož. 1. Brno : Nakladatelství Tomáše Janečka, 2004. 255 s. ISBN: 80-85880-32-6.
- Lavender, Susan, Magické rostliny, aneb, Byliny od A do Z. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1999. 460 s. ISBN: 80-7207-279-X.
- Liberman Jacob, Dobrý zrak bez brýlí. 2. vyd. Bratislava : Eugenika, 2004. s. 252. ISBN 80-88913-47-0.
- Mindell, Arnold, Šamanovo tělo. Olomouc : Dobra & Fontána, 1999. 233 s. ISBN: 80-86179-19-2.
- Mindell, Arnold, Snové tělo. 1. vyd. Brno : Nakladatelství Tomáše Janečka, 1993. 195 s. ISBN: 80-900802-7-8.
- Noel, Daniel, Fenomémem Castaneda. Z originálu přeložil a předmluvou opatřil Gato. Praha : Dobra, 2003. 223 s. ISBN: 8086459373.

- Quinn Daniel, Ismael. New York: A Bantam/Turner Book, 1995. 263 s. ISBN 8-553-37540-7.
- Riesman, David, Osamělý dav : 1. vyd., Praha : Mladá fronta, 1968. 365 s.
- Ruiz, Miguel, Hlas poznání : toltécká kniha moudrosti. Hodkovičky : Pragma, c2004. 214 s. ISBN: 8072051482.
- Ruiz, Miguel, Toltécká prorocství. Hodkovičky : Pragma, 2004. 81 s. ISBN: 8072051466.
- Ruiz, Miguel, Modlitby. Praha : Pragma, 2003. 117 s. ; ISBN: 80-7205-960-2.
- Ruiz, Don Miguel. Láska, vztahy a přátelství . Hodkovičky : Pragma, 2003. 156 s. ISBN: 8072059408.
- Ruiz, Miguel. Čtyři dohody : kniha moudrosti starých Toltéků : praktický průvodce osobní svobodou . Praha : Pragma, 2001. 135 s. ISBN: 8072058266.
- Řezáč, Jaroslav Sociální psychologie. Brno : Paido, 1998. 268 s. ISBN: 80-85931-48-6.
- Sanchez, Víctor, Toltécká cesta rekapitulace. Hodkovičky. Praha : Pragma, c2006. 196 s. ISBN: 80-7349-001-3.
- Sanchez, Victor. Učení dona Carlose : Praha : Pragma, 1999. 248 s. ISBN: 80-7205-665-4.
- Sharp, Daryl, Slovník základních pojmů psychologie C.G. Junga. Vyd. 1. Brno : Nakladatelství Tomáše Janečka, 2005. 173 s. ISBN: 80-85880-39-3.
- Sheldrake, Rupert A, Teorie morfické rezonance : Vyd. 1. Praha : Elfa, 2002. 307 s. ISBN: 80-86439-03-8.
- Staněk, Josef, Češi na prahu třetího tisíciletí : 1. vyd. Brno : Agape, 2000. 105 s. ISBN: 80-238-5359-7.
- Wallace, Amy. Čarodějova učednice. Praha : Dobra, 2006. 399 s. ISBN: 80-86459-47-0.
- Wilhelm, Richard, I-ťing : Vyd. 1., Praha : Portál, 2003. 303 s. ISBN: 80-7178-645-4.
- Wood, Marion. Předkolumbovská Amerika. Praha : Nakladatelský dům OP, 1994. 96 s. ISBN: 80-85841-10-X.

Elektronické zdroje

Aktuálně.cz [online], poslední revize 17.03.2006 [cit. 15.08.2006]. Dostupný z <http://aktualne.centrum.cz/veda-a-zajimavosti/ze-sveta/clanek.phtml?id=106046&tro1164_0_3>

Carlos Castaneda's Magical passes, poslední revize 19.02.2007 [cit. 02.01.2007]. Dostupný z <<http://www.cleargreen.org/>>

Sitio de Victor Sanchez y El Arte de Vivir a Ptropósito [online], poslední revize October 22. 2006 [cit. 01.02.2007]. Dostupný z WWW <<http://www.toltecas.com/>>

Sustained action [online], Poslední revize February 25, 2007 [cit. 01.02.2007]. Dostupný z WWW <<http://www.sustainedaction.org/>>

The Monroe Institute [online], 2004 [cit. 01.02.2007]. Dostupný z WWW <<http://www.monroeinstitute.com/>>

WMAP mission [online], poslední revize 29.11.2006 [cit. 15.08.2006]. Dostupný z WWW <<http://wmap.gsfc.nasa.gov/results>>.

Odkazy na zdroje citované v textu

Citace z poznámek pod čarou

- I Castaneda, Carlos. Příběhy síly . Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s.108.
II Ruiz, Miguel. Čtyři dohody : kniha moudrosti starých Toltéků : praktický průvodce osobní svobodou . Praha : Pragma, 2001, s. 8.
III Feather, Ken Eagle, Cesta za svobodou. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2006, s. 13.
IV Čačka, Otto, Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace. Vyd. 1. Brno : Doplněk, 2000, s. 39.

Citace z textu

- 1 Březina Otokar, Nebezpečí sklizně/ - Vyd.1. Praha : Klub přátel poezie, 1968, s.

Otevíráme

- 2 Citováno dle: Liberman Jacob, Dobrý zrak bez brýlí. 2. vyd. Bratislava : Eugenika, 2004, s. 196.
3 Dahlke, Rüdiger, 1951-Nemoc jako řeč duše. Praha : Pragma, 1998, s. 73-100.
4 Sanchez, Víctor, 1961-Toltécká cesta rekapitulace. Hodkovičky [Praha] : Pragma, c2006, s. 22.
5 Sanchez, Victor. Učení dona Carlose :Praha : Pragma, c1999, s. 15.
6 Fromm, Erich, Mít nebo být? Vyd. tohoto překladu 1. Praha : Aurora, 2001. 242 s. ISBN: 80-7299-036-5.
7 Gregg, Susan, 1949-Velká kniha toltécké moudrosti. [Praha] : Dobra, 2006, zadní strana.
8 Castaneda, Carlos. Kolo času : šamani dávného Mexika a jejich představy o životě, smrti a vesmíru. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1999, s. 204.

Teoretická část

1. Úvod

- 9 Castaneda, Carlos. Příběhy síly . Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 26
10 Castaneda, Carlos. Umění snít. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1998, s. 5.
11 Castaneda, Carlos. Aktivní tvář nekonečna. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2000, s. 61.
12 Abelar, Taisha. Přejít čarodějů. Vyd. 1.V Praze : Rybka Publishers, 1999, s. 162.
13 Castaneda, Carlos. Umění snít. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1998, s. 7.
14 Castaneda, Carlos. Kolo času : šamani dávného Mexika a jejich představy o životě, smrti a vesmíru. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1999, s. 14.
15 Abelar, Taisha. Přejít čarodějů. Vyd. 1.V Praze : Rybka Publishers, 1999,s. 9.
16 Castaneda, Carlos.Síla ticha : další poučení dona Juana . Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1998, s. 8.
17 Feather, Ken Eagle, Toltécká stezka. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2006, s. 238.
18 Castaneda, Carlos, Vnitřní oheň. Vyd. 1.Praha : Volvox Globator, 1998, s. 48
19 Feather, Ken Eagle, Toltécká stezka. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2006, s. 109-124.
20 Sanchez, Victor. Učení dona Carlose :Praha : Pragma, c1999, s. 28.
21 Tamtéž, s. 44-45.
22 Castaneda, Carlos. Příběhy síly . Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 26.
23 Castaneda, Carlos. Umění snít . Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1998, s. 26.

2. O Toltécích

- 24 Castaneda, Carlos. Umění snít . Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1998, s. 43
25 Wood, Marion. Předkolumbovská Amerika. Praha : Nakladatelský dům OP, 1994, str. 66.
26 Katz, Friedrich, Staré americké civilizace. 1. vyd.Praha : Odeon, 1989, str.168.
27 Tamtéž, str.169.
28 Tamtéž, str.173-174.
29 Tamtéž,, str.174.
30 Wood, Marion. Předkolumbovská Amerika. Praha : Nakladatelský dům OP, 1994, s. 67.
31 Abelar, Taisha. Přejít čarodějů. Vyd. 1.V Praze : Rybka Publishers, 1999, s. 134.

- 32 Castaneda, Carlos, Vnitřní oheň. Vyd. 1.Praha : Volvox Globator, 1998, s. 11.
33 Tamtéž, s. 12.
34 Tamtéž, s. 13.
35 Feather, Ken Eagle, Toltécká stezka. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2006, s. 26-28.
36 Castaneda, Carlos, Vnitřní oheň. Vyd. 1.Praha : Volvox Globator, 1998, s. 13.
37 Abelar, Taisha. Přejchod čarodějů. Vyd. 1.V Praze : Rybka Publishers, 1999, s. 113.
38 Castaneda, Carlos, Vnitřní oheň. Vyd. 1.Praha : Volvox Globator, 1998, s. 14.
39 Tamtéž, s. 14.
40 Feather, Ken Eagle, Toltécká stezka. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2006, s. 30-31.
41 Abelar, Taisha. Přejchod čarodějů. Vyd. 1.V Praze : Rybka Publishers, 1999, s. 163.
42 Castaneda, Carlos. Umění snít. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1998, str. 60.
43 Abelar, Taisha. Přejchod čarodějů. Vyd. 1.V Praze : Rybka Publishers, 1999, s. 167.
44 Feather, Ken Eagle, Toltécká stezka. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2006, s. 34.
45 Feather, Ken Eagle, Toltécká stezka. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2006, s. 37.

3. Popis světa

- 46 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1.Praha : Volvox Globator, 1996, s. 119.
47 Tamtéž, s. 63.
48 Castaneda, Carlos. Umění snít. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1998, s. 13.
49 Tamtéž, s. 12.
50 Castaneda, Carlos, Čtenáři nekonečna. Praha : Dobra, 2004, s. 12.
51 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1.Praha : Volvox Globator, 1996, s. 6.
52 Tamtéž, s. 6.
53 Castaneda, Carlos, Čtenáři nekonečna. Praha : Dobra, 2004, s. 14.
54 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 25.
55 Sanchez, Victor. Učení dona Carlose : Praha : Pragma, c1999, s. 38.
56 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1.Praha : Volvox Globator, 1996, str. 209.
57 Tamtéž, s. 9.
58 Tamtéž, s. 200.
59 Tamtéž, s. 209.
60 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 83.
61 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1.Praha : Volvox Globator, 1996, str.119.
62 Tamtéž, s. 9.
63 Tamtéž, s. 200.
64 Tamtéž, s. 94.
65 Castaneda, Carlos. Aktivní tvář nekonečna. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2000, s.
86.
66 Tamtéž s. 86.
67 Tamtéž, s.87.
68 Tamtéž, s. 87.
69 Classen, Norbert, Vědění Toltéků : Carlos Castaneda a filosofie dona Juana. Vyd. 1.
Praha : Volvox Globator, 2003. 214 s., s.17.
70 Tamtéž s. 17.
71 Tamtéž, s.18.
72 Citováno dle: Classen, Norbert, Vědění Toltéků : Carlos Castaneda a filosofie dona
Juana. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2003, s. 21.
73 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 87.
74 Tamtéž, s. 87.

4. Tonal a nagual

- 75 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 249.
76 Tamtéž, s. 107.
77 Tamtéž, s. 30.
78 Castaneda, Carlos, Vnitřní oheň. Vyd. 1.Praha : Volvox Globator, 1998, s. 93.
79 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 109.
80 Tamtéž, s. 110.
81 Classen, Norbert, Vědění Toltéků : Carlos Castaneda a filosofie dona Juana.; Vyd. 1.
Praha : Volvox Globator, 2003, s. 35.
82 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 109.

- 83 Tamtéž, s. 111.
84 Tamtéž, s. 109.
85 Tamtéž, s. 111.
86 Tamtéž, s. 127.
87 Tamtéž, s. 111-112.
88 Classen, Norbert, Vědění Tolteků : Carlos Castaneda a filosofie dona Juana.; Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2003, s. 25.
89 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 112.
90 Castaneda, Carlos, Vnitřní oheň. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1998, s. 94.
91 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 112.
92 Tamtéž, 112-113.
93 Tamtéž, s. 125.
94 Tamtéž, s. 113.
95 Tamtéž, s. 125.
96 Tamtéž, s. 114.
97 Tamtéž, s. 117.
98 Tamtéž, s. 125.
99 Tamtéž, s. 151.
100 Tamtéž, s. 117.
101 Tamtéž, s. 113.
102 Tamtéž, s. 190.
103 Aktuálně.cz [online], poslední revize 17.03.2006 [cit. 15.08.2006]. Dostupný z <http://aktualne.centrum.cz/veda-a-zajimavosti/ze-sveta/clanek.phtml?id=106046&tro1164_0_3>
104 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 113.
105 Tamtéž, s. 113-114.
106 Tamtéž, s. 125.
107 Castaneda, Carlos, Vnitřní oheň. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1998, s.110.
108 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 35.
109 Classen, Norbert, Vědění Tolteků : Carlos Castaneda a filosofie dona Juana, Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, s. 28.
110 Tamtéž, s. 28.
111 Biblií svatá aneb všechna svatá písmena Starého i Nového zákona, podle posledního vydání kralického z roku 1613, Praha, Biblická společnost Kritická a zahraniční, 1938, s. 5.
112 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 117.
113 Tamtéž, s. 118.
114 Tamtéž, s. 119.
115 Sharp, Daryl, Slovník základních pojmů psychologie C.G. Junga. Vyd. 1. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 2005, s. 75.
116 Tamtéž, s. 69.
117 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 87.
118 Sharp, Daryl, Slovník základních pojmů psychologie C.G. Junga. Vyd. 1. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 2005, s. 73.
119 Classen, Norbert, Vědění Tolteků : Carlos Castaneda a filosofie dona Juana, Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, s. 40-41.
120 Hall, James A. (James Albert), Jungiánský výklad snů. Vyd. 1. Brno : Nakladatelství Tomáše Janečka, 2005, s. 19.
121 Sharp, Daryl, Slovník základních pojmů psychologie C.G. Junga. Vyd. 1. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 2005, s. 61.
122 Tamtéž, s. 36.
123 Tamtéž, s. 154.
124 Estés, Clarissa Pinkola, Ženy, které běhaly s vlky. Praha : Pragma, c1999. 431 s.
125 Edinger, Edward F., Já a archetyp : Vyd. 1. Brno : Nakladatelství Tomáše Janečka : Emitos, 2006, s. 9.
126 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 120..
127 Tamtéž, s. 122.
128 Tamtéž, s. 137.
129 Tamtéž, s. 137.

-
- 130 Tamtéž, s. 137.
131 Tamtéž, s. 153
132 Tamtéž, s. 169.
133 Tamtéž, s. 155.
134 Tamtéž, s. 168.
135 Tamtéž, s. 152.
136 Tamtéž, s. 152.
137 Tamtéž, s. 138.
138 Tamtéž, s. 138.
139 Tamtéž, s. 157.
140 Tamtéž, s. 155.
141 Tamtéž, s. 153.
142 Tamtéž, s. 157.
143 Podrobněji: Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 202.
144 Tamtéž, s. 154.
145 Tamtéž, s. 154.
146 Tamtéž, s. 141.
147 Tamtéž, s. 142.
148 Podrobněji: Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 202.
149 Tamtéž, s. 153.
150 Podrobněji: Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 157.
151 Tamtéž, s. 156.
152 Tamtéž, s. 157.
153 Tamtéž, s. 157.
154 Tamtéž, s. 168.
155 Tamtéž, s. 155.

5. Výklad čarodějů

- 156 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 202.
157 Tamtéž, s. 240.
158 Tamtéž, s. 203.
159 Tamtéž, s. 204.
160 Tamtéž, s. 203.
161 Tamtéž, s. 203-204.
162 Tamtéž, s.12.
163 Tamtéž, s. 222.
164 Tamtéž, s. 119-220.
165 Tamtéž, s. 220.
166 Tamtéž, s. 220.
167 Tamtéž, s. 221.
168 Tamtéž, s. 221.
169 Tamtéž, s. 221.
170 Tamtéž, s. 221.
171 Wilhelm, Richard, I-ťing. Vyd. 1., Praha : Portál, 2003, s. 7.
172 Tamtéž, s. 5.
173 Tamtéž, s. 28.
174 Tamtéž, s. 6.
175 Tamtéž, s. 352.
176 Tamtéž, s. 5.
177 Tamtéž, s. 19.
178 Tamtéž, s. 8-10.
179 Tamtéž, s. 13.
180 Tamtéž, s. 14.
181 Tamtéž, s. 20.
182 Tamtéž, s. 22.
183 Tamtéž, s. 23.

- 184 Tamtéž, s. 115.
185 Tamtéž, s. 24.
186 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 97.
187 Wilhelm, Richard, I-ťing. Vyd. 1., Praha : Portál, 2003, s. 26.
188 Classen, Norbert, Věštění Tolteků : Carlos Castaneda a filosofie dona Juana. Vyd. 1.
Praha : Volvox Globator, 2003, s. 165.
189 Franz, Marie-Louise von, Věštění a synchronicita. Vyd. 2., opr.
Brno : Nakladatelství Tomáše Janečka, 2004, s.71-77.
190 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 223.
191 Tamtéž, s. 224.
192 Tamtéž, s. 224-225.
193 Tamtéž, s. 233.
194 Tamtéž, s. 225.
195 Tamtéž, s. 232.
196 Tamtéž, s. 233-234.
197 Tamtéž, s. 236.
198 Tamtéž, s. 236.
199 Tamtéž, s. 236.
200 Tamtéž, s. 240.
201 Tamtéž, s. 239.
202 Tamtéž, s. 239.
203 Tamtéž, s. 239-240.

Praktická část

1. Úvod

- 204 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 212.
205 Castaneda, Carlos. Oddělená skutečnost. Vyd. 2. Praha : Volvox Globator, 2003, s.
75
206 Castaneda, Carlos. Kolo času : šamani dávného Mexika a jejich představy o životě,
smrti a vesmíru. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1999, s. 97.
207 Tamtéž, s. 98.
208 Tamtéž, s. 87.
209 Feather, Ken Eagle, Toltécká stezka. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2006, 109-124.
210 Tamtéž, s. 55.
211 Tamtéž, s. 86.

2. Představa bojovníka

- 212 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 14.
213 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 177.
214 Tamtéž, s. 220.
215 Feather, Ken Eagle, Toltécká stezka. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2006, s. 10-11.
216 Sanchez, Víctor. Učení dona Carlose : Praha : Pragma, c1999, Str .48.
217 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 209 – 210.
218 Tamtéž, s. 26.
219 Tamtéž, s. 29.
220 Tamtéž, s. 49.
221 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s.155.
222 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 96.
223 Castaneda, Carlos. Kolo času : šamani dávného Mexika a jejich představy o životě,
smrti a vesmíru. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1999, s. 126.
224 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 216.
225 Castaneda, Carlos. Kolo času : šamani dávného Mexika a jejich představy o životě,
smrti a vesmíru. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1999, s. 118.
226 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 67.
227 Tamtéž, s.105.
228 Tamtéž, s. 59.
229 Tamtéž, s. 136.
230 Tamtéž, s.26.
231 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s.141.

-
- 232 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 14.
233 Abelar, Taisha. Přejít čarodějů. Vyd. 1. V Praze : Rybka Publishers, 1999, s. 229.
234 Tamtéž, s. 117.
235 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 136.
236 Castaneda, Carlos. Kolo času : šamani dávného Mexika a jejich představy o životě,
smrti a vesmíru. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1999, s. 91.
237 Tamtéž, s. 160.
238 Tamtéž, s. 93.
239 Sanchez, Víctor. Učení dona Carlose : Praha : Pragma, c1999, str. 56.
240 Tamtéž, s. 53.
241 Castaneda, Carlos. Kolo času : šamani dávného Mexika a jejich představy o životě,
smrti a vesmíru. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1999, s. 176.
242 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 172.
243 Tamtéž, s. 171.
244 Tamtéž, s. 172.
245 Castaneda, Carlos, Vnitřní oheň . Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1998, s. 22.
246 Castaneda, Carlos. Kolo času : šamani dávného Mexika a jejich představy o životě,
smrti a vesmíru. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1999, s. 226.
247 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu . Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, str. 195.
248 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 103.
249 Castaneda, Carlos. Kolo času : šamani dávného Mexika a jejich představy o životě,
smrti a vesmíru. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1999, s. 100.
250 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 18.
251 Riesman, David, 1909-2002, Osamělý dav. 1. vyd., Praha : Mladá fronta, s. 16.
252 Tamtéž, s. 19-30.
253 Tamtéž, s. 21-23.
254 Tamtéž, s. 30.
255 Tamtéž, s. 28.
256 Tamtéž, s. 31.
257 Tamtéž, s. 51.
258 Tamtéž, s. 236.
259 Castaneda, Carlos, Dar orla. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1997, s. 235.
260 Classen, Norbert, Vědění Tolteků : Carlos Castaneda a filosofie dona Juana. Vyd. 1.
Praha : Volvox Globator, 2003, s. 88-89.
261 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, str. 100.
262 Tamtéž, s. 107.
263 Tamtéž, s. 100.
264 Tamtéž, s. 107.
265 Tamtéž, s. 106.
266 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 97.
267 Tamtéž, s. 100.
268 Tamtéž, s. 104.
269 Tamtéž, s. 248.
270 Tamtéž, s. 251.
271 Tamtéž, s. 249.
272 Tamtéž, s. 251.
273 Tamtéž, s. 251.
274 Tamtéž, s. 252.
275 Tamtéž, s. 253.
276 Tamtéž, s. 255.
- 3. Způsoby lovců**
- 277 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu . Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 58.
278 Tamtéž, s. 75
279 Tamtéž, s. 75.
280 Tamtéž, s. 56.
281 Tamtéž, s. 55.
282 Tamtéž, s. 57.
283 Tamtéž, s. 44.

-
- 284 Tamtéž, s. 47.
285 Tamtéž, s. 76.
286 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 13.
287 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 21.
288 Tamtéž, s. 22-23.
289 Tamtéž, s. 23.
290 Tamtéž, s. 23.
291 Tamtéž, s. 24.
292 Tamtéž, s. 25.
293 Castaneda, Carlos, Vnitřní oheň. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1998, s. 20.
294 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 111.
295 Castaneda, Carlos, Vnitřní oheň. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1998, s. 22.
296 Sanchez, Victor. Učení dona Carlose : Praha : Pragma, c1999, s. 141-142.
297 Tamtéž, s. 142.
298 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 29.
299 Tamtéž, s. 31.
300 Castaneda, Carlos, Vnitřní oheň. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1998, s. 107.
301 Castaneda, Carlos. Aktivní tvář nekonečna. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2000, s.
99, Tamtéž, s. 104.
302
303 Sanchez, Victor. Učení dona Carlose : Praha : Pragma, c1999, s. 121.
304 Castaneda, Carlos. Aktivní tvář nekonečna. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2000, s.
104.
305 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s.39-40.
306 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 103-104.
307 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s.44.
308 Tamtéž, s. 40.
309 Tamtéž, s. 65.
310 Tamtéž, s. 67.
311 Tamtéž, s. 65.
312 Tamtéž, s. 65.
313 Tamtéž, s. 65.
314 Tamtéž, s. 67.
315 Tamtéž, s. 68.
316 Tamtéž, s. 65.
317 Castaneda, Carlos, Vnitřní oheň. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1998, s. 71.
318 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, str. 72.
319 Tamtéž, str. 72.
320 Tamtéž, str. 77.
321 Tamtéž, str. 78.
322 Tamtéž, str. 79.
323 Tamtéž, str. 80.
- 4. Způsoby bojovníka**
- 324 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 52.
325 Tamtéž, s. 217.
326 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 97.
327 Tamtéž, s. 85.
328 Tamtéž, str.109.
329 Tamtéž, str.110.
330 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 89.
331 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 18.
332 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 10.
333 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 207.
334 Tamtéž, s. 207.
335 Liberman Jacob, Dobrý zrak bez brýlí : 2. vyd. Bratislava : Eugenika, 2004, s. 58.
336 Tamtéž, s. 58-60.
337 Tamtéž, s. 196.
338 Tamtéž, s. 194.

-
- 339 Tamtéž, s. 199.
340 Tamtéž, s. 198.
341 Tamtéž, s. 182.
342 Tamtéž, s. 210.
343 Tamtéž, s. 149.
344 Tamtéž, s. 201.
345 Tamtéž, s. 211.
346 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 208.
347 Tamtéž, s. 208.
348 Tamtéž, s.15.
349 Abelar, Taisha. Přechod čarodějů. Vyd. 1.V Praze : Rybka Publishers, 1999, s. 114.
350 Tamtéž, s. 114.
351 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1.Praha : Volvox Globator, 1996, str.85.
352 Tamtéž, str.85.
353 Feather, Ken Eagle, Toltécká stezka. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2006, s. 180-187.
354 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1.Praha : Volvox Globator, 1996, s. 90.
355 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 17.
356 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1.Praha : Volvox Globator, 1996, str.90.
357 Tamtéž, str.101.
358 Tamtéž, str.163.
359 Abelar, Taisha. Přechod čarodějů. Vyd. 1.V Praze : Rybka Publishers, 1999,, s. 100.
360 Tamtéž, s. 106.
361 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, str.176.
362 Tamtéž, str.159.
363 Tamtéž, str.153.
364 Tamtéž, str.159-160.
365 Tamtéž, str.164.
366 Tamtéž, str.166.
367 Tamtéž, str.167.
368 Tamtéž, str.166.
369 Tamtéž, str 121.
370 Tamtéž, str 119.
371 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 122.
372 Tamtéž, s. 119.
373 Tamtéž, s. 119 – 122.
374 Tamtéž, s. 123.
375 Tamtéž, s. 127.
376 Tamtéž, s. 128.
377 Tamtéž, s. 127.
378 Tamtéž, s. 128.
379 Abelar, Taisha. Přechod čarodějů. Vyd. 1.V Praze : Rybka Publishers, 1999, s. 86.
380 Tamtéž, s. 11.
381 Tamtéž, s. 87.
382 Tamtéž, s. 94.
383 Tamtéž, s. 78.
384 Tamtéž, s. 59.
385 Tamtéž, s. 60- 63.
386 Tamtéž, s. 63.
387 Tamtéž, s. 50.
388 Tamtéž, s. 62.
389 Tamtéž, s. 114.
390 Tamtéž, s. 222-223.
391 Tamtéž, s . 225.
392 Tamtéž, s. 130.

Závěr

1. U konce

- 393 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 84.

-
- 394 Castaneda, Carlos, Vnitřní oheň. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1998, s. 204.
395 Castaneda, Carlos, Magické pohyby : Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1999, s. 9.
396 Tamtéž, s. 10.

2. Fenomén Castaneda

- 397 Noel, Daniel, Fenomém Castaneda. Z originálu přeložil a předmluvou opatřil Gato.
Praha : Dobra, 2003, s. 207.
398 Tamtéž, s. 342.
399 Wallace, Amy. Čarodějova učednice. Praha : Dobra, 2006, s. 22.
400 Noel, Daniel, Fenomém Castaneda. Z originálu přeložil a předmluvou opatřil Gato.
Praha : Dobra, 2003, s. 14.
401 Tamtéž, s. 30.
402 Tamtéž, s. 33.
403 Tamtéž, s. 35-37.
404 Tamtéž, s. 30.
405 Tamtéž, s. 41-43.
406 Tamtéž, s. 44-45.
407 Tamtéž, s. 46.
408 Tamtéž, s. 49.
409 Tamtéž, s. 58.
410 Tamtéž, s. 60-61.
411 Tamtéž, s. 78-79.
412 Tamtéž, s. 98.
413 Tamtéž, s. 102-103.
414 Tamtéž, s. 107.
415 Tamtéž, s. 129.
416 Tamtéž, s. 130.
417 Tamtéž, s. 144.
418 Tamtéž, s. 169.
419 Tamtéž, s. 164.
420 Více a detailněji tamtéž, s. 166-168.
421 Tamtéž, s. 168.
422 Tamtéž, s. 170.
423 Tamtéž, s. 175.
424 Tamtéž, s. 176.
425 Tamtéž, s. 171.
426 Tamtéž, s. 195.
427 Tamtéž, s. 198.
428 Tamtéž, s. 200.
429 Tamtéž, s. 172.
430 Tamtéž, s. 207.
431 Tamtéž, s. 207-208.
432 Wallace, Amy. Čarodějova učednice. Praha : Dobra, 2006, s. 342.
433 Tamtéž, s. 373.
434 Tamtéž, s. 342.
435 Tamtéž, s. 382.
436 Tamtéž, s. 382-383.

3. ...zavíráme.

- 437 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 131.
438 Castaneda, Carlos, Vnitřní oheň. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1998, s. 214.
439 Castaneda, Carlos. Oddělená skutečnost. Vyd. 2. Praha : Volvox Globator, 2003,
s. 16-17.
440 Castaneda, Carlos, Cesta do Ixtlanu. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 10.
441 Noel, Daniel, Fenomém Castaneda. Z originálu přeložil a předmluvou opatřil Gato.
Praha : Dobra, 2003, s. 183.
442 Castaneda, Carlos. Kolo času : šamani dávného Mexika a jejich představy o životě,
smrti a vesmíru. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1999, s. 227.
443 Noel, Daniel, Fenomém Castaneda. Z originálu přeložil a předmluvou opatřil Gato.

-
- 444 Praha : Dobra, 2003, s. 92.
Castaneda, Carlos. Oddělená skutečnost. Vyd. 2. Praha : Volvox Globator, 2003, s. 77-78.
- 445 Castaneda, Carlos, Učení dona Juana : cesta poznání Indiánů kmene Yaqui. Vyd. v tomto překladu 1. Praha : Volvox Globator, 1997, s. 72-74.
- 446 Tamtéž, s. 74-76.
- 447 Tamtéž, s. 74-76.
- 448 Wallace, Amy. Čarodějova učednice. Praha : Dobra, 2006, přebal.
- 449 Castaneda, Carlos. Příběhy síly. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 1996, s. 129.